

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η κάτωθι υπογεγραμμένη **Τσάτση Σταματία**, του **Κωνσταντίνου** φοιτήτρια του Τμήματος **Πολιτικών Μηχανικών Τ.Ε** του Α.Ε.Ι Πειραιά Τ.Τ, πριν αναλάβω την εκπόνηση της Πτυχιακής Εργασίας μου, δηλώνω ότι ενημερώθηκα για τα παρακάτω:

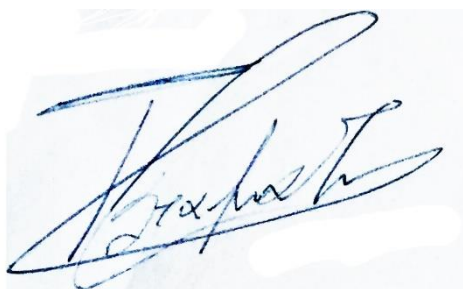
«Η Πτυχιακή Εργασία (Π.Ε) αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο του συγγραφέα, όσο και του Ιδρύματος και θα πρέπει να έχει μοναδικό χαρακτήρα και πρωτότυπο περιεχόμενο.

Απαγορεύεται αυστηρά οποιοδήποτε κομμάτι κειμένου της να εμφανίζεται αυτούσιο ή μεταφρασμένο από κάποια άλλη δημοσιευμένη πηγή. Κάθε τέτοια πράξη αποτελεί προϊόν λογοκλοπής και εγείρει θέμα Ηθικής Τάξης για τα πνευματικά δικαιώματα του άλλου συγγραφέα. Αποκλειστικός υπεύθυνος είναι ο συγγραφέας της Π.Ε, ο οποίος φέρει και την ευθύνη των συνεπειών, ποινικών και άλλων, αυτής της πράξης.

Πέραν των όποιων ποινικών ευθυνών του συγγραφέα, σε περίπτωση που το Ίδρυμα του έχει απονείμει Πτυχίο, αυτό ανακαλείται με απόφαση της Συνέλευσης του Τμήματος. Η Συνέλευση του Τμήματος με νέα απόφασή της, μετά από αίτηση του ενδιαφερόμενου, του αναθέτει εκ νέου την εκπόνηση Π.Ε με άλλο θέμα και διαφορετικό επιβλέποντα καθηγητή. Η εκπόνηση της εν λόγω Π.Ε πρέπει να ολοκληρώσει εντός τουλάχιστον ενός ημερολογιακού βμήνου από την ημερομηνία ανάθεσής της. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται τα προβλεπόμενα στο άρθρο 18. παρ.5 του ισχύοντος Εσωτερικού Κανονισμού».

Η Δηλούσα

Ημερομηνία
16/12/2015

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΕΙΡΑΙΑ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Η ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΚΑΙ Η
ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΜΙΑΣ ΠΟΛΗΣ - ΜΕΛΕΤΗ
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: ΤΣΑΤΣΗ ΣΤΑΜΑΤΙΑ (Α.Μ.39843)

ΕΙΣΗΓΗΣΗ - ΕΠΙΒΛΕΨΗ: ΓΙΩΡΓΟΣ Κ. ΒΑΡΕΛΙΔΗΣ

ΔΡ.ΑΡΧΙΤΕΚΤΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ - ΠΟΛΕΟΔΟΜΟΣ ΕΜΠ

ΑΙΓΑΛΕΩ 2015

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω με κάθε τρόπο όλους όσους με βοήθησαν στην επιτυχή διεξαγωγή αυτής της πτυχιακής εργασίας. Ευχαριστήσω θερμά τον καθηγητή κ. Γιώργο Κ. Βαρελίδη για την επίβλεψη αυτής της διπλωματικής εργασίας και για την ευκαιρία που μου έδωσε να μελετήσω ένα θέμα αρκετά νέο και ενδιαφέρον.

Στη διάρκεια των σπουδών μου, και κυρίως τον τελευταίο χρόνο ήταν πάντα διαθέσιμος να ασχοληθεί με κάθε απορία μου σχετική με ακαδημαϊκά ζητήματα, εντός και εκτός των πλαισίων της παρούσας εργασίας. Τον ευχαριστώ θερμά για τις ιδέες που μου προσέφερε καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησης αυτής της εργασίας αλλά και για την ηθική και ψυχολογική υποστήριξη.

Τέλος, ευχαριστώ θερμά την οικογένεια μου για την ψυχολογική και οικονομική υποστήριξη καθ' όλη την διάρκεια των σπουδών μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	15
1.1 Εννοιολογικό περιεχόμενο του τουρισμού	15
1.2 Η τουριστική αγορά και η τμηματοποίηση της	19
1.3 Διαχωρισμός της αγοράς	23
1.4 Διαμόρφωση τουριστικών προϊόντων σήμερα	26
1.5 Περί Αθλητισμού	41
1.6 Η σύνδεσης του τουρισμού με τον Αθλητισμό	43
1.7 Πολιτική για τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη των παράκτιων περιοχών	45
1.8 Σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης και επιπτώσεις	48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	54
2.1 Η Αρχιτεκτονική και ο τουρισμός	54
2.2 Οι αστικοί συντελεστές	56
2.3 Το μέλλον της πόλης και ο ρυθμός ανάπτυξης	63
2.4 Ο αστικός σχεδιασμός	75
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	81
3.1 Ιστορική αναδρομή της Ηγουμενίτσας	81
3.2 Πολιτιστική κληρονομία της πόλης	91
3.3 Τεχνικές υποδομές της	95
3.4 Κοινωνικά στοιχεία της Ηγουμενίτσας	96
3.5 Ο τουρισμός στην Ηγουμενίτσα	98
3.6 Το κλίμα της πόλης	101
3.7 Η πολιτιστική δραστηριότητα	103
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	105
ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	107
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	113

Περίληψη

Ίσως μια γρήγορη ματιά μέσα στα χρονιά να μπορούσε να μας δείξει τον ραγδαίο ρυθμό ανάπτυξης των πόλεων αλλά και τους παράγοντες που συνέβαλλαν στην εκάστοτε ανάπτυξη, οικονομική, κοινωνική, πολιτισμική αλλά και χωρική. Ο σχεδιασμός οποιασδήποτε επέμβασης μέσα στον αστικό ιστό δεν αποτελεί ξεχωριστό κομμάτι από την ζωή και την κοινωνία στην οποία εκδηλώνεται. Η Αρχιτεκτονική αρχίζει να υπάρχει από τις πρώτες χαράξεις της κάθε πόλης και συνεχίζει να «μεγαλώνει» μαζί της, αφήνοντας κάθε φορά τα σημάδια από κάθε εποχή. Είναι μέσο έκφρασης, που συχνά δίνει στοιχεία ιστορικά, πολιτισμικά, πολιτικά, κοινωνικά αλλά και οικονομικά. Ο συλλογικός σχεδιασμός ευνοεί την δημιουργία ενός περιβάλλοντος με κύριο γνώμονα τον άνθρωπο και τις λειτουργίες γύρο από αυτόν.

Με την πάροδο των χρόνων, οι πόλεις μεγαλώνουν πάνω στον εαυτό τους αποκτώντας συνείδηση και μνήμη για τον ίδιο τους τον εαυτό.

Στον τομέα των κατασκευών οι πόλεις αφήνουν αρχικά στοιχεία από την «γέννηση» τους αλλά μεταβάλλονται με τα χρονιά και συνθέτουν κάθε φορά ένα καινούργιο ιστό μέσα στον παλαιό. Κάθε πόλη υπόκειται έτσι σε μια συνεχή διαδικασία ενσωμάτωσης νέων στοιχείων, την δημιουργία νέων αλλά και την καταστροφή παλαιότερων, οπού δυστυχώς ή ευτυχώς δεν αντιλαμβανόμαστε εγκαίρως.

Σήμερα, ένα ακόμη θέμα που όλο και περισσότεροι επιστήμονες εξετάζουν είναι οι παράγοντες, εκτός τους προαναφερθέντες, που μπορούν να βοηθήσουν στην ανάπτυξη μιας πόλης. Ένας από τους βασικότερους αν όχι ο βασικότερος μοχλός ανάπτυξης μιας πόλης αποτελεί ο τουρισμός. Βιώνοντας στην χειρότερη περίοδο της εθνική μας οικονομία, ο τουρισμός αποτελεί ένα από τα ισχυρότερα όπλα της χώρας, όχι μόνο λόγω της ανεμπόδιστης εισροής εσόδων και λόγω δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας αλλά και γιατί ενεργοποιεί την αναπτυξιακή

διαδικασία και σε άλλους τομείς οι οποίοι σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με τον τουρισμό.

Ο ελλαδικός χώρος αποτελεί τον ιδανικό χώρο για κάθε είδος τουρισμού, δεδομένου το εύκρατο κλίμα, την ηλιοφάνεια, τα νησιά, την ιστορία, τις αναπτυγμένες ακτές και τον πολιτισμό. Έχει παρατηρηθεί ότι, ο συνδυασμός όλων των παραπάνω προσελκύει ανθρώπους κυρίως βόρειων χωρών¹. Η κάθε περιοχή μελέτης φυσικά υπόκειται στις δίκες της μεθόδους μελέτης, ανάλογα με τα χαρακτηριστικά που την απαρτίζουν, το μέγεθος, αλλά και τον σκοπό και τον βαθμό επέμβασης.

Η πτυχιακή αυτή εργασία επιχειρεί να αναδείξει το τουριστικό πλαίσιο αλλά και τις μορφές του, μελετώντας το, με τέτοιο τρόπο ώστε να αποκαλύπτει και την σύνδεση του με την αρχιτεκτονική, μελετώντας έτσι μέσω αυτών την Ηγουμενίτσα.

Με αφετηρία τον τουρισμό και με στόχο την κατανόηση του, ξεκινάει η πρώτη ενότητα, κατανοώντας το τι πραγματικά σημαίνει ο τουρισμός με το πέρασμα των χρόνων αλλά και τα είδη που τον απαρτίζουν, αναφέροντας και στοιχεία τμηματοποίησης της αγοράς αλλά και την σχέση με την κοινωνία, το περιβάλλον, την οικονομία αλλά και τον πολιτισμό.

Τα τελευταία χρόνια ο τομέας του τουρισμού παρουσιάζει ραγδαία ανάπτυξη και έχει πάρει συγκεκριμένες μορφές, αλλά στην ενότητα αυτή αναλύεται επίσης και το φαινόμενο του αθλητικού τουρισμού, όπου παίρνει εφαρμογή αιτιολογώντας την επιλογή του στην τρίτη ενότητα.

Στην δεύτερη ενότητα, γίνεται αναφορά στον ρόλο της Αρχιτεκτονικής, αρχικά σαν ιδεολογική σκέψη και πως πρέπει να λειτουργεί μαζί με τον τουρισμό για μια αποτελεσματική σύνθεση αλλά και την επιτυχία του εκάστοτε βασικού στόχου. Αναλύεται το πως μπορεί να επέλθει μια επιτυχημένη πρόταση, μελετώντας την συμβολή των αστικών συντελεστών, καθώς οι προσεγγίσεις αυτές εντάχθηκαν σε μια γενικότερη οπτική γωνιά μέσω της κατανόησης της δομής μιας πόλης. Αναφορά γίνεται επίσης,

---

¹Καλφιώτη Σ., (1976), Εισαγωγή εις την θεωρίαν του τουρισμού σελ. 112-113, όπου επισημαίνεται ο γεωφυσικός παράγοντας έλξης των τουριστών από ξένο γεωγραφικό περιβάλλον στην ανάλυση της θεωρίας των «τουριστικών αντιθέσεων» του Ν. Αιγινήτη. Αθήνα Εκδόσεις: Interbooks.

στο αποτέλεσμα του παρελθόντος για το μέλλον μιας πόλης καθώς το μέλλον των πόλεων πλέον προκύπτει άμεσα μέσα από τις ανάγκες των πολιτών, περνώντας όμως από τον παρελθοντικό σχεδιασμό υποσυνείδητα. Η επιλογή των παραδειγμάτων για τον αστικό ιστό των πόλεων, δεν θα μπορούσε πάρα να είναι επιλεκτική και αποσπασματική.

Στην Τρίτη ενότητα, η ερευνητική επικεντρώνεται στην πόλη της Ηγουμενίτσας. Αρχικά, παρατίθενται στατιστικά στοιχεία όπου αφορούν την πόλη, αιτιολογώντας και την επιλογή του αθλητικού τουρισμού έναντι κάποιου άλλου είδους τουρισμού. Εξετάζεται η σημερινή κατάσταση της πόλης, τα πολιτισμικά, δημογραφικά, γεωγραφικά αλλά και τα κοινωνικά στοιχεία που την αποτελούν. Δημιουργείτε έτσι ένα πεδίο έρευνας όπου θα στηριχθεί ο σχεδιασμός της πρότασης της τελευταίας ενότητας.

Τέλος, παραθέτετε ο καρπός της δημιουργίας (σκεπτικό, concept) της πρότασης για την πόλη. Η δημιουργία μιας τουριστικής μονάδας με επίκεντρο την κωπηλάσια (Η πόλη είναι στενά συνδεδεμένη με την κωπηλασία) ίσως μπορεί να αποτελέσει μια κινητήρια δύναμη για την επανεκκίνηση της τουριστικής και αθλητικής μηχανής του Δήμου. Μια τέτοια παρέμβαση συμβάλλει ενεργά όχι μόνο στην τουριστική και συνάμα στην οικονομική ανάπτυξη της πόλης αλλά συμβάλλει στην αισθητική λειτουργία της πόλης και στην γενικότερη αναβάθμιση του τρόπου ζωής.

Η Μεθοδολογία της συγκεκριμένης πτυχιακής συμπεριλαμβάνει βιβλιογραφική επισκόπηση, μελέτη και ανάλυση δοσμένων από τις αρμόδιες υπηρεσίες στατιστικά στοιχεία που μας αφορούσαν, ανάλυση κοινωνικών στοιχείων με την μέθοδο τεκμηριωμένης παρατήρησης, μελέτες περιπτώσεων άλλων περιοχών, αποτύπωση και μελέτη της περιοχής της Ηγουμενίτσας, διεξαγωγή συμπερασμάτων και πρόταση δημιουργίας μιας οργανωμένης μονάδας θαλάσσιου αθλητικού τουρισμού για την περιοχή της Ηγουμενίτσας.

Αρχικά, αναζητήθηκαν βιβλιογραφικές αναφορές από την Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Πειραιώς, του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, της Βιβλιοθήκης του ΤΕΕ, και του ΑΕΙ Πειραιά Τ.Τ και συλλέχθηκαν βιβλία, επιστημονικά

άρθρα, αλλά και μελέτες ομάδων εργασίας και επιτροπών σχετικά με το θέμα της πτυχιακής εργασίας .

Λέξεις κλειδιά: αθλητικός τουρισμός, αναψυχή, αστικός σχεδιασμός, μελλοντική πόλη, Ηγουμενίτσα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο τουρισμός αποτελεί βασικό πυλώνα ανάπτυξης της οικονομίας μας γενικότερα αλλά και σε κάθε περιοχή ξεχωριστά όπου συμβάλει στην δημιουργία θέσεων εργασίας, αύξησης των εσόδων μιας περιοχής και στην μακροχρόνια βελτίωση της ποιότητας διαβίωσης.

Τα τελευταία χρόνια στην Ευρώπη παρατηρείται μια σταδιακή μετατροπή των προτιμήσεων των τουριστών και αντίστοιχα στην προσφορά τουριστικών υπηρεσιών προς πιο ειδικές και ανεξάρτητες μορφές προσαρμοσμένες στα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα του κάθε τουρίστα, για περιπλάνηση στην φύση, αναζήτηση πολιτιστικών δραστηριοτήτων, έντονη άσκηση, αναζήτηση εναλλακτικών τρόπων ζωής. Δεν θα μπορούσαμε να παραλείψουμε να αναφέρουμε το γεγονός ότι, μείζον πρόβλημα της Ελληνικής οικονομίας αποτελεί το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου εξωτερικών συναλλαγών όπου ο τουρισμός συμβάλει τα μέγιστα στην μείωση του. Ειδικότερα, για να είναι κάτι τέτοιο εφικτό θα πρέπει να υπάρχουν υποδομές οι οποίες βοηθούν έμμεσα στην ανάπτυξη του τουρισμού αλλά και στην καλύτερη ικανοποίηση των αναγκών των δυνητικών τουριστών-πελατών. Εδώ υπεισέρχεται καθοριστικά ο ρόλος της Αρχιτεκτονικής καθώς αποτελεί τον μόνο ενδεδειγμένο και επιστημονικώς αποδεκτό τρόπο στην οικιστική-πολεοδομική ανάπτυξη μιας περιοχής, με κύριο γνώμονα την εξυπηρέτηση των ανθρώπινων αναγκών στο μέγιστο. Μόνο από την Αρχιτεκτονική μας δίνεται η δυνατότητα να υλοποιήσουμε ότι το θεωρητικό και επιστημονικό υπάρχει, καθώς έχει ρόλο κοινωνικό, πολιτιστικό, οικονομικό και αισθητικό.

Σήμερα, στην εποχή της κρίσης, με την ολοένα αυξανόμενη εισροή επισκεπτών, ο τουρισμός μοιάζει να προσφέρει την κύρια αναπτυξιακή προοπτική για τη χώρα όπου μέσω της αρχιτεκτονικής μπορεί να αναδείξει τον

πλούτο της. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο αριθμός ρεκόρ των τουριστών για το 2014, της τάξεως των 22 εκατομμυρίων όπου είναι και ο μέγιστος δυνατός αριθμός που μπορεί να δεχθεί η χώρα αφού η δυναμικότητα της, έχει φτάσει στα όρια της και είναι αδύνατο να φιλοξενηθούν περισσότεροι με τις υπάρχοντες υποδομές. Ευρεία επαγγελματιών που ασχολούνται με το χώρο καταδεικνύουν την ανάγκη αύξησης της δυναμικότητας μας σαν χώρα αλλά και την ανάπτυξη και βελτίωση της ποιότητας κάθε περιοχής για να λειτουργεί στο βέλτιστο ως ένας δυναμικός πόλος έλξης. Οι πόλεις μας σήμερα χαρακτηρίζονται από υποβαθμισμένο αστικό περιβάλλον με λίγες εξαιρέσεις. Χρειάζεται ουσιαστική αναδιάρθρωση, ώστε τα αστικά συγκροτήματα να ανταποκρίνονται στις σύγχρονες απαιτήσεις, στις νέες πραγματικότητες και στον πολύ λειτουργικό ρόλο που πρέπει να διαδραματίζουν.

Ως τελειόφοιτη μηχανικός έχω βάλει ένα στοίχημα με τον εαυτό μου, να σχεδιάσω νέες γειτονιές, νέους αστικούς δημόσιους χώρους, νέες και πολυχρηστικές υποδομές, νέα μέσα παραγωγής διαχρονικής αστικής κληρονομιάς και τουρισμού και να τα προβάλω με την δύναμη που παρέχει ο Αρχιτεκτονικός σχεδιασμός.

Abstract

In general, tourism is an important pillar of economic growth. In each individual region it contributes to job creation, revenue growth and to making a lasting improvement on the quality of life. Over the last few decades in Europe, it has been noticed that there is a gradual transformation of tourists' preferences, and in offering services tailored to more specific and independent forms to suit the particular interests of each visitor, including wandering around, enjoying cultural activities or even having intense exercise and seeking alternative lifestyles.

We ought to mention the fact that a major problem of the Greek economy is the net exports deficit, and in this case tourism can greatly contribute to reducing it. In particular, to make this possible there should be facilities which help tourism development indirectly and they meet potential tourists' needs. Here is where Architecture plays a vital role as the only appropriate and scientifically acceptable way in the residential urban development. Basically, this is the only way that we can serve human needs to maximum level and through this we are able to realize the theoretical, scientific social, cultural, economic and aesthetic role it has.

Given the recent economic crisis with the ever increasing influx of visitors us the main development opportunity there is for a country where only architecture can display the wealth of an area. Today our cities are characterized by a degraded urban environment with few exceptions. They need fundamental restructuring in order to come up to current requirements, new realities and the very functional role, which cities ought to play.

As a graduate engineer, I have a goal; to design new neighborhoods, new urban public spaces, new and multifaceted facilities new means of producing urban heritage and tourism, promote them with the help that Architecture design provides us with.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

**Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΙΔΗ
ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ – ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ – ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ

1.1 Εννοιολογικό περιεχόμενο του τουρισμού

Στη σημερινή εποχή, ο τουρισμός αποτελεί αναμφίβολα ένα μεγάλο μέρος της οικονομίας τόσο στην Ελλάδα όσο και σε χώρες του εξωτερικού. Το θέμα του τουρισμού, μας απασχολεί όλο και περισσότερο τα τελευταία χρόνια, διότι μέσα από αυτό δίνεται η δυνατότητα ανάπτυξης περιοχών, δημιουργώντας πλούτο και ευημερία για τους κατοίκους. Παλαιότερα ο ταξιδιώτης, όταν απομακρυνόταν από το σπίτι του ήταν κυρίως για εμπορικούς, θρησκευτικούς λόγους ή για λόγους υγείας όμως σήμερα δημιουργήθηκαν καινούργιες ανάγκες.

Μετά με την βιομηχανική επανάσταση διαφοροποιείται το φαινόμενο του τουρισμού. Με την τελειοποίηση των οδικών αρτηριών και σε συνδυασμό με την ανάπτυξη του σιδηροδρομικού δικτύου, του αυτοκινήτου και του αεροπλάνου αργότερα μειώθηκαν σημαντικά οι αποστάσεις οπότε ο άνθρωπος μπορούσε να ταξιδέψει πιο εύκολα. Έτσι ο τουρισμός² αύξησε την δυναμική του, ισχυροποιήθηκε οικονομικά αλλά και κοινωνικά αφού θεωρούταν προτέρημα τα ταξίδια για κάποιον και όλο αυτό σταδιακά οδήγησε σε αλλαγή νοοτροπίας στον τρόπο επένδυσης χρημάτων.

Ο τουρισμός προβλέπεται να αυξηθεί στον μέλλον, καθώς όλο και περισσότεροι είναι αυτοί που ταξιδεύουν μια φορά τον χρόνο τουλάχιστον. Πολλές είναι οι φορές όπου η ανάπτυξη αυτή γίνεται απρόσεχτα οπότε έχει δυσμενείς

---

² Τσάρτας Π. (1996), Τουρίστες, Ταξίδια, Τόποι : Κοινωνιολογικές Προσεγγίσεις στον Τουρισμό, Αθήνα, Εκδόσεις : Εξάντας.

επιπτώσεις τόσο στην οικονομία, στην κοινωνία όσο και στο περιβάλλον της περιοχής. Η σωστή οργάνωση αλλά και ο σχεδιασμός, πρέπει να γίνονται με γνώμονα τον ρυθμό ανάπτυξης αλλά και τους διαθέσιμους πόρους της περιοχής.

Βιώνοντας την εποχή της κρίσης και της ανασφάλειας σε πολλούς τομείς (υγείας, ασφάλειας, κ.α.) οι τουριστικές επιλογές των κατοίκων (συνήθως οικογένειες, άτομα μεγάλης ηλικίας) πολύ συχνά στρέφονται στην ενίσχυση του εσωτερικού τουρισμού, μειώνοντας έτσι τις οικογενειακές τους δαπάνες.

Δεν υπάρχει ένα μοντέλο σχεδιασμένο για να εφαρμόζονται τακτικές επικερδούς τουρισμού καθώς αυτό πρέπει να δημιουργείται ξεχωριστά σε κάθε τόπο, σκεπτόμενοι τις τοπικές ιδιαιτερότητες του τόπου, στοιχεία κοινωνικά αλλά και τις μορφές τουρισμού μπορούν να εφαρμοστούν εκεί αλλά και να σχεδιαστεί η «πορεία» του τόπου, αλλά αυτό είναι ένα κεφάλαιο που θα εξεταστεί παρακάτω.

Οι βασικοί αναθεωρημένοι ορισμοί του τουρισμού σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (WTO, 1994) είναι ο τουρισμός³ όπου τα άτομα ταξιδεύουν και διαμένουν σε περιοχές πέραν του περιβάλλοντος τους, για ένα χρονικό διάστημα μικρότερο του ενός συνεχομένου έτους, για αναψυχή, επαγγελματικούς ή άλλους λόγους.

Οι Mathieson και Wall (1982), τον όρισαν σαν την προσωρινή μετακίνηση των ανθρώπων σε προορισμούς πέραν των μόνιμων όπου οι υποδομές αλλά και εξυπηρετήσεις που παρέχονται στους τουρίστες δημιουργούνται για να καλύψουν τις ανάγκες τους. Επίσης πλέον ο τουρισμός απευθύνεται σε μεγαλύτερη μερίδα πληθυσμού από ότι παλαιότερα.

Ο τουρισμός, απαιτεί μια γεωγραφική μετακίνηση από τον τόπο μόνιμης κατοικίας, προς τον τόπο προορισμού όπου μέσω αυτής της μετακίνησης⁴ αποκτάει ο τουρίστας εμπειρίες

---

³ WTO, (1994), National and Regional Tourism Planning: Methodologies and case studies, first edition, WTO Publication, Routledge.

⁴ Pearce D., (1989), Tourist development, second edition, New York, Longman

διότι διαφορετικές υπηρεσίες προσφέρονται από το σημείο αναχώρησης μέχρι τον προορισμό.

Λίγο αργότερα ο Χτούρη (1995), αναφέρει⁵ ότι ο σύγχρονος άνθρωπος θέλει να ξεφύγει από την καθημερινότητα του χωρίς όμως να θέλει να αλλάξει για πάντα το περιβάλλον που ζει, αλλά καταναλώνοντας εφήμερα βιώματα και εμπειρίες.

Η Terkenli (2000), επισημαίνει⁶ ότι τα ταξίδια αποτελούν ένα μέσο για την κοινωνική και την πολιτισμική διαμόρφωση των τάξεων, αλλά και των κοινωνικών σχέσεων.

Πολλές φορές όμως ο τουρισμός⁷ δεν αποφέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα. Ο τουρισμός μετατρέπει την παραδοσιακή αξία της φιλοξενίας σε εμπόρευμα και πηγή εισοδήματος και πολύ συχνά αναπτύσσεται σε περιοχές κατά κύριο λόγο αγροτικές ή σε περιοχές όπου επιθυμούν αναβάθμιση. Σε τέτοιες περιοχές πολύ συχνά το βιοτικό και πνευματικό επίπεδο των κατοίκων είναι χαμηλότερο και ευελπιστούν στην καλύτερη κατάσταση του μέσου του τουρισμού. Αν όμως οι ενέργειες που θα πραγματοποιηθούν για αυτό θα έχουν τα αντίθετα αποτελέσματα με αποτέλεσμα να χάνουν τον έλεγχο της ίδιας της ζωής και του τόπου τους.

Ο γρήγορος⁸ ρυθμός ανάπτυξης του τουρισμού, οδηγεί σε κορεσμό αφού η μεγάλη συγκέντρωση της ζήτησης σε έναν χώρο και σε ένα συγκεκριμένο χρόνο καθυστερεί τις περισσότερες φορές στη δημιουργία τουριστικών κέντρων για πολλούς λόγους και έτσι δεν

---

⁵ Χτούρης Σ., (1995), Πολιτισμός και Τουρισμός: ο τουρισμός ως δίκτυο παραγωγής βιωμάτων», Σύγχρονα Θέματα, σ. 55,48-56.

⁶ Terkenli T., (2000), "Landscapes of tourism: a cultural geographic perspective", στο Tourism and the Environment, edited by E.Briassoulis and J.Vander Straaten, revised second edition, Kluner Academic Publishers, p. 179-201.

⁷ Krippendorf J., (1987), The holidaymakers: Understanding the impact of leisure and travel, London, Heinemann.

⁸ Coccossis H., Parpairis A., (2000), "Some Observations on the Concept of Carrying Capacity" στο Tourism and the Environment, edited by E.Briassoulis and J.Vander Straaten, revised second edition, Kluner Academic Publishers, p. 91-105.

μπορούν να απορροφήσουν τη ζήτηση των
τουριστικών δραστηριοτήτων.

1.2 Η τουριστική αγορά και η τμηματοποίηση της

Σίγουρα όλοι κάποια στιγμή στην ζωή μας έχουμε ακούσει τον όρο τουριστική αγορά⁹. Στην ουσία αναφερόμαστε στους λογούς εκείνους που οδηγούν τους καταναλωτές σε μια αγορά όπου με την αγορά αυτή επηρεάζονται και οι πωλητές. Στην ουσία γίνεται ένας κύκλος του χρήματος μέσω της τουριστικής αγοράς. Η τουριστική αγορά όμως κάθε φορά μπορεί να αναφέρεται σε διάφορους παράγοντες όπου συντελούν μια περιοχή ή μια μονάδα. Έτσι λοιπόν, αυτός ο μηχανισμός προσφοράς¹⁰ και ζήτησης όπου συμβαίνει δεν λειτουργεί χωρίς το ανθρώπινο και το περιβαλλοντικό στοιχείο, που αποτελούν τον

κινητήριο μοχλό σε αυτή τη διαδικασία. Επίσης μερικοί ακόμα από αυτούς τους συντελεστές μπορεί να αναφέρονται σε δημογραφικούς, γεωγραφικούς, ψυχαγωγικούς παράγοντες ή ακόμα και παράγοντες που σχετίζονται με την συμπεριφορά.

Πολλές φορές παρατηρείται¹¹ ότι οι πρωταρχικοί παράγοντες που οδηγούν στον προορισμό, δεν βασίζονται τόσο στην ποιότητα του, αλλά στον τρόπο ποιότητας της περιοχής από όπου αναχωρούν τις προσδοκίες του ατόμου από την εμπειρία που θα επιλέξει. Επίσης και ψυχογραφικοί¹² λόγοι τμηματοποιούν την αγορά στόχος μας διότι ένας προορισμός αντικατοπτρίζει τα συναισθήματα, τα πιστεύω, τις απόψεις του δυνητικού τουρίστα, σχετικά με την δυνατότητα του προορισμού να του παρέχει ικανοποίηση στις διακοπές. Δηλαδή, όσο περισσότερο πιστεύει ένα άτομο, ότι ένας προορισμός θα καλύψει τις ατομικές του ανάγκες, τόσο περισσότερο θελκτικός θα είναι για αυτόν.

---

⁹ Ηγουμενάκης, Ν. Γ. & Ηγουμενάκης, Γ.Ν. (2004), Τουριστικό Μάρκετινγκ. Αθήνα: Εκδόσεις: Interbooks.

¹⁰ 4. Παπαπαύλου - Ιωακειμίδου Σ. (2003), 'Μεθοδολογική Προσέγγιση για την Τουριστική Ανάπτυξη Παραθαλάσσιων Περιοχών', Διδακτορική Διατριβή, Τμήμα Πολιτικών Μηχ/κών Α.Π.Θ.

¹¹ Leiper N., Hunt S., (1996) "Some new ideas of environmental sustainability and eco-tourism, and implications for strategy", Tourism and Hospitality Research: Australian and International perspectives, Canberra Bureau of Tourism Research.

¹² Hu Y., Ritchie J.R.B., (1993), "Measuring Destination Attractiveness: a contextual approach", Journal of Travel Research, p. 513-518.

Η φυσική ομορφιά¹³ του τόπου, η γεωγραφική του θέση και η συμπεριφορά των μόνιμων κατοίκων μπορεί να είναι στην πρώτη ή στη δεύτερη θέση, ως προς την σημαντικότητα τους για την επιλογή του τόπου διακοπών και την τμηματοποίησή του. Παρόλο την ομορφιά που μπορεί να έχει ένας τόπος αλλά και την πλεονεκτική¹⁴ του θέση δεν αποτελεί από μόνο του τουριστικό τουριστικό προορισμό εάν δε υπάρχει συσχέτιση με άλλα πολιτισμικά στοιχεία. Αυτά είναι παράγοντες που πρέπει να επηρεάζονται και να ενισχύουν ο ένας τον άλλον.

Για να γίνει μια περιοχή πιο ανταγωνιστική¹⁵ από κάποια άλλη, και σήμερα είναι πολύ σημαντικό να αυξήσουμε την οικονομική ισχύ της κάθε περιοχής μας, έχει ορίσει ποια θα είναι η τουριστική αγορά στόχο που την ενδιαφέρει προσπαθεί αυτήν να την τμηματοποιήσει. Η τουριστική αγορά όμως αποτελείται από υποσύνολα οπού όλα μαζί δημιουργούν την εκάστοτε τουριστική αγορά. Το κάθε υποσύνολο αποτελείται από μοναδικά στοιχεία που το ορίζουν. Η τμηματοποίηση λοιπόν, προσπαθεί να ταξινομήσει και να χωρίσει αυτά τα υποσύνολο κάνοντας το με τέτοιο τρόπο οπού το κάθε υποσύνολο να αποτελεί από μόνο του, την τουριστική αγορά.

Το κάθε πλάνο για να δημιουργηθεί η τουριστική αγορά είναι ξεχωριστό καθώς η κάθε τουριστική αγορά αποτελείται από όσα τμήματα είναι και οι ομάδες και τα χαρακτηριστικά των καταναλωτών της που την ενδιαφέρουν. Η τμηματοποίηση της αγοράς σχεδιάζεται πάντα με γνώμονα την βελτίωση της περιοχής καθώς και εξετάζεται παράλληλα και η αποτελεσματικότητα των διαθέσιμων πόρων.

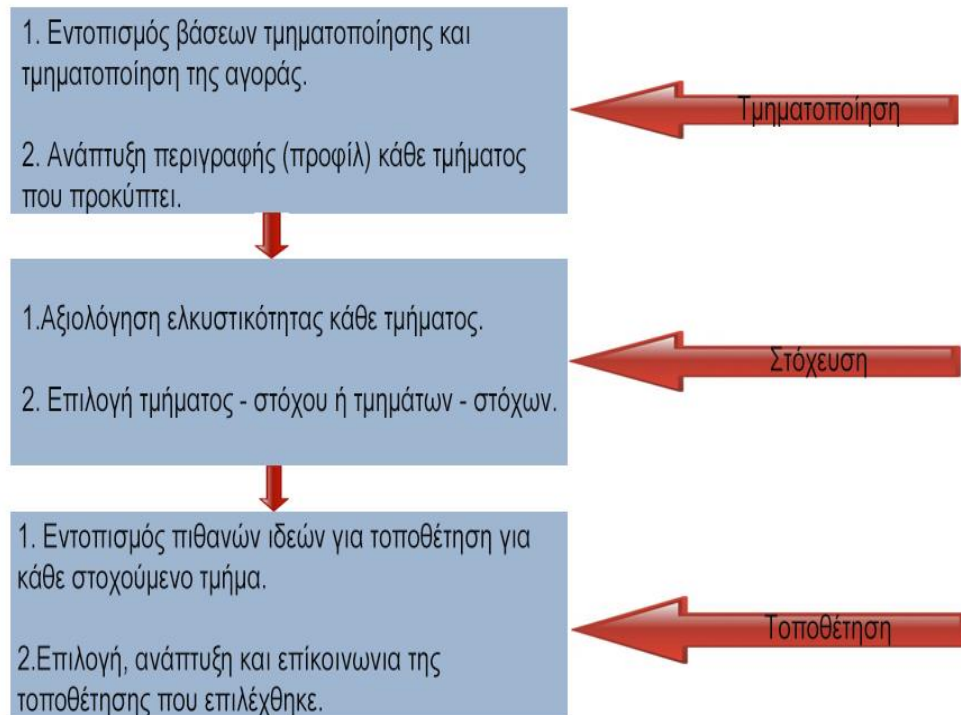
---

¹³ Goodrich J.N. (1978), "The relationship between preferences for the perceptions of Vacation Destinations: Application of a choice model", *Journal of Travel Research*, p. 17, 2, 8-13.

¹⁴ Pigram J.J, (1980), "Environmental implications of tourism development", *Annals of Tourism Research*, p. 7, 4, 554-583.

¹⁵ Tsartas P., Papatheodorou A., and Vasileiou M., 2014. *Tourist Development and Policy in Greece*. In Costa, C.Panyik, E. and D.Buhalis.2014. *European Tourism Planning and Organisation Systems: National Case Studies (Volume II)*, Clevedon: Channel View Publications.

Η καλύτερη διαδικασία που ακολουθείται για την τμηματοποίηση την τοποθέτηση αλλά και την στόχευση και τοποθέτηση κάθε έργου έχει σχεδιαστεί παρακάτω.

Σχήμα 1: Η διαδικασία που ακολουθείται για την τμηματοποίηση.

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέα από (Σμώκος, Γ. Ι (2011), Συμπεριφορά καταναλωτή & Στρατηγική Μάρκετινγκ. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλης. σ. 244).

Βασικές μεταβλητές που χρησιμοποιούνται για την τμηματοποίηση καταναλωτικών αγορών παρουσιάζονται παρακάτω:

<p style="text-align: center;">Γεωγραφικές</p> <p>Περιοχή Μέγεθος περιφέρειας Πόλη Πυκνότητα πληθυσμού Κλίμα</p>	<p style="text-align: center;">Δημογραφικές</p> <p>Ηλικία Φύλο Μέγεθος οικογενείας Κύκλος Ζωής Οικογενείας Εισόδημα Επάγγελμα Μόρφωση Θρησκεία Φυλή Εθνικότητα Κοινωνική τάξη Γενιά</p>
<p style="text-align: center;">Συμπεριφορές</p> <p>Περιστάσεις χρήσης προϊόντος Οφέλη Θέση χρήστη Ρυθμός χρήσης του προϊόντος Βαθμός προσήλωσης στο προϊόν Βαθμός ετοιμότητας Στάση καταναλωτή για το προϊόν</p>	<p style="text-align: center;">Ψυχογραφικές</p> <p>Τρόπος ζωής Προσωπικότητα</p>

Σχήμα 2: Επεξεργασία της συγγραφέα από (Kotler, P. (2003) Marketing Management, 11th European edition, Prentice Hall.)

1.3 Διαχωρισμός της αγοράς

Η κάθε τουριστική αγορά στόχος που μας ενδιαφέρει χωρίζεται και αυτή με την σειρά της σε υποκατηγορίες¹⁶.

Μαζική Αγορά (mass market)

Όπως όλοι ξέρουμε όταν αναφερόμαστε στον ορό μαζικό εννοούμε το μεγαλύτερο σύνολο κάποιου πράγματος αν όχι όλο. Είναι πόλη σημαντική¹⁷ μορφή ανάπτυξης για πολλές περιοχές. Αυτήν την αγορά στόχο την αποτελούν συντηρητικά άτομα, οι νέοι αλλά και τα άτομα μεσαίας κοινωνικής - οικονομικής διαστρωμάτωσης. Έχει δημιουργηθεί¹⁸ με σκοπό το μέγιστο κέρδος ενός επιχειρηματία μέσω του μαζικού τουρισμού.

Δημοφιλή Αγορά (popular market)

Και αυτή η ομάδα έχει ένα αξιοσημείωτο μερίδιο της αγοράς στόχου που θα ενδιέφερε κάθε περιοχή για την αναβάθμιση της. Την ομάδα αυτή την αποτελούν μη συντηρητικοί, μεγαλύτεροι σε ηλικία, αλλά και αυτοί οι τουρίστες, αποτελούν την μεσαία οικονομική τάξη.

Ατομική Αγορά (individual market)

Όπως πολύ σωστά λέγεται ατομική αγορά, την ομάδα αυτήν την χαρακτηρίζουν άτομα όπου δεν προγραμματίζουν σχεδόν τίποτα, αλλά αγοράζουν ότι θέλουν, οπότε θέλουν. Τα άτομα αυτά κυρίως έχουν υψηλή οικονομική κατάσταση.

---

¹⁶ Σιταράς, Θ. & Τζένος, Χ. (2004), Μάρκετινγκ Τουρισμού και Ποιοτική Εξυπηρέτηση. Αθήνα: Εκδόσεις Interbooks, σ.50-51.

¹⁷ Κοκκώσης Χ., Τσάρτας Π., (2001). Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον, Αθήνα: Κριτική.

¹⁸ Τσεκούρας Γ.Θ. και συν., (1991) Μεταβολή του προτύπου του μαζικού τουρισμού. Νέες μορφές τουρισμού, Αθήνα: Δ/νση Μελετών, ΕΤΒΑ.

Αγορά κοινών ενδιαφερόντων (common interest market)

Τα άτομα σε αυτήν την κατηγορία είναι σε ομάδες με κοινά ενδιαφέροντα όπως σύλλογοι, λέσχες, σωματεία κ.α.

Το κάθε ταξίδι έχει και ένα σκοπό που πραγματοποιείται. Έτσι με βάση τον σκοπό που μετακινεί ένα τουρίστα για ένα άλλο μέρος είναι τα παρακάτω:

Ταξίδι με σκοπό την αναψυχή και την επίσκεψη σε διάφορα αξιοθέατα (touring/cruising)

Η διάρκεια αυτών των ταξιδιών κυμαίνεται από μια και τεσσάρων εβδομάδων. Ο λόγος που πραγματοποιείται ένα τέτοιου είδους (αρχαιολογικοί, ιστορικοί χώροι, μουσεία, μνημεία, χώροι τέχνης αλλά και για το περιβάλλον και τους κατοίκους του. Το πόσο ελκυστικός¹⁹ μπορεί να είναι ένας προορισμός για τον επισκέπτη διαμορφώνεται ανάλογα με τον τύπο του και την επανάληψη της επίσκεψης σε αυτόν τον τόπο. Εδώ ανήκουν άτομα συντηρητικά που επιθυμούν να γνωρίσουν μέρη και άλλους πολιτισμούς. Οι κρουαζιέρες απευθύνονται κυρίως στην μέση και ανώτερη αγορά, ενώ το touring τόσο στην μέση όσο και στην μαζική αγορά.

Ταξίδι για επίσκεψη φίλων ή συγγενών (visiting friends or relatives)

Πολλοί είναι εκείνοι που επισκέπτονται φίλους ή συγγενής και φιλοξενούνται στο σπίτι τους και αυτό το ποσοστό αυξάνεται συνεχώς δεδομένου της πρόσφατης οικονομικής κρίσης. Κυρίως με αυτά τα ταξίδια καταναλώνονται τουριστικά προϊόντα μεταφοράς, και λίγο ενισχύουν οικονομικά τις περιοχές που επισκέπτονται.

---

¹⁹Prentice R.C., Witt S.F., Wydenbach E.G., (1994) "The endearment behaviour of tourists through their interaction with host community", *Tourism Management*, p. 5,2, 117-125.

Ταξίδι διακοπών για προσωπική και πνευματική αναζήτηση (market for personal and spiritual harsuide)

Οι άνθρωποι αυτοί επιλέγουν συγκεκριμένους προορισμούς για να ικανοποιήσουν προσωπικά τους ενδιαφέροντα (τέχνη, επιστήμη, γλωσσά κ.α).

Ταξίδι για διακοπές περιπέτειας (adventure)

Στην σημερινή εποχή δίνεται μια στροφή προτιμήσεις των τουριστών αλλά και στην διαμόρφωση²⁰ της κοινωνικής ζωής όπου αφορά την δράση, την περιπέτεια και τις εξωτικές και διαφορετικές εμπειρίες. Περιλαμβάνει κυρίως νέους ή μη συντηρητικούς ανθρώπους. Με αυτήν την αγορά στόχο μπορεί να αναπτυχθούν ο εναλλακτικός²¹ ή ο αθλητικός τουρισμός.

Ταξίδι επιχειρηματικών θεμάτων (business travel)

Το Ταξίδι αυτό πολλές φορές πρέπει να γίνει και δεν έχει σχέση με τις προτιμήσεις και τις επιθυμίες του ταξιδιώτη. Ο χρόνος του ταξιδιού δεν επιλέγεται κάποια συγκεκριμένη εποχή καθώς ο επιχειρηματίας ταξιδεύει συχνά. Επίσης το κόστος πραγματοποίησης για αυτού του είδους τα ταξίδια είναι αρκετά υψηλό γιατί ο επιχειρηματίας δεν έχει χρόνο να ρυθμίσει ο ίδιος οτιδήποτε αφορά το ταξίδι του. Τέλος, οι υπηρεσίες που αναζητά ο επιχειρηματίας είναι υψηλές (VIP, five star hotels, communication facilities, secretarial services κ.λπ.).

Ταξίδι ειδικών γεγονότων (π.χ συνεδριακή αγορά) (special event market)

Είναι στενά συνδεδεμένο με το παραπάνω καθώς συγκεντρώνει επιχειρηματίες ή άτομα κοινών ενδιαφερόντων σε χώρους (π.χ. συνεδριακά κέντρα) όπου μιλούν μεταξύ τους για επιστημονικούς, εμπορικούς ή άλλους σκοπούς. Τα συνέδρια πλέον θεωρούνται από τις πλέον προσοδοφόρες ευκαιρίες ως αγορά

²⁰ Hall M., Weiler B., (1992), Special Interest Tourism. New York: Wiley and sons.

²¹ Ανδριώτης Κ., (2008). Αειφορία και Εναλλακτικός Τουρισμός . Αθήνα, Εκδόσεις: Σταμούλη

τουρισμό. Ο συνεδριακός τουρισμός απαιτεί αναπτυγμένες υλικοτεχνικές υποδομές και έτσι απευθύνεται σε περιοχές που τις διαθέτουν.

1.4 Διαμόρφωση τουριστικών προϊόντων σήμερα

Παλιότερα ο τουρισμός αποτελούσε ένα είδος πολυτέλειας και κυρίως σε χώρες όπου βίωναν οικονομικά προβλήματα ή το εκπαιδευτικό επίπεδο των πολιτών ήταν χαμηλό. Από το 1985 ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού²² έλεγε ότι οι ανθρώπινες κοινωνίες και οι ανθρώπινες σχέσεις θα αλλάζαν σημαντικά μέσω του τουρισμού και των νέων ειδών τουρισμού που διαμορφώνονται συνεχώς για την ικανοποίηση των επισκεπτών. Μέσω του τουρισμού ο άνθρωπος αποκτά πνευματική και εκπαιδευτική παιδεία βελτιώνει την αισθητική του και την συνείδηση του σε αρκετά επίπεδα αλλά και την κοινωνία γενικότερα. Αυτό έχει ανατραπεί²³ τα τελευταία χρόνια καθώς ο τουρισμός είναι σήμερα τρόπος ζωής και απόκτηση εμπειρών οπού μέσα από αυτό ικανοποιούνται και οι λόγοι που πραγματοποιούν και προγραμματίζουν ένα ταξίδι. Επίσης σήμερα ο ταξιδιώτης είναι πιο ενημερωμένος για την ταξιδιωτική τους εμπειρία αλλά και την βελτίωση²⁴ της. Έτσι λοιπόν, διακρίνονται πολλά είδη τουρισμού με βάση τον σκοπό του ταξιδιού αλλά παρακάτω θα γίνει αναφορά σε μερικά από αυτά και θα εξεταστεί πιο θα μπορούσε να εφαρμοστεί στην περιοχή της Ηγουμενίτσας.

---

²² UNWTO-World Tourism Organisation,(1985), The role of recreation management in the development of active holidays and special interest tourism and consequent enrichment of the holiday experience. United Nations Development programme /WTO, Madrid:WTO.

²³ Weiler B., Hall M.,(1992). Special interest tourism, London: Belhaven Press

²⁴ Tsartas P., (1998). La Grece: Du Tourisme de Masse au Tourisme Alternatif, L Harmattan,(serie: Tourisme et Souetes), Paris.

Ταξίδια Αναψυχής και Ταξίδια σε συγγενής και φίλους

Αναφέρετε στην επιλογή των ταξιδιών εκείνων, όπου οι ταξιδιώτες επιλέγουν κάποιες μέρες να τις αφιερώσουν σε μια προγραμματισμένη φυγή με σκοπό να ξεκουραστούν και να διασκεδάσουν. Είναι μια από τις σημαντικότερες μορφές ταξιδιού²⁵ και αποδίδονται πολλές φορές με τον ορό των πέντε 'S', όπου αναφέρονται στην θάλασσα (Sea), στον Ηλιό (Sun), στην Άμμο (Sand), στον Ερωτά (Sex) και στο Ποτό (Sangria). Αυτή η μορφή μετακίνησης ενισχύει τόσο τον ξενοδοχειακό κλάδο όσο και τον μεταφορικό και τον επισιτιστικό. Στην περιοχή της Ηγουμενίτσας θα μπορούσε να εφαρμοστεί αυτό το είδος τουρισμού αφού βρίσκεται σε πλεονεκτική θέση διαθέτοντας τα παραπάνω, λόγω της γεωγραφικής της κατάστασης απλά η περιοχή υστερεί πολιτιστικής κληρονομιάς.

Συνεδριακός τουρισμός

Είναι ελιτιστικό τουριστικό προϊόν καθώς αποτελεί την συνεύρεση μεγάλων ομάδων για την ανταλλαγή απόψεων. Πολλές φορές αυτού το είδους η μορφή τουρισμού²⁶ συνδικάζεται και με κάποια άλλη μορφή, όπως για παράδειγμα ο μορφωτικός τουρισμός ή ακόμα και ο τουρισμός αναψυχής έτσι ο επαγγελματικός τουρισμός, καλείται να συνδυάσει αρμονικά ψυχαγωγία και εργασία. Επίσης ο ρυθμός ανάπτυξης των ταξιδιών εργασίας είναι πολλές φορές ανάλογο με τον ρυθμό ανάπτυξης των ταξιδιών αναψυχής. Οι κατάλληλες υποδομές (σύγχρονα συνεδριακά κέντρα) υποδοχής και φιλοξενίας είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη αυτού του είδους. Τα κέντρα αυτά πρέπει να περιλαμβάνουν χώρους όπως εστιατόρια, χώρους στάθμευσης, ξενοδοχεία και άλλα. Από άποψη υποδομής η εξεταζόμενη περιοχή δεν θα μπορούσε να φιλοξενήσει μεγάλο ποσοστό τουριστών ούτε έχει τις κατάλληλες υποδομές για τέτοιόι είδους φιλοξενία όπως φαίνεται και

²⁵ Σιταράς, Θ. & Τζένος, Χ. (2004), Μάρκετινγκ Τουρισμού και Ποιοτική Εξυπηρέτηση. Αθήνα: Εκδόσεις Interbooks, σ.50-51.

²⁶ Ν. Ηγουμενάκης, Κ. Κραβαρίτης, (1998) Π. Λύτρας, Εισαγωγή στον Τουρισμό, Interbooks.

στο τρίτο κεφάλαιο, αλλά από την γεωγραφική της θέση θα μπορούσε να αποτελέσει πυρήνα συνεδριακού τουρισμού από την Αλβανία και την Ιταλία επειδή η πιθανότερη πρόσβαση θα γίνεται από το λιμάνι. Μέσω αυτών των ταξιδιών μπορούν να προβάλλουν στοιχεία της ιδίας της χώρας (π.χ. αξιοθέατα) και να είναι ο λόγος μιας μελλοντικής επίσκεψης²⁷.

Σκοπός αλλοδαπών ταξιδιωτών προς την Ελλάδα (2002)

Αριθμός ταξιδιωτικών σκοπών	Ποσοστό (%)	Είδη ταξιδιωτικών σκοπών	Ποσοστό (%)
Μη δηλωθέν	0,68%	Διακοπές - Διασκέδαση	93%
Κύριος σκοπός 1.1 Ένας σκοπός	90,35%	Συνέδριο - συνάντηση	3%
Δευτερεύοντες Σκοποί 1.1 Δύο σκοποί	8,5%	Άλλος επαγγελματικός λόγος	3,9%
1.2 Τρεις σκοποί	0,48%		
		Άλλο	8,8%

Σχήμα 3: Επεξεργασία του συγγραφέα (από Παπανίκος Γ., 2005:96-97)

²⁷ Παπανίκος Γ., (2005) Οι Ελληνικές Τουριστικές Εισπράξεις, Ειδικές εκδόσεις 5, Αθήνα: Ι.Τ.Ε.Π.

Θαλάσσιος τουρισμός

Η Ελλάδα²⁸ είναι μια χώρα όπου είναι μεγάλο μέρος αυτής βρέχεται από θάλασσα με 16.000 χλμ. συνολικό μήκος ακτογραμμής και 3.062 μικρά και μεγάλα νησιά. Στην ηπειρωτική (όπου θα είναι και σημείο μελέτης) και νησιωτική Ελλάδα, αποτελεί βάση ανάπτυξης διάφορων δραστηριοτήτων. Μέσα στον θαλάσσιο²⁹ τουρισμό εμπλέκονται και δραστηριότητες όπως η κολύμβηση η ηλιοθεραπεία κ.α. Σε πολλά νησιωτικά³⁰ συμπλέγματα παρέχεται η δυνατότητα συμμετοχής σε διάφορα αθλήματα και δραστηριότητες με κρουαζιερόπλοια και με μικρά ιδιωτικά σκάφη. Δυστυχώς όμως, η έλλειψη υποδομής (λίγες μόνο μαρίνες) αλλά και ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων δεν δημιουργούν ευνοϊκές προοπτικές για το κοντινό μέλλον. Αυτό το είδος τουρισμού θα μπορούσε να αναπτυχθεί στην Ηγουμενίτσα καθώς συνδικάζει πολλά από τα παραπάνω αλλά απαραίτητη προϋπόθεση είναι η δημιουργία μαρίνας και η ανάπτυξη περισσότερων κλινών για την φιλοξενία των μελλοντικών τουριστών.

---

²⁸ Κουτσουράδης Α., (2000) Βασική Τουριστική Νομοθεσία, Αθήνα: Σάκκουλα.

²⁹ Μοίρα Π. (2005), Τουριστική Γεωγραφία της Ελλάδας, Interbooks.

³⁰ ΥΠ.ΑΝ. — Ε.Τ.Α., (2001d) Μελέτη Θαλάσσιου Τουρισμού, Αθήνα.

Εικόνα 1: Θαλάσσιος τουρισμός στα Σύβοτα.

Πηγή: (<http://www.sivotaapartmentsathina.gr/images/sivota/2.jpg>)

Θρησκευτικός τουρισμός

Ο θρησκευτικός τουρισμός συνδυάζει πνευματικά, πολιτισμικά και ιστορικά θέματα και παράλληλα αναδεικνύει την εθνική ταυτότητα της Ελλάδας. Είναι η προσωρινή μετακίνηση³¹ ατόμων, μεμονωμένα ή συλλογικά, με αφορμή λόγους λατρείας ή απλή συμμετοχή σε θρησκευτικές εκδηλώσεις³². Η θρησκευτική κληρονομιά της Ελλάδας όπως μνημεία της ελληνικής ορθοδοξίας οι βυζαντινές και οι μεταβυζαντινές εκκλησίες, στις πόλεις και στα χωριά, οι επιβλητικοί καθεδρικοί ναοί, τα ξωκλήσια και τα προσκυνήματα της υπαίθρου, τα μοναστήρια προσελκύουν επισκέπτες από όλο τον κόσμο. Πόλοι είναι αυτοί που επισκέπτονται την χώρα μας για τον θαυμασμό και τη μελέτη όπως για παράδειγμα, εικόνες και εικονογραφίες, μωσαϊκά, τοιχογραφίες και ιερά. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα, στο νησί της Πάτμου, προκειμένου οι τουρίστες να επισκεφθούν το Σπήλαιο της Αποκάλυψης συμμετέχουν σε δραστηριότητες τουριστικού χαρακτήρα, την υποδοχή, την εστίαση, και την διαμονή³³ τους. Αρκετές είναι οι περιπτώσεις όπου ο Θρησκευτικός τουρισμός συνδυάζεται και με άλλα είδη τουρισμού όπως για παράδειγμα ο πολιτισμικός τουρισμός. Αυτό το είδος τουρισμού θα μπορούσε να εφαρμοστεί στην περιοχή της Ηγουμενίτσας αφού όπως θα αναφερθεί παρακάτω υπάρχουν αρκετές εκκλησίες και μοναστήρια, κοντά αλλά και μέσα στην περιοχή. Απλά η πρόσβαση στην περιοχή δεν βοηθάει για αυτό το είδος καθώς απευθύνεται κυρίως σε άτομα τρίτης ηλικίας και η μετακίνηση είναι αρκετά κουραστική εκτός αν γίνει από το λιμάνι.

---

³¹ Κοκκώσης Χ. και Τσάρτας Π., (2001) Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και περιβάλλον, Αθήνα: Κριτική.

³² ΥΠ.ΑΝ. - Ε.Τ.Α., (20011) Μελέτη Πολιτιστικού Τουρισμού, Αθήνα.

³³ Μοίρα, Π. (2003), « Από τον προσκυνητή στον θρησκευτικό τουρίστα. Κοινωνιολογική προσέγγιση», Τουριστική Επιστημονική Επιθεώρηση, τεύχος 1, Νο 1, σελ.87-102

Εικόνα 2: Το μοναστήρι της Παναγιάς του Γηρομερίου(κοντά στην Ηγουμενίτσα)

Πηγή:(<http://neafiliaton.com/>)

Ιαματικός τουρισμός

Από την εποχή του Ασκληπιού ³⁴οι άνθρωποι είχαν συνειδητοποιήσει τις θεραπευτικές ιδιότητες ιαματικών πηγών και ταξίδευαν σε μέρη που διέθεταν τέτοιες. Ακόμη και σήμερα υπάρχουν περιοχές που διαθέτουν ιαματικές πηγές με σκοπό την βελτίωση της υγείας, την θεραπεία ασθενειών αλλά και εκτός αυτών ³⁵ και ευεξία και χαλάρωση και ψυχαγωγία. Ταξίδια σε κέντρα υγείας ή ιαματικών λουτρών, διαιτητικά κέντρα, κέντρα περιποίησης και αισθητικής αποτελούν μέρος του ιαματικού τουρισμού. Αυτό το είδος τουρισμού προσελκύει άτομα με ειδικές ανάγκες ή άτομα τρίτης ηλικίας. Αυτό το είδος τουρισμού δεν μπορεί να εφαρμοστεί στην Ηγουμενίτσα καθώς δεν διαθέτει τίποτα από τα παραπάνω.

Εκπαιδευτικός τουρισμός

Με το ανταγωνιστικό περιβάλλον που μας χαρακτηρίζει σήμερα ολοένα και περισσότεροι είναι αυτοί που ταξιδεύουν για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Βασικές δραστηριότητες τέτοιου περιεχομένου μπορεί να είναι η μάθηση και η εκπαίδευση ³⁶ μέσω δραστηριοτήτων όπως συμμετοχή σε πολιτισμικού — εκπαιδευτικού ³⁷ τύπου δραστηριότητες, επίσκεψη σε ιστορικά μνημεία, αρχαιολογικούς χώρους, βιβλιοθήκες, εκπαιδευτικά ιδρύματα, πινακοθήκες, ειδικών μαθημάτων ή βιωματικών σεμιναρίων γλώσσας, φιλοσοφίας, ψυχολογίας, κοινωνιολογίας, ανθρωπολογίας καθώς και τα καλοκαιρινά campus για νεότερες ηλικίες είναι αρκετά δημοφιλή γιατί δεν προσφέρουν μόνο ψυχαγωγία και άθληση αλλά και γνώσεις Η/Υ. Η Ηγουμενίτσα δεν εμπεριέχει ένα σύνολο από τα παραπάνω αλλά ξεχωριστές δραστηριότητες των προαναφερθέντων.

³⁴ Θ.Σιταράς, Χ.Τζένος, (2004), Μάρκετινγκ Τουρισμού και Ποιοτική Εξυπηρέτηση, Interbooks.

³⁵ ΥΠ.ΑΝ. - Ε.Τ.Α., (2001), Μελέτη Ιαματικού Τουρισμού, Αθήνα.

³⁶ Κομίλης Π., (1986) Τουριστικές δραστηριότητες, Αθήνα: Κ.Ε.Π.Ε.

³⁷ Κομίλης Π., Βαγιονής Ν., (1999), Τουριστικός Σχεδιασμός : μέθοδοι και πρακτικές αξιολογήσης. Αθήνα, Εκδόσεις: Προπομπός.

Πολιτιστικός τουρισμός

Η Ελλάδα είναι μια χώρα πλούσια ιστορικά και πολιτισμικά³⁸. Ο κύριος σκοπός του πολιτιστικού τουρισμού είναι η ανάδειξη του πολιτιστικού στοιχείου αφού αναδεικνύει στοιχεία ιστορίας, αρχαιολογίας, πολιτισμικής εξέλιξης, τέχνης, αρχιτεκτονικής όσο και από τον τρόπο ζωής των πολιτών κάθε χώρας³⁹. Αυτό το είδος τουρισμού, εμφανίζει ανοδικές τάσεις διεθνώς, παρόλο που υπήρχε από τα πρώτα βήματα της τουριστικής ανάπτυξης. Μέσω αυτό το είδος ο επισκέπτης⁴⁰ έχει μια ολοκληρωμένη εικόνα για την χώρα που επισκέπτεται. Για την εφαρμογή αυτού του είδους απαραίτητη προϋπόθεση της περιοχής που θα εφαρμοστεί είναι πέρα από τη βασική τουριστική⁴¹ υποδομή και ειδική υποδομή, όπως για παράδειγμα πλούσια προγράμματα πολιτιστικών και καλλιτεχνικών αλλά και την ύπαρξη διεθνούς φήμης θεάτρων, μουσείων, πινακοθήκες, ιστορικών διατηρημένων χώρων, βιβλιοθήκες αλλά και εκπαιδευτικά ιδρύματα τα οποία η Ηγουμενίτσα δεν διαθέτει, οπότε η εφαρμογή αυτού του είδους είναι αρκετά δύσκολη διότι απαιτεί μια συνέχεια των παραπάνω. Γενικά, στην Ελλάδα παρ' όλη την πλούσια πολιτιστική κληρονομία μας, αυτό το είδος τουρισμού έχει μείνει, ως αυτόνομο προϊόν, σχετικά αναξιοποίητο.

---

³⁸ Κουτσουράδης Α., (2000) Βασική Τουριστική Νομοθεσία, Αθήνα: Σάκκουλα.

³⁹ Douglas Norman, Douglas Ngaire & Derrett Ros, (2001), Special Interest Tourism, Αυστραλία: John Wiley & Sons.

⁴⁰ Λογοθέτης Μ., (1982) Τουριστική Πολιτική, Αθήνα: Παπαζήσης.

⁴¹ Δέφνερ Α., (1999) Πολιτιστικός τουρισμός και δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου: Η επίδραση στις λειτουργίες των πόλεων, στο Οικονόμου Δ. και Πετράκος Γ. (επιμ.), Η ανάπτυξη των ελληνικών πόλεων. Διεπιστημονικές προσεγγίσεις αστικής ανάλυσης και πολιτικής, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, Gutenberg.

Οικολογικός τουρισμός

Ο οικολογικός τουρισμός αφορά ⁴² ένα ταξίδι με στόχο την απόλαυση της φύσης μακριά από την ρουτίνα των βιομηχανοποιούμενων πόλεων, σε σχετικά άθικτες φυσικές ⁴³περιοχές, με στόχο την απόλαυση και γνωριμία των φυσικών αλλά και ενταγμένων στο φυσικό περιβάλλον, αγαθών. Συνδυάζει την προστασία του περιβάλλοντος σε συνδυασμό με την αειφόρο ανάπτυξη και αφορά αποκλειστικά ευαισθητοποιημένους ανθρώπους σε ζητήματα περιβάλλοντος. Είναι μια εναλλακτική μορφή η οποία έχει άμεση σχέση με το αγροτικό περιβάλλον και είναι συνυφασμένος και με δραστηριότητες σε αγροτικούς χώρους. Η Ελλάδα διαθέτει πληθώρα δραστηριοτήτων σε θέματα οικοτουρισμού, όπως για παράδειγμα περιήγηση σε Εθνικούς Δρυμούς (π.χ. Εθνικός Δρυμός στην Πίνδο) ενώ στη εξεταζόμενη περιοχή δεν υπάρχουν αντίστοιχες περιοχές θα μπορούσε στα πλαίσια ενός οργανωμένου πλαισίου να γίνεται παρατήρηση σπάνιας πανίδας ορεινή πεζοπορία, ορεινή ποδηλασία και αλλά.

Αγροτουρισμός

Παγκοσμίως η προστασία του περιβάλλοντος, ο υγιεινός τρόπος ζωής το τι, « ξέρω τι τρώω γιατί το παράγω» είναι κάποια στοιχεία ⁴⁴οπού συμβάλλουν στην ανάπτυξη του Αγροτουρισμού. Αυτή η μορφή τουρισμού αναπτύσσεται σε αγροτικές περιοχές κυρίως και συνδέεται με κοινωνικές, περιβαλλοντικές και πολιτισμικές αξίες καθώς ο ταξιδιώτης εδώ αναζητά μια διέξοδο από την πόλη υφιστάμενος αλληλεπιδράσεις και μοιράζοντας εμπειρίες με τους μονίμους κάτοικους. Εργάζονται μαζί με τους μόνιμους κατοίκους, μαθαίνοντας με αυτό τον τρόπο αγροτικές τεχνικές σε ένα πρακτικό επίπεδο. Με αυτόν τρόπο, αποφέρει εισοδήματα

---

⁴² Μοίρα Π. (2005), Τουριστική Γεωγραφία της Ελλάδας, Interbooks.

⁴³ Κομίλης Π., «Οικοτουρισμός: Η εναλλακτική προοπτική αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης» Εκδόσεις: Προπομπός, Αθήνα, 2001

⁴⁴ Τσάρτας Π., (1991) Αγροτική πολυδραστηριότητα και τουρισμός, Αθήνα: Ε.Κ.Κ.Ε.

για τους επαγγελματίες του αγροτουρισμού, ελαχιστοποιεί τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις αλλά παράλληλα προσφέρει εκπαιδευτικές ευκαιρίες για τους επισκέπτες. Η ενασχόληση με τις αγροτικές και κτηνοτροφικές δραστηριότητες είναι προαιρετική. Ο αγροτουρισμός⁴⁵ εξελίσσεται σε έναν από τους πιο δυναμικούς τομείς της αγοράς του εναλλακτικού τουρισμού, καθώς οι επισκέπτες⁴⁶ σε όλο τον κόσμο εκδηλώνουν ενδιαφέρον για την αειφόρο ανάπτυξη και τις οικολογικές πρακτικές. Ο αγροτουρισμός μπορεί να αποτελέσει πόλο έλξης για τους επισκέπτες σε τοπικές γιορτές και εκδηλώσεις, να ενισχύσει την παραγωγή και πώληση τοπικών προϊόντων και να δημιουργήσει ισχυρούς διαπολιτισμικούς κοινωνικούς δεσμούς. Σε πολλά σημεία της Ελλάδας οργανώνονται αγροτικές εκδηλώσεις όπως η γιορτή της προβατίνας, του κρασιού, του καλαμποκιού κ.α. Ο αγροτουρισμός θα μπορούσε να εφαρμοστεί στην Ηγουμενίτσα διότι ενώ είναι παράκτια περιοχή διαθέτει και αγροτικές εκτάσεις, δημιουργώντας μια ξεχωριστή σύνθεση τοπίου όπου θα μπορούσε να είναι ελκυστική στους τουρίστες. Επίσης, ο αγροτουρισμός μπορεί να συνδυαστεί και με άλλες μορφές εναλλακτικού τουρισμού όπως είναι ο αθλητικός, ο θρησκευτικός, ο ιστορικός τουρισμός και ο τουρισμός υγείας. Απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη μιας τέτοιας μορφής τουρισμού είναι η ύπαρξη μεγάλων αγροτικών εκτάσεων.

---

⁴⁵ Γκρίμπα Ε., (2003), Δραστηριότητες, Υποδομές και Υπηρεσίες, οι οποίες συμβάλλουν στη Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη: η περίπτωση του αγροτουρισμού, Εισήγηση στο Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο «Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και περιβάλλον», Χίος.

⁴⁶ Pearce D., (1992) Tourist Development, Λονδίνο:Longman.

Εικόνα 3: Γιορτή Τσιπούρας στην Σαγιάδα κοντά στην Ηγουμενίτσα.

Πηγή: (http://4.bp.blogspot.com/jaGseW8TMSI/Vc219x4zKFI/AAAAAAAAA8ww/qPvY3KHZKjI/s1600/giorti_tsipouras.jpg)

Τουρισμός πόλεων

Σε παλαιότερες εποχές στις πόλεις πήγαινε κανείς για επαγγελματικούς λόγους, ενώ για διακοπές προτιμούσε το βουνό και τη θάλασσα. Η διάρκεια ενός τέτοιου ταξιδιού τους είναι συνήθως από τρεις έως τέσσερις μέρες, και σκοπό έχει τη γνωριμία των πολιτιστικών στοιχείων της πόλης, την παρακολούθηση πολιτιστικών⁴⁷ εκδηλώσεων κ.α. Πραγματοποιείται από άτομα ανώτερης εκπαιδευτικής και εισοδηματικής κλίμακας⁴⁸ καθώς συνδυάζεται ταυτόχρονα και με άλλες τουριστικές δραστηριότητες όπως είναι η διασκέδαση, η νυχτερινή ζωή, τα ψώνια (shopping), η «ατμόσφαιρα» της πόλης (ωραίο περιβάλλον), ο πληθυσμός, τα αξιοθέατα, οι εκδρομές κ.α. Αυτό το είδος τουρισμού εφαρμόζεται σε μεγάλα αστικά κέντρα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Βενετία αλλά και το Λονδίνο και το Παρίσι αποτελούν επιτυχή παραδείγματα. Απαραίτητη και αναγκαία προϋπόθεση για να αναπτυχθεί σε μια πόλη αυτό το είδος είναι η πολιτιστική της κληρονομιά αλλά και η διατήρηση της αισθητικής της.

Εικόνα 4: Η Αθήνα πόλος πολιτισμού- εφαρμογή αστικού τουρισμού

Πηγή: (http://www.thetoc.gr/images/articles/1/article_42156/ti-eidan-oi-new-york-times-se-36-wres-stin-athina.w_1.jpg)

⁴⁷ Λύτρας Π., (1986) άγλωσσο λεξικό τουριστικών όρων, Αθήνα: Κόνδωρ.

⁴⁸ Λύτρας Π., (1989) Ο τουρισμός προς το 2000, Αθήνα: Interbooks.

Εναλλακτικός τουρισμός

Πρόκειται για μια μικρή ακόμα αλλά δυναμικά μορφή τουρισμού⁴⁹ η οποία εμφανίζεται με την αύξηση της ζήτησης για νέες μορφές επιλεκτικού τουρισμού βασισμένου στα ειδικά ενδιαφέροντα των τουριστών και απευθύνεται κυρίως σε άτομα νεαρής ηλικίας που αναζητούν την περιπέτεια.

Το φαινόμενο αυτό (αλλαγή στο περιεχόμενο και στο νόημα της ταξιδιωτικής εμπειρίας). Από το 1970, παρατηρείται⁵⁰ μια σταδιακή μεταστροφή των προτιμήσεων των τουριστών προς τις ανεξάρτητες μορφές, προσαρμοσμένες στα εκάστοτε ενδιαφέροντα του κάθε τουρίστα.

Για να αναπτυχθεί αυτό το είδος σε μια περιοχή προϋποθέτει ποικίλο φυσικό περιβάλλον, πολιτισμικός και ιστορικός πλούτος⁵¹ καθώς και αναπτυγμένη υφιστάμενη τουριστική υποδομή και απευθύνεται σε οικονομικά ευκατάστατους τουρίστες, που δαπανούν περισσότερα χρήματα και μένουν για μικρότερα χρονικά διαστήματα, από ότι οι συνήθεις τουρίστες. Δυστυχώς η Ηγουμενίτσα δεν παρέχει πολυτελείς κλίνες και αυτές που είδη υπάρχουν δεν φτάνουν σε περίπτωση μεγάλων αφίξεων στην Πόλη. Επιπλέον δεν έχει οργανωμένα κέντρα οργάνωσης για τέτοιου είδους εξορμήσεις.

---

⁴⁹ Γαλανή - Μουτάφη Β., (2002) Έρευνες για τον Τουρισμό στην Ελλάδα και την Κύπρο, Αθήνα: Προπομπός, σ. 55, 28-39.

⁵⁰ Λαγός Δ. και Γκρίμπα Ε., (2000) Ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού: η συμβολή τους στην ανάπτυξη νησιωτικών περιοχών και ειδικών προορισμών, Εισήγηση στο Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο «Τουρισμός σε Νησιωτικές Περιοχές και Ειδικούς Προορισμούς», Χίος

⁵¹ Μαρούδας Λ. και Τσάρτας Π., (1997) Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού στα Μικρά και Απομονωμένα Νησιά του Αιγαίου: από την απομόνωση στην αειφορική ανάπτυξη, στο Η Εταχείρηση στην Αυγή του 21ου αιώνα, Χίος: Έκδοση του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων, Πανεπιστήμιο Αιγαίου,

Αθλητικός τουρισμός

Από το 1960 ως σήμερα σημειώθηκαν σημαντικές τάσεις εξειδίκευσης και ανάπτυξης στο χώρο του αθλητισμού, από ιστιοπλοΐα και εξερεύνηση σπηλαίων, μέχρι οδοιπορία και αλεξίπτωτο πλαγιάς, η Ελλάδα⁵² είναι σε θέση να προσελκύσει λάτρεις των σπορ από όλο τον κόσμο, οι οποίοι έχουν τη δυνατότητα να ασχοληθούν με ποικίλες δραστηριότητες⁵³. Παρ' όλ' αυτά ο αθλητικός τουρισμός θεωρείται σύγχρονο φαινόμενο κι αυτό διότι τα τελευταία χρόνια αντιμετωπίζεται ως αυτόνομο κομμάτι της τουριστικής αθλητικής βιομηχανίας, καταφέροντας να προσελκύσει σημαντικό αριθμό ενδιαφερομένων κι αποκτώντας την αντίστοιχη οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική σημασία που του αξίζει.

Εικόνα 5: Αθλητικός τουρισμό, ο Αθλητικός Οργανισμός του Δήμου Ηγουμενίτσας τίμησε την ολυμπιονίκη και παγκόσμια πρωταθλήτρια Αλ. Τσιάβου.

Πηγή: (http://kopilasia.blogspot.gr/2011/06/blog-post_1642.html)

⁵² Λαλούμης Δ., (1992) Ψυχαγωγία και Άθληση Πελατών Ξενοδοχείων, Αθήνα: Έλλην.

⁵³ Χατζηνικολάου Ε., (2002) Το Δίκαιο των Καταλυμάτων και των λοιπών Τουριστικών Επιχειρήσεων, Αθήνα: Προπομός

Ο τουρίστας έχει την δυνατότητα μέσω αυτού όχι μόνο να αθλείτε αλλά και να απολαμβάνουν τα φυσικά θέλγητρα της κάθε περιοχής, από θεαματικά τοπία μέχρι μαγευτικές παραλίες. Η Ηγουμενίτσα καλύπτει το εύρος των απαιτήσεων που έχει αυτό το είδος καθώς όπως αναφέρεται και σε επόμενο κεφάλαιο εκτός από την ιστορική της παράδοση στον αθλητικό χώρο παρέχει και ποικιλομορφία φυσικού πλούτου αλλά και των βασικών εγκαταστάσεων. Έτσι λοιπόν αποτελεί την καλύτερη μορφή για την Ηγουμενίτσα, ενώ στο κεφάλαιο τρία παρατίθενται και τα στοιχεία που το επιβεβαιώνουν.

1.5 Περὶ Αθλητισμού

Ο Αθλητισμός ⁵⁴είναι, τόσο παλαιά συνήθεια του ανθρώπου καθώς η Ελλάδα είναι ιστορικά στενά συνδεδεμένη με τον ορό του τουρισμού αλλά και του αθλήματος. Ήδη από την Ιλιάδα και την Οδύσσεια έχουν γίνει αναφορές που μας φανερώνουν τον θρησκευτικό ⁵⁵ και αθλητικό χαρακτήρα των ανθρώπων τότε αλλά και ότι ο αθλητισμός τότε αποτελούσε το κίνητρο για να μετακινηθούν μεγάλες ομάδες ανθρώπων με σκοπό την συμμετοχή τους στα δρώμενα και ταυτόχρονα να ψυχαγωγηθούν πολιτιστικά. Ο Gibson (1998), αναφέρει ⁵⁶ ότι ο αθλητικός τουρισμός συνδεδεμένος με τα ταξίδια αναψυχής οπού οδηγούν τα άτομα έξω από τις τοπικές τους κοινωνίες και τους δίνεται η δυνατότητα να συμμετάσχουν σε αθλητικές δραστηριότητες, να παρακολουθήσουν τέτοιες ή να επισκεφθούν χώρους που σχετίζονται με τον αθλητισμό, ενώ ο Hall (1992), επισήμανε τρία συγγενικά πεδία ορισμού. Τα «ξεχωριστά» γεγονότα (hallmark events), την υπαίθρια αναψυχή (τουρισμός περιπέτειας) και το τουρισμό που συνδέεται με

---

⁵⁴ Σφακιανάκης Μανώλης, (2000) Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού, Εκδόσεις "ΕΛΛΗΝ".

⁵⁵ Βαρβαρέσος Σ. (1997), Τουρισμός : Οικονομικές Προσεγγίσεις', Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική.

⁵⁶ Gibson, H. (1998). Active sport tourism who participates? Leisure Studies, 17, 155-170.

την υγεία και την φυσική κατάσταση. Ο σύγχρονος αθλητισμός γεννήθηκε και καλλιεργήθηκε στην Αγγλία μετά διαδόθηκε στις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης, στις ΗΠΑ και στις Σκανδιναβικές χώρες. Μετά την αναβίωση των Ολυμπιακών αγώνων το 1896, ο αθλητικός τουρισμός κατάφερε να προσελκύσει⁵⁷ σημαντικό αριθμό ενδιαφερομένων αποκτώντας την αντίστοιχη οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική σημασία και αυτής της ευκαιρίας διαδόθηκε σε ολόκληρο τον πολιτισμένο κόσμο έχοντας πάρει την σημερινή του μορφή. Μετά το 1950 και μέχρι σήμερα, ο αθλητισμός ακολουθεί αλματώδη πορεία όπου μέσω αυτόν μπορεί να ανάπτυξη αλλά και ανταλλαγές θετικών αξιών από τα άτομα που παίρνουν μέρος.

Ο αθλητικός τουρισμός πολλές φορές δεν είναι ένα ενωτικό⁵⁸ φαινόμενο. Η διάκριση μεταξύ της συμμετοχής στις αθλητικές εκδηλώσεις εναντίον της συμμετοχής στις αθλητικές δραστηριότητες είναι ιδιαίτερα σημαντική. Στο κοινωνικό και ψυχολογικό επίπεδο, τα κίνητρα και οι ανταμοιβές μπορεί να είναι πολύ διαφορετικά. Μελέτες του αθλητικού τουρισμού, έχουν δείξει ότι οι επεμβάσεις μικρής κλίμακας αθλητικού τουρισμού μπορεί να είναι συγκριτικά ανέξοδες στον οικοδεσπότη από μια μεγαλύτερη επένδυση καθώς προσελκύει μεγαλύτερους αριθμούς ανθρώπων σε μια πόλη ή μια περιοχή. Αυτό καθιστά τον αθλητικό τουρισμό ιδιαίτερα δημοφιλή είδος για τις μικρότερες κοινότητες που στερούνται την υποδομή όπου είναι απαραίτητη να φιλοξενήσει τα μεγάλα γεγονότα θεατών. Οι συμμετέχοντες συμμετέχουν αναδημιουργικά παρά ανταγωνιστικά αυτό είναι έτσι και αλλιώς το πνεύμα του αθλητισμού. Ο αθλητικός τουρισμός συμβάλλει στην ανάπτυξη των τουριστικών καταλυμάτων αλλά και στην δημιουργία νέων, καθώς και στην αύξηση της απασχόλησης. Οπότε αποτελεί πολύ καλό βήμα για μια αναβάθμιση μια μικρής κλίμακας πόλης.

---

⁵⁷ Δημήτριος Τερζάκης, (2007), "Αθλητισμός και Περιφέρεια" Ρέθυμνο Κρήτης, Ελλάδα 27 Ιουλίου 2007.

⁵⁸ B. Christine Green, Laurence Chalip.(1998), Sport Tourism as the celebration of subculture, 2, p.p. 276-277.

1.6 Η σύνδεσης του τουρισμού με τον Αθλητισμό

Ο σημερινός τρόπος ζωής των ανθρώπων⁵⁹ δεν αφήνει πολλά περιθώρια ελεύθερου χρόνου έτσι οι διακοπές είναι ουσιαστικά ο μόνος ελεύθερος χρόνος των εργαζομένων που μπορούν να τον διαθέσουν όπως αυτοί θέλουν. Μέσων των διακοπών οι τουρίστες έχουν χρόνο για να αναπτύξουν αθλητικές, πολιτιστικές και άλλες δραστηριότητες. Το πιο σημαντικό στοιχείο όμως που πρέπει να εξεταστεί στην Οργάνωση του σχεδιασμού είναι η ικανοποίηση των χρηστών διάμεσου των υπηρεσιών.

Κατάλληλες έρευνες⁶⁰ μπορούν να αξιολογήσουν μια σειρά των γνωρισμάτων ικανοποίησης των χρηστών με τα προϊόντα τουρισμού σε μια πόλη προκειμένου να βοηθήσουν στη συντονισμένη, προγραμματισμένη ανάπτυξη αυτών των προϊόντων.

Στους αστικούς προορισμούς τουρισμού οι παράμετροι που πρέπει να εξεταστούν είναι πολυσύνθετοι και για αυτό καθοδηγούνται από έρευνες μεταξύ των διαφορετικών ομάδων χρηστών που επιδιώκουν συγκεκριμένες προσδοκίες για την ικανοποίηση των τουριστών. Παραδείγματος χάριν, οι απόψεις σχετικά με ένα προϊόν τουρισμού σε μια πόλη μπορούν να ποικίλουν μεταξύ των τουριστών όπου επισκέπτονται την πόλη για αναψυχή, μεταξύ των επισκεπτών ημέρας, των ολονύχτιων επισκεπτών, και μεταξύ των διαφορετικών κοινωνικών ομάδων.

Επιπλέον, οι απαντήσεις τις κάθε έρευνας σε ένα αστικό προϊόν τουρισμού μπορούν να διαφέρουν μεταξύ των τουριστών, των εργαζόμενων, των αγοραστών, των εμπορικών επενδυτών και των κατοίκων.

Η ενασχόληση⁶¹ με τον Αθλητισμό δεν είναι εύκολο για όλους τους ανθρώπους διότι όλα τα αθλήματα δεν είναι για όλες τις ηλικίες και επίσης οι προσδοκίες του κάθε αθλήτη τουρίστα δεν είναι ίδιες αθλητικού τουρίστα και τις

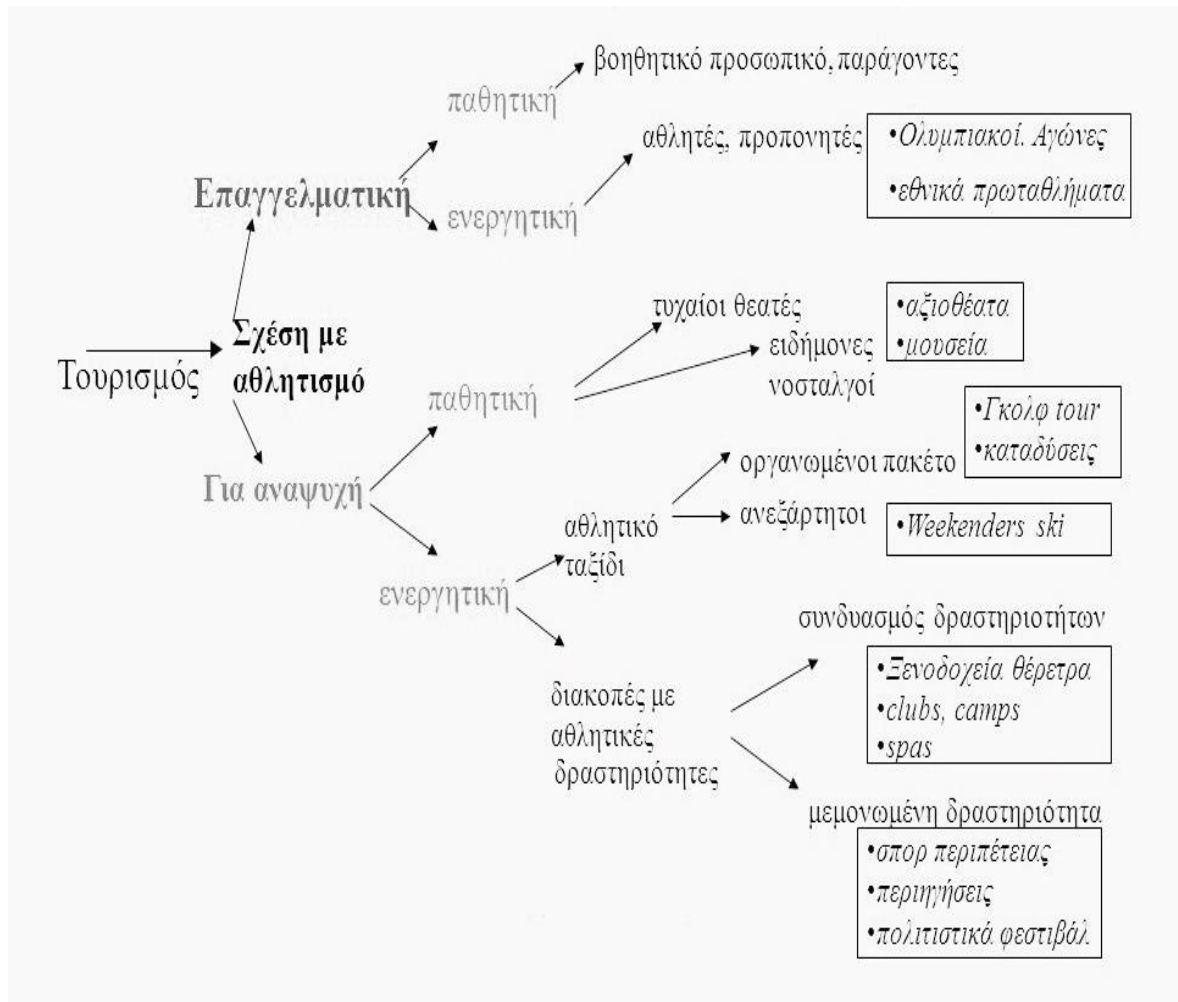
---

⁵⁹ Γλύνια Ε., Λύτρας Π., Μάρας Δ., (2004), ANIMASION : Ψυχαγωγία και άθληση στον τουρισμό. Αθήνα. Interbooks.

⁶⁰ Bill Bramwell, 1998, User satisfaction and product development in urban tourism, 1, p.p.35-47,

⁶¹ Σφακιανάκης Μανώλης, (2000) Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού, Εκδόσεις "ΕΛΛΗΝ".

πιθανές δραστηριότητες, έτσι παρακάτω υπάρχει κατηγοριοποίηση του αθλητικού τουρίστα και τις πιθανές δραστηριότητες του.

Εικόνα 6: Τυπολογία αθλητικού τουρίστα, επεξεργασία συγγραφέα από (Standeven J., DeKnop P. (1999) Sport Tourism Human Kinetics ISBN 0-87322-853-7)

1.7 Πολιτική για τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη των παράκτιων περιοχών

Οι ακτές ⁶²της Ελλάδας, συνιστούν ένα μοναδικό και ευαίσθητο σύστημα στο γεωγραφικό της περίγυρο και έτσι ο παράκτιος χώρος αποκτά ιδιαίτερη σημασία, καθώς μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού συνυπάρχει σε παράκτιες κοινότητες και δημιουργείτε έτσι πλήθος ανθρώπινων δραστηριοτήτων όπως η αλιεία, οι ιχθυοκαλλιέργειες, οι βιομηχανικές δραστηριότητες αλλά και σημαντικό μέρος των υποδομών όπως λιμάνια, οδικό δίκτυο. Αυτά είναι και στοιχεία που συνιστούν και την περιοχή της Ηγουμενίτσας καθώς αποτελεί μέρος του ελλαδικού παράκτιου χάρτη. Επιπλέον, ο ελληνικός παράκτιος χώρος παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και από την πλευρά των οικοσυστημάτων, διότι υπάρχουν ταυτόχρονα τρία βασικά στοιχεία της φύσης: της θάλασσας, της ξηράς και του αέρα. Έτσι σκεπτόμενοι την ποικιλία που υπάρχει ο σχεδιασμός των περιοχών πρέπει να γίνεται με γνώμονα όχι μόνο την οικονομική ανάπτυξη αλλά θα πρέπει να συμβαδίζει παράλληλα και με τις περιβαλλοντικές αναγκαιότητες. Και αν σχεδιαστεί με την ταυτόχρονη αλληλεπίδραση ⁶³ του αθλητικού τουρισμού θα πρέπει να γίνει κατάλληλη μελέτη για αν αποφευχθεί η αλλοίωση του περιβάλλοντος που πολύ συχνά παρουσιάζονται από τις μεγάλες εκτάσεις που απαιτεί το είδος αυτό.

Άρα, το πλαίσιο της σχεδίασης που αφορά ⁶⁴ την περιβαλλοντική διαχείριση είναι αντικείμενο ιδιαίτερης μέριμνας και προστασίας. Πολλά όμως είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι περιοχές αυτές (διάβρωση, ρύπανση κ.λπ.) λόγω της ευαισθησίας τους αλλά και των πιέσεων των

---

⁶² Ανάπτυξη και Περιβάλλον στον Τουρισμό, (1999), Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Τουριστικός Τομέας, Τόμος Β.

⁶³ Σωτηροπούλου Ε. (2005), 'Χωροταξικός Σχεδιασμός με Άξονες Περιβάλλον & Επιχειρηματικότητα' Εφημ. Η Ναυτεμπορική, Α31,(24.02.05).

⁶⁴ Παπαγιαννάκης Γ. (2004), 'Ελληνικός Τουρισμός : Έλλειψη διορατικότητας και στρατηγικής', Περιοδικό Τουρισμός & Οικονομία τ.298, σ.133-135

ανθρώπων δραστηριοτήτων⁶⁵ που συχνά οδηγούν σε υποβάθμιση των παράκτιων οικοσυστημάτων και των φυσικών πόρων, τα οποία εν τελεί επηρεάζουν τις δυνατότητες ανάπτυξης των δραστηριοτήτων του ανθρώπου. Έτσι ο περιβαλλοντικός προγραμματισμός⁶⁶ πρέπει να γίνεται με γνώμονα την προσαρμογή των φυσικών πόρων

Παρόλο που η αύξηση των τουριστών προσφέρει σημαντικές δυνατότητες απασχόλησης σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο κοινωνική καταξίωση αλλά και πολιτιστική αναβάθμιση ταυτόχρονα συνδέεται με μια σειρά αρνητικών επιπτώσεων στην ποιότητα τόσο του φυσικού όσο και του δομημένου περιβάλλοντος. Και οι αρνητικές και οι θετικές επιπτώσεις ενώνονται μεταξύ τους με μια διαδικασία όπου τις καθιστά υπαρκτές. Η διαδικασία⁶⁷ αυτή λοιπόν έχει ένα κύκλο ζωής ξεκινώντας από την εξερεύνηση περνώντας μετρά από την συμμετοχή, την ανάπτυξη, την σταθερότητα, στην παρακμή και τέλος στην αναθεώρηση και αναζωογόνησης μιας περιοχής. Για τον λόγο αυτόν, απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή στο σχεδιασμό και στην παροχή της αναγκαίας υποδομής, που θα πρέπει να σχεδιαστεί με βάση τις τοπικές περιβαλλοντικές ιδιαιτερότητες.

Παλαιότερα, ο τουρισμός ήταν ένα νέο φαινόμενο για τις κοινωνίες και ιδιαίτερα τις πιο κλειστές κοινωνίες όπου η τουριστικής ανάπτυξη λάμβανε χώρα, οι επιπτώσεις όμως από τα μεγάλα έργα υποδομής που υλοποιούνταν, δημιουργούσε πολλές φορές υποβάθμιση του τοπίου.

Σε ένα δεύτερο στάδιο ανάπτυξης παρατηρήθηκε κάποιο κίνημα αμφισβήτησης των οφελών από τον τουρισμό, περιορισμένης απήχησης, που επικέντρωσε το ενδιαφέρον του αποκλειστικά στην προστασία συγκεκριμένων περιοχών με ιδιαίτερη οικολογική αξία.

---

⁶⁵ Ryan C., (1991), 'Recreational Tourism: A Social Science Perspective', ITBP:UK, p.76-77.

⁶⁶ Παπαπαύλου - Ιωακειμίδου Σ. (2003), 'Μεθοδολογική Προσέγγιση για την Τουριστική Ανάπτυξη Παραθαλάσσιων Περιοχών', Διδακτορική Διατριβή, Τμήμα Πολιτικών Μηχ/κών Α.Π.Θ.

⁶⁷ Butler R. W. (1991) 'Tourism, environment and sustainable development', Environmental Conservation, 18, p.201-209.

Με την πάροδο των χρόνων αναγνωρίζεται η ανάγκη για μια πιο διευρυμένη προστασία του φυσικού εν γένει περιβάλλοντος, που να συμπεριλαμβάνει περιοχές με οικολογικό και πολιτισμικό ενδιαφέρον. Οι τύποι επίδρασης⁶⁸ του τουρισμού στο περιβάλλον μπορεί να αναφέρονται στην αρμονική συνύπαρξη μεταξύ τουρισμού και περιβάλλοντος αλλά και στην ανάπτυξη ανταγωνισμού μεταξύ τους. Ο προβληματισμός αυτός είναι γέννημα που επέφερε η ανάπτυξη του τουρισμού, κυρίως σε ό,τι αφορά τη γεωργία και την αλιεία αλλά και τον κοινωνικό ιστό και συνδέεται άμεσα με τις οικονομικές αλλαγές.

Η απουσία ουσιαστικού προγραμματισμού για την τουριστική ανάπτυξη καθώς και η Έλλειψη εφόδων που πρέπει να παρέχονται από τις τοπικές αρχές είχε ως αποτέλεσμα η ανάπτυξη του τουρισμού να γίνεται απρογραμματίστα από ιδιώτες συνοδευόμενη παράλληλα από τα φαινόμενα έντονης κερδοσκοπίας της γης. Το φαινόμενο⁶⁹ του τουρισμού αποτελείται από μια πολύπλευρη οικονομική δραστηριότητα που αλληλοεπιδρά με το περιβάλλον για την πραγματοποίηση μιας διαδικασίας, καθώς ενώ ταυτόχρονα συνεισφέρει στην παραγωγή του τουριστικού προϊόντος μπορεί να αλλάξει και την ποιότητα του περιβάλλοντος μιας περιοχής που εφαρμόζεται.

---

⁶⁸ Batra G.S., Kaur N., (1996), "New vistas in reducing the conflicts between tourism and the environment: an environmental audit approach", Managerial Auditing Journal.

⁶⁹ Briassoulis H., Jan van der Staaten, (2000), "Tourism and the Environment: an overview", στο Tourism and the Environment, edited by E.Briassoulis and J.Vander Staaten, revised second edition, Kluner Academic Publishers.

1.8 Σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης και επιπτώσεις

Η Τουριστική ανάπτυξη είναι ένας ορός στενά συνδεδεμένος με την ανάπτυξη μιας περιοχής και τη βελτίωση της κοινωνικά οικονομικά και πολιτιστικά. Η τουριστική ανάπτυξη⁷⁰ μετά την δεκαετία του '70 υπήρξε ραγδαία σε πολλές χώρες και περιοχές, έχοντας φυσικά και συνέπειες σε πολλούς τομείς. Η αντίληψη⁷¹ κάθε κοινωνίας για την τουριστική ανάπτυξη στην περιοχή της, επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό την οικονομία της. Όταν μια κοινωνία ερευνήσει και κατανοήσει της επιπτώσεις για την περιοχή της που θα επιφέρει η τουριστική ανάπτυξη τότε μπορεί να μειώσει αισθητά το περιθώριο λάθους της αλλά και να ανάδειξη τα δυνατά της σημεία⁷². Ο σχεδιασμός γίνεται μετά από μια ερευνά στοιχείων, τα οποία και τον συγκροτούν. Τα στοιχεία μπορούν να συλλεχθούν με επιστημονικό τρόπο ακολουθώντας, τις αρχές της στατιστικής δηλαδή, ερευνά αγοράς καθώς και μέσω βιβλιογραφικών αναφορών. Στην περίπτωση μας, όπως θα αναφερθεί και παρακάτω ακολουθείται καταρχάς η βιβλιογραφική επισκόπηση και η μέθοδος της παρατήρησης στην περίπτωση της Ηγουμενίτσας. Υπάρχουν στοιχεία⁷³ όπου θα πρέπει να στηριχθούν οι διαδικασίες του σχεδιασμού. Αρχικά, σημαντικό ρολό διαδραματίζονται οι τουριστικοί πόροι της περιοχής. Η καταγραφή, η ταξινόμηση και η αξιολόγηση αυτών αποτελούν βασικό ξεκίνημα για τον σωστό προγραμματισμό. Έπειτα πρέπει να εξεταστεί το ζήτημα των τουριστικών υποδομών και οι υπηρεσίες της περιοχής. Αναφέρονται σε όλες εκείνες τις επιχειρήσεις που συγκροτούν τον τουριστικό τομέα όπως είναι τα ξενοδοχεία, πρακτορεία κ.α., τόσο του

⁷⁰ Harrison D. 1995, Lockhart D. G. & Drakakis- Smith D., 1997, Go F. & Jenkins C.L., 1999, Burns P.M. & Holden A., 1995, WTO, 1994, σσ.81-241.

⁷¹ McCool S.F., (1996), "Linking the environment and tourism development: a challenge for establishing standards for research", 27th Annual Conference, Travel and Tourism Research Association.

⁷² Liu J.C. , (1986), Var T "Residents attitudes towards tourism impacts in Hawaii", Annals of Tourism Research.

⁷³ Κοκκώσης, Χ. & Τσάρτας, Π. (2001) . *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*. Αθήνα: Εκδόσεις, Κριτική.

δημοσίου όσο και του ιδιωτικού φορέα. Επιπλέον, να γίνει καταγραφή του μεταφορικού και τηλεπικοινωνιακού δικτύου της περιοχής και των υποδομών όσο αφορά θέματα υγείας, προνοίας, αθλητισμού, ψυχαγωγίας, κ.λπ.

Ένα ακόμη είναι να συλλεχθούν τα στοιχεία εκείνα για τις ευρύτερες υποδομές σε εθνικό επίπεδο καθώς και τις αντίστοιχες υποδομές, που έχει σαν στόχο να αναδειχθεί το εύρος της παράλληλης τουριστικής ανάπτυξης σε εθνικό επίπεδο

Τέλος, καταγραφή των ανθρωπίνων πόρων που συνδέονται με την ανάπτυξη όπως η εκπαίδευση και η επαγγελματική κατάρτιση στον τουρισμό. Οι διαδικασίες σχεδιασμού που θα ακολουθήσει στη περίπτωση της Ηγουμενίτσας και η φάσεις του σχεδιασμού της, αποτελούν μέρος του ακολούθου κεφαλαίου. Σαφώς όμως οι οποιεσδήποτε αλλαγές σε ένα δομημένο περιβάλλον φέρουν και τις ακόλουθες επιπτώσεις προς σε αυτών και τους τομείς που τον απαρτίζουν. Υπάρχουν τέσσερις κατηγοριών των επιπτώσεων του τουρισμού στις πόλεις. Αυτές είναι οικονομικές, περιβαλλοντικές, και οι κοινωνικοπολιτιστικές και όλες αλληλοσχετίζονται.

Ο σχεδιασμός⁷⁴ σε οποιαδήποτε κλίμακα επέμβασης στις πόλεις, πρέπει να κινείται προς μια συλλογική και υπεύθυνη κατεύθυνση και στρατηγική, η οποία θέτει την αναβάθμιση του. Το περιβάλλον και η διατήρηση της ποιότητας του είναι ένα ζήτημα οπου απασχολεί όλο και περισσότερους. Η αλόγιστη χρήση γης, ο σχεδιασμός δίχως λόγο ύπαρξης και αλλά είναι αυτά που προσπαθούμε να τα βελτιώνουμε ώστε να δημιουργούμε μια ασπίδα προστασίας για το περιβάλλον.

Όπως προαναφέρθηκε μια από τις προηγούμενες επιπτώσεις είναι στον τομέα της οικονομίας. Ο αστικός τουρισμός⁷⁵ φέρνει τρία είδη απασχολήσεις, την άμεση όπου έρχεται στις τουριστικές εγκαταστάσεις, έμμεση στον τομέα της τουριστικής προσφοράς, και τρίτον προσθετή λόγω της κυκλοφορίας του χρήματος από τους ντόπιους. Σχεδόν πάντα οι οικονομικοί λόγοι

---

⁷⁴ Bianchini F. 1993/1994β, "Πολιτισμός, σύγκρουση και πόλεις: ζητήματα και προοπτικές για τη δεκαετία του 1990", στο Bianchini και Parkinson (επ.), σσ. 193-206.

⁷⁵ Page, S. (1995), Urban Tourism. London and New York: Routledge.

επιδρούν στην τουριστική ανάπτυξη. Τα άτομα που εργάζονται στον τουριστικό τομέα, αντιλαμβάνονται τον τουρισμό ως ένα κομμάτι οπ φέρει τις θετικές επιπτώσεις στην οικονομία. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα⁷⁶ στο καζίνο στη Β. Ντακότα, όπου οι άνθρωποι που είχαν οικονομική εξάρτηση από τον τουρισμό, κρατούσαν διαφορετική στάση απ' ότι οι υπόλοιποι ντόπιοι, προσπαθώντας καθημερινά στην ενίσχυση του τουρισμού και στην αισθητική βελτίωση του περιβάλλοντος τους

Στις κοινωνικοπολιτιστικές επιπτώσεις οι αντιδράσεις ποικίλουν, μεταξύ θετικών και αρνητικών συμπερασμάτων. Οι ατομικές και ομαδικές αξίες έχουν να κάνουν⁷⁷ με την διαμόρφωση της τοπικής κοινωνίας όπου αναφέρονται το οικονομικό όφελος, την καθημερινή ζωή, την αναψυχή, την αισθητική του περιβάλλοντος, τις κοινωνικές επαφές και την αξία της κουλτούρας. Σε περιοχές όπου έχει εισαχθεί ο ορός του τουρισμού και έχει φέρει οικονομική ανάπτυξη στην περιοχή επηρεάζει σταδιακά τους κατοίκους για την περαιτέρω ανάπτυξη ανάλογων δραστηριοτήτων.

Οι αλλαγές που επέρχονται μέσω του τουρισμού στην κοινωνία μπορεί να είναι:

- Αλλαγές⁷⁸ στα ήθη και τα έθιμα, όπου αλλάζουν τα κοινωνικά δεδομένα τις εκάστοτε περιοχής.
- Αλλαγές στο χωροταξικό περιβάλλον, οι οποίες αλλάζουν εντελώς την πολεοδομική και αρχιτεκτονική εικόνα μιας πόλης. Πολλές φορές με αλόγιστη και χωρίς κάποιο μελετημένο σχέδιο μπορεί μια περιοχή να υποστεί σοβαρές ζημίες στο περιβάλλον της.
- Αλλαγές επιφέρουν και στην οργανωτική δομή, ο τουρισμός βοηθά στην δημιουργία τοπικών πρωτοβουλιών σε θέματα εκπαίδευσης, περιβάλλοντος, προβολής, οι

---

⁷⁶ Caneday L.- Zeiger J., (1991), "The social, economic, environmental costs of tourism to a gaming community as perceived by its residents", Journal of Travel Research.

⁷⁷ Green H., C.Hunter, B. Moore , 1990, "Assessing the environmental impact of tourism development, use of the Delphi technique", Tourism Management.

⁷⁸ Λύτρας, Π. (2004), Κοινωνιολογία και Ψυχολογία Τουρισμού, Εκδόσεις, Interbooks.

οποίες βοηθάνε σε μια γενικότερη ανάπτυξη.

Το θέμα του περιβάλλοντος⁷⁹ είναι θέμα που απασχολεί μεγάλη μερίδα του παγκοσμίου πληθυσμού καθώς και στα αστικά κέντρα αλλά και σε αγροτικές περιοχές τα προβλήματα είναι αισθητά. Επιπλέον η συνεχή εξάπλωση⁸⁰ οικισμών έχει αρνητικό αντίκτυπο στο περιβάλλον αλλά και στη ενόχληση των τοπικών κοινωνιών. Η σχέση του τουρισμού με το περιβάλλον τα τελευταία χρονιά έχει αποκτήσει ιδιαίτερη σημασία. Ο σημερινός άνθρωπος αναζητά τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και ταυτόχρονα το καλύτερο περιβάλλον να τον συνοδεύει παντού, καθώς πλέον είναι αρκετά ευαισθητοποιημένος σε περιβαντολογικά θέματα.

Η ανάπτυξη διάφορων ειδών τουρισμού αλλά και η εφαρμογή τους σε πολλές περιοχές τις, αποφέρουν συχνά θετικές επιπτώσεις καθώς βελτιώνουν την ποιότητα ζωής και δημιουργούνται έργα υποδομής που πιθανότατα δεν θα πραγματοποιούσαν χωρίς την ύπαρξη του τουρισμού. Οι τουρίστες⁸¹ όμως αλλά και οι μόνιμοι πολίτες μιας περιοχής ενδιαφέρονται σήμερα για την ποιότητα του περιβάλλοντος που ζουν. Οι τουρίστες αναζητούν εκτός των άλλων και περιβαλλοντική ασφάλεια και είναι αρκετά σκληροί όταν οι επιχειρήσεις καταχαρούν το περιβάλλον.

Οι αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού στο περιβάλλον αναφέρονται στη φυσική και πολιτισμική κληρονομιά όπου συχνά είναι είτε από φυσική φθορά είτε μπορεί να είναι από την φθορά των επισκεπτών διότι δεν υπάρχει έλεγχος των περιοχών αυτών. Σε περιοχές όπου είχαν αναπτυχθεί θέρετρα, διαμορφωθούν κανόνες και πρότυπα διαχείρισης, προστασίας και ελέγχου του σύνθετου περιβάλλοντος της (δομημένου και φυσικού).

---

⁷⁹ Κοκκώσης, Χ. & Τσάρτας, Π. (2001), Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον. Αθήνα: Εκδόσεις, Κριτική.

⁸⁰ Pigram J.J. , (1980), "Environmental implications of tourism development", Annals of Tourism Research, p. 7, 4, 554-583.

⁸¹ Prinianaki - Tzorakoleftheraki E., (1997), "Local Environmental Protection Initiatives in Crete", στο Tourism and Sustainability, Editor MJ.Stabler, CAB international, p. 335-347.

Συμπερασματικά, η αντιμετώπιση των προβλημάτων που προέρχονται από τον τουρισμό αλλά και η ανάδειξη και η ανάπτυξη που επιφέρει στις περιοχές που εφαρμόζεται, απαιτεί μελέτη καθώς δεν πρόκειται για απλή πράξη. Το καταλληλότερο⁸² επίπεδο για την άσκηση και εφαρμογή μιας επιτυχημένης εφαρμογής σε όλους τους παραπάνω τομείς, είναι το τοπικό. Οι δήμοι, πρέπει να αξιοποιήσουν συνειδητά τους πόρους τους, ώστε να επιτύχουν μια γενικότερη ανάπτυξη της πόλης τους, αλλά και πιο ειδικά σε τομείς του πολιτισμού, του αθλητισμού αλλά και στην γενικότερη ανάδειξη του αρχιτεκτονικού τοπίου που περιβάλλει τις περιοχές μελέτης.

---

⁸² Ismayr W. (1987), "Cultural federalism and public support for the arts in the Federal Republic of Germany", in M. Cummings and R. Karz (eds), *The Patron State: Government and the Arts in Europe, North America and Japan*. Oxford: Oxford University Press.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΣΤΟ ΔΟΜΗΜΕΝΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΣΤΟ ΔΟΜΗΜΕΝΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

2.1 Η Αρχιτεκτονική και ο τουρισμός

Ο Ελλαδικός χώρος σε συνδυασμό με το ήπιο κλίμα που διαθέτει, τα θεϊκά του τοπία, αλλά και την ιστορία του, θεμελίωσαν παλιούς και θεμελιώνουν νέους πολιτισμούς μέσω αρχιτεκτονικών έργων. Η Αρχιτεκτονική είναι η αντανάκλαση του πολιτισμού μιας χώρας αλλά και των εποχών, όπου εξελίσσεται σταδιακά μέσα στο χρόνο και διαμορφώνεται από τις εκάστοτε συνθήκες που επικρατούν καθώς επηρεάζεται από κοινωνικές, πολιτιστικές, οικονομικές συνθήκες που επικρατούν. Οι χαμηλά κοινωνικά⁸³ αλλά και οικονομικά τάξεις ανθρώπινων ομάδων μιας πόλης ή μιας περιοχής προκαλούν μια περιθωριοποίηση και υποβάθμιση⁸⁴ στις περιοχές που υπάρχει το φαινόμενο. Η παρουσία μας αρχιτεκτονικά σε έναν χώρο, όπως είναι η Ελλάδα μας δεσμεύει ιστορικά αλλά και αισθητικά για μια υπεύθυνη αρχιτεκτονική. Το κύριο πρόβλημα των Ελλήνων Αρχιτεκτόνων είναι στην σύνθεση αλλά και στην δημιουργία νέων κτιρίων ή δρόμων, και η ένταξη τους μέσα στο πλαίσιο που έχουμε κληρονομήσει. Έτσι λοιπόν η κάθε μορφή τουρισμού, και η κάθε αρχιτεκτονική επέμβαση, οπού θα συμβάλει στον τουρισμό πρέπει να διατηρεί την αξία και τον χρόνο ωρίμασης του κάθε τόπου.

Το πρόβλημα με τον τουρισμό είναι σαν ένα νόμισμα οπού είχε δυο πλευρές⁸⁵. Ο συνδυασμός της αρχιτεκτονικής και του τουρισμού είναι η

---

⁸³ Βαρελίδης Γ., (2006), Πολεοδομική Διάρθρωση και εξέλιξη της Ελληνική Πόλης, Αθήνα. Εκδόσεις: Βαρελίδη.

⁸⁴ Σιόλας Α., Βαρελίδης Γ., (1994) « Ορισμένα Προβλήματα Ένταξης Συγκροτημάτων Οργανωμένης Δόμησης στον Αστικό Χώρο», τευχ.4, σ.367,368. Η κοινωνική περιθωριοποίηση μπορεί να έχει πολλαπλή έννοια: Φυλετική, εθνολογική, θρησκευτική, ταξική, επαγγελματική, οικονομική κ.λπ. Ενισχύεται δε ιδιαίτερα, όταν οι περιθωριοποιημένες ομάδες παρουσιάζουν φαινόμενα αυξημένης εγκληματικότητας.

⁸⁵ Άρης Κωνσταντινίδης, (1987), Για την Αρχιτεκτονική, Εκδόσεις: Άργα, σελ. 205.

διατήρηση των τοπίων και των μνημείων και η ανάδειξη της κληρονομιάς μας με τέτοιο τρόπο ώστε να συμβάλει ταυτόχρονα και σε άλλους τομείς που συγκροτούν μια περιοχή.

Η Αρχιτεκτονική είναι η δύναμη για μια συνθέτη σκέψη, όπου διέπεται από βαθιά σκέψη και βαθιά πιστή για την δημιουργία ενός υγιούς μέρους που θα αποτελεί ένα κομμάτι του ιστού μια περιοχής. Ο τουρισμός μέσα από το μάτι μιας σύνθετης λογικής προβάλλει τα στοιχεία εκείνα που συμβάλλουν στη επιβίωση του τόπου. Το πρόβλημα τις αστικής⁸⁶ ελληνικής πραγματικότητας ξεκινάει να υπάρχει από την μεταπολίτευση καθώς παρατηρείτε μεγάλη συσσώρευση των ανθρώπων στις πόλεις όπου σχετίζονται κυρίως με πολιτικούς λόγους.

Οι οποιεσδήποτε μορφές τουρισμού αν επέμβουν συνειδητά και στοχαστικά πάνω στον ιστό μιας πόλης μπορούν να επωφελήσουν αυτές σε διάφορους τομείς, όπως προαναφέρθηκε. Ένα κτίριο δεν μπορεί να λέγεται κτίριο αν δεν λαμβάνει υπόψιν κοινωνικούς⁸⁷ γεωγραφικούς πολιτισμικούς αλλά και οικονομικούς παράγοντες. Εάν δεν λαμβάνονται υπόψιν από τον σχεδιαστή αυτά, τότε το κτίριο αποτελεί μόνο μια γεωμετρική μορφή⁸⁸ και όχι ένα αστικό σύνολο. Ο χώρος πρέπει να αποτυπώνεται από τον χρήστη⁸⁹ ή τον επισκέπτη σαν χώρος όπου συμβάλει στην απόκτηση εμπείρων, να «ξυπνά» συναισθήματα αλλά και να συμβάλει στην ζωτικότητα και την ανανέωση της ψυχολογίας μας. Η τουριστική ανάπτυξη θα πρέπει να εφαρμόζεται με τόπο που να σέβεται τόσο τα οικονομικά κριτήρια που συγκροτούν την πόλη όσο και να είναι βιώσιμη αλλά και ηθική για τους ανθρώπους της. Ο σχεδιασμός κάθε στοιχείου μέσα στον ιστό της πόλης πρέπει να γίνεται συνειδητά ενισχύοντας τι φυσικό, πολιτιστικό και ανθρώπινο περιβάλλον που την χαρακτηρίζει και όχι καταστρέφοντας το. Για να μπορέσει να υφίσταται η συνεύρεσή αλλά και η

---

⁸⁶ Κομνηνός Ν., (1986) « Θεωρία της Αστικότητας», τ.Ι « κρίση, μητροπολιτική αναδιάρθρωση, νέα πολεοδομία», Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις: Σύγχρονα Θέματα.

⁸⁷ Νικολαΐδου Σ., Στεφάνου Ι., Χατζοπούλου Αλ., (1995), « Αστική Ανάπλαση», Αθήνα, ΤΕΕ. σ. 70.

⁸⁸ Canter D., (1988) « Περιβαλλοντική Ψυχολογία, Επιλογή Κειμένων», (εισαγωγή – μεταγρ. Π. Κοσμόπουλος), Θεσσαλονίκη, University Studio Press

⁸⁹ Νικολαΐδου Σ., (1993), « Η κοινωνική Οργάνωση του Αστικού Χώρου», Αθήνα. Εκδόσεις: Παπαζήση. σ. 235 & 240.

συνεργασία της Αρχιτεκτονικής με τον τουρισμό⁹⁰ θα πρέπει να διατηρήσουμε, να προστατέψουμε και να αξιοποιήσουμε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τον πλούτο της φυσικής και πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Εδραιώνοντας σταθερούς δεσμούς θα διασφαλίσουμε την πλήρη ολοκλήρωσή του τουρισμού αλλά με τέτοιο αρχιτεκτονικό τρόπο οπού δεν θα υπάρχει μόνο θετική τοπική οικονομικά⁹¹ ανάπτυξη αλλά και κοινωνική⁹² αφήνοντας το αποτύπωμα για τις επόμενες γενεές πολιτισμικής ανάπτυξης.

2.2 Οι αστικοί συντελεστές

Ως αστικός χώρος⁹³ εννοείται ο χώρος στον οποίο κυριαρχεί η παρέμβαση του ανθρώπου, σε αντίθεση με το μη αστικό, το χώρο της υπαίθρου, στον οποίο κυριαρχεί το φυσικό στοιχείο. Η πόλη αποτελεί το πρώτο ουσιαστικό επιχείρημα του ανθρώπου να μορφοποιήσει και να οργανώσει ταυτόχρονα πολλά χαρακτηριστικά που τον διέπουν και τον χαρακτηρίζουν. Ο δομημένος χώρος, η πόλη, όπως αναφέρει η Νικολαΐδου (1984) «είναι συγχρόνως μια δομή⁹⁴, που καθρεφτίζει τη δομή της ανθρώπινης κοινωνίας, είναι επομένως και κοινωνικός χώρος». Αναφέρει επίσης ότι «η πόλη, εκφράζει τον τρόπο ζωής και συμπεριφοράς των κατοίκων της, τις συνήθειες, τις αντιλήψεις, τα ήθη και έθιμά τους και, γενικά, δείχνει στοιχεία της κοινωνίας της. Μέσα στο πεδίο που διαμορφώνεται, συμπλέκονται και λειτουργούν το σύνολο των σχέσεων μεταξύ των ανθρώπων αλλά και η κουλτούρα (θεσμοί, αξίες, αντιλήψεις...)». Οι παράγοντες αυτοί, που λειτουργούν σε κάθε δομημένο χώρο, συνδέονται μεταξύ τους και αλληλοεπηρεάζονται. Γι' αυτό και η μορφή του δομημένου χώρου, δημόσιου και ιδιωτικού, δεν

⁹⁰ Αυγερινού - Κολώνια Σ., 2011. Προϋποθέσεις και προτάσεις για ένα νέο Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό, στο: Σ. Αυγερινού- Κολώνια και Δ..

⁹¹ Robinson J., (2004), Squaring the circle? Some thoughts on the idea of sustainable development. Ecological Economics, 48: 369– 384

⁹² Μέλισσας (επ.), Οικονομική Συγκυρία και Χωροταξία του Τουρισμού. Αθήνα: Προπομπός. σσ. 81-95

⁹³ Στεφάνου Σ. (2000). Η φυσιογνωμία της ελληνικής πόλης. ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ & ΥΠΕΧΩΔΕ, Αθήνα, 2000.

⁹⁴ Νικολαΐδου Σ. (1984). Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία του Χώρου, ΕΜΠ, Αθήνα.

παραμένει ίδια στην πάροδο του χρόνου αλλά εξελίσσεται καλά ή κακά. Η ύπαρξή του και η ιστορία του διαρθρώνεται και γίνεται αντιληπτή με βάση την εποχή που εφαρμόζεται. Τα χαρακτηριστικά, δηλαδή, του τόπου βρίσκονται σε άμεση σχέση με τη πορεία του χρόνου προς το μέλλον.

Έτσι αναφορικά με τον χρόνο, η Αρχιτεκτονική αποτελεί μια όψη της πραγματικότητας όπου μέσα από αυτήν γεννιέται η φαντασία. Η φαντασία βρίσκεται αναμεσά από δυο πραγματικότητες, σε αυτήν που βιώνουμε (υπάρχων κατάσταση σε ένα δομημένο περιβάλλον) αλλά και σε αυτήν που για να την βιώσουμε πρέπει να ξεπεράσουμε τα όρια της φαντασίας μας (όραμα για μια νέα πόλη). Η Αρχιτεκτονική με την λογική της σύνθεσης που την διέπει, επεμβαίνει στον χρόνο αλλά και στον χώρο και δημιουργεί τις κατάλληλες συνθήκες για να συμβιώσουν τα πάντα αρμονικά μέσα στην φύση.

Αρχικά, για να γίνει σωστή κατανόηση μιας πόλης αλλά και σωστή ερμηνεία από εμάς για αυτήν, πρέπει να μελετηθεί η αστική μορφολογία αυτής. Η αστική μορφολογία⁹⁵ κάθε πόλης ιστορικά έγινε με δυο τρόπους. Πρώτον, έγινε οργανικά δηλαδή χωρίς κανόνες και οργανωμένο χωρικό σχεδιασμό, ενώ στο δεύτερο τρόπο έγινε γραμμικά, δηλαδή κατασκευασμένες πόλεις βάση σχεδίου.

Όσο αφορά την οργανική δομή μιας πόλης, οι διάφορες ομάδες οργανικών ιστών εμφανίζονται σε διάφορες χωρικές δομές. Αν και ο σχεδιασμός τους είναι πολύπλοκος εμφανίζουν σταθερούς πυρίνες, όπως παραδείγματος χάρη, μια πλατεία.

Μια γρήγορη ματιά μάσα στις Ελληνικές πόλεις και στην δομή τους μας δίνουν πολλά στοιχεία για τον τρόπο που συγκροτούνταν. Η ετυμολογία του όρου «πόλη», προέρχεται από τους μυκηναϊκούς χρόνους (πτόλις, πόλις = κάστρο). Στους μυκηναϊκούς χρόνους σημαίνει την «ακρόπολη», όπου γύρω από αυτήν εξελίσσονταν σιγά σιγά άλλες δραστηριότητες. Στις Ελληνικές πόλεις της κλασσικής περιόδου η έννοια της πόλης αποκτά ευρύτερη έννοια και αφορά όχι μόνη την δομή της αλλά και το την κράτος έτσι ώστε να επεκταθεί σταδιακά και να

---

⁹⁵ Θεοδωρίδου Λ. & Καριώτου Γ. (2010), Αστικοί Μετασχηματισμοί και Πολεοδομικές Εφαρμογές, Σέρρες: Εκδόσεις Δίσιγμα.

σημαίνει την ευρύτερη κοινωνική οργάνωση, την «Πολιτεία». Ο ιστός τότε αναπτύσσονταν γύρω από δυο πυρήνες την Ακρόπολη και την Αγορά, όπου συγκλίνουν και οι βασικοί δρόμοι. Ο Αριστοτέλης, στα Πολιτικά του, έχει ασχοληθεί⁹⁶ με το θεσμό της πόλης και αναφέρεται στις μικρότερες δομές που την συγκροτούσαν, δηλαδή στην οικία και την κώμη. Ο σχεδιασμός αλλά και η δημιουργία της πόλης είναι το πρώτο αποτέλεσμα της διαφυγής του ανθρώπου από τη φυσική ζωή και της εισαγωγή του σε ένα επίπεδο πολιτισμού. Ο Αριστοτέλης, θεωρεί την πόλη ως παράγοντα εξανθρωπισμού του όντος και υποστηρίζει ότι το άτομο στο άστυ περνά από τη βαρβαρότητα στον πολιτισμό. Στις μεσαιωνικές πόλεις, ο ιστός αναπτύσσεται γύρω από δυο πυρήνες ξανά από την πλατεία Αγοράς και την πλατεία Καθεδρικού Ναού, ενώ κατά την Οθωμανική περίοδο στην βορειοελλαδικές περιοχές, οι πόλεις δημιουργούνταν με πολύ-πυρηνική δομή. Οι ναοί αποτελούσαν τους τοπικούς πυρήνες κάθε γειτονίας. Πολλές είναι οι πόλεις όπου οι χώροι λατρείας λειτουργούσαν ως συλλογικοί χώροι κοινωνικής ζωής. Τέλος, σε χώρες τις Αμερικής ο αστικός ιστός διαμορφώνονταν με βάση το πάρκο της πόλης και τον σιδηροδρομικό σταθμό.

Οι γεωμετρικοί ιστοί⁹⁷ είναι επίσης ένα φαινόμενο αστικού σχεδιασμού, όπου περιοχές με αυτόν τον σχεδιασμό παρουσιάζουν μορφολογικές ομοιότητες. Πόλεις που δημιουργήθηκαν με αυτήν την λογική παρουσιάζουν κοινωνικό-πολιτιστικά χαρακτηριστικά. Για παράδειγμα, στην Αρχαία Αίγυπτο ο γεωμετρικός ιστός επιλέγεται ώστε να γίνεται διαχωρισμός στις κοινωνικές τάξεις αλλά και να ομογενοποιήσει τον χώρο. Οι πόλεις αυτές, ήταν συνήθως περιτοιχισμένες για λόγους στρατιωτικής άμυνας, αλλά και για να είναι φανερή η αστική κοινότητα από την υπαίθρο χώρα. Συνήθως το κέντρο της πόλης περιβαλλόταν από ένα δεύτερο τείχος, όπου μέσα σε αυτό ήταν η αγορά. Πολλές ήταν οι διαφορές από τα σημερινά κέντρα. Περιλάμβανε, επίσης,

---

⁹⁶ Καραγιάννης Γ. Η πόλις και ο πολιτισμός στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης, (Σάμος, 2003), Πρακτικά ΙΔ' Διεθνούς Συνεδρίου Έλληνικής Φιλοσοφίας, Πόλις, Κοσμοπόλις και Παγκοσμιοποίηση - Polis and Cosmopolis: Problems of a global era (Τόμος Γ'), σσ. 95-106.

⁹⁷ Θεοδωρίδου Λ. & Καριώτου Γ. (2010), Αστικοί Μετασχηματισμοί και Πολεοδομικές Εφαρμογές, Σέρρες: Εκδόσεις Δίσιγμα.

κτίρια σύμβολα της πολιτικής και θρησκευτικής εξουσίας, ναούς, παλάτια, δικαστήρια. Η κεντρική πλατεία ήταν συνήθως μικρή. Όσο χαμηλώνε η κοινωνική θέση τόσο οι κατοικίες απομακρύνονταν από το κέντρο και έφθαναν και έξω από τα τείχη. Αυτό το φαινόμενο το συναντάμε και σήμερα σε πολλά αστικά κέντρα όπως η Αθήνα, το Παρίσι, το Λονδίνο και άλλα. Δρόμοι υπήρχαν (και μεγάλες οδικές αρτηρίες σε παραδοσιακές πόλεις), ουσιαστικά ήταν οι λωρίδες γης που δεν είχαν κτιστεί.

Στα παραδοσιακά κράτη⁹⁸ οι πόλεις ήταν τα κύρια κέντρα επιστήμης, τέχνης και ενός κοσμοπολίτικου πολιτισμού.

Στις κλασσικές ελληνικές πόλεις το περίγραμμα του ιστού προσαρμόζεται στο ανάγλυφο του εδάφους. Οι πόλεις αναδεικνύονται σε μεγάλα κέντρα οργάνωσης της οικονομικής

Δραστηριότητας και της κοινωνικής ζωής. Η Αγορά της πόλης συνήθως διαμορφώνεται σε σχήμα Π, ενώ τα δημοσιά κτίρια είναι διάσπαρτα στον αστικό ιστό αλλά με τάση ένταξης τους προς την Αγορά και αποτελούν ένα μεγάλο μέρος του άξονα της πόλης. Γενικά οι κλασσικές πόλεις είχαν αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον, χωρίς όμως να αποτελούνται από απλότητα, αλλά όπως προαναφέρθηκε η αρχιτεκτονική φανερώνει και κοινωνικά στοιχεία που χαρακτηρίζουν την εποχή και αυτό ήταν απλά το χαρακτηριστικό της εποχής. Αυτό μπορούμε να το διαπιστώσουμε κυρίως από τα δημοσιά κτίρια, όπου σε αντίθεση με τις ιδιωτικές κατοικίες ήταν μεγαλοπρεπή διακοσμημένα και αυτό διότι προσπαθούσαν να αποκτήσουν το σεβασμό που τους άξιζε. Μεγάλες αλλά και με ενδιαφέρον κλασσικές πόλεις υπήρξαν επίσης η Μίλητος και η Έφεσος στη Μ. Ασία.

Κατά την ελληνιστική περίοδο (323 - 30 π.Χ.) οι υπάρχουσες πόλεις ανακαινίστηκαν, ενώ ιδρύθηκαν νέες με την συνένωση των προϋπαρχουσών. Αξίζει να αναφερθεί σε αυτό το σημείο, το παράδειγμα της Δημήτρια στον Παγασητικό κόλπο, στην Μαγνήσια της Θεσσαλίας. Η πόλη αυτή, ιδρύθηκε το 394 π.Χ. από τον Δημήτριο τον Πολιορκητή βασιλεία της Μακεδονίας. Το βραχώδη λόφο που προβάλλει

---

⁹⁸ Δημητριάδης Ε., (1995), Ιστορία της Πόλης και της Πολεοδομίας – Ευρωπαϊκοί πολιτισμοί- Μυκηναϊκοί χρόνοι ως τις αρχές του 20 ου αιώνα, Εκδόσεις: Αφοί Κυριακίδη.

στον Παγασητικό κόλπο, τον περικλείουν ισχυρά τείχη όπου μέσα σε αυτόν υπάρχουν οικοδομικές νησίδες, όπου η κάθε μια χωριζόταν σε δυο σειρές κατοικιών ίσου εμβαδού με ομοιομορφία οικοδομημάτων, όπου πρόβαλε μέσω αυτής της γεωμετρίας την ισότητα και την επιβολή των βασιλέων στους νέους κάτοικους της πόλης. Όσο χαμήλωνε η κοινωνική θέση τόσο οι κατοικίες απομακρύνονταν από το κέντρο και έφθαναν και έξω από τα τείχη, το αντίθετο ακριβώς που συνέβαινε παλαιότερα. Από τον πολεοδομικό ιστό κάθε πόλης συλλέγουμε σημαντικά κοινωνικά στοιχεία που συγκροτούσαν μια πόλη τότε. Στα παραδοσιακά κράτη οι πόλεις ήταν τα κύρια κέντρα επιστήμης, τέχνης και ενός κοσμοπολίτικου πολιτισμού.

Κατά την περίοδο της αναγέννησης η πόλη διαρθρώνεται γύρω από την πλατεία σε ακτινωτό σχέδιο όπου με την διάταξη αυτή, η πόλη γίνεται κέντρο της πολιτικής εξουσίας προσπαθώντας να ενσωματώσει τα επιμέρους μεμονωμένα κτίσματα σ' ένα συνολικό πολεοδομικό σχέδιο. Έτσι δημιουργούνται πολεοδομικά τετράγωνα με στοές, καμάρες και περιστύλια, ενώ στα δημόσια κτίρια, στα παλάτια και στις επαύλεις, κυριαρχούν οι επιβλητικές προσόψεις και η ευρυχωρία στους εσωτερικούς χώρους.

Το πιο σημαντικό χρονικά κομμάτι για την εξέλιξη των πόλεων είναι αυτό της περιόδου της εκβιομηχάνισης⁹⁹ όπου παρατηρείται μια συνεχής αύξηση του μεγέθους των πόλεων. Το πρώτο μεγάλο αστικό κύμα στην ιστορία της ανθρωπότητας σημειώνεται από το 1750 μέχρι το 1950. Στις Ελληνικές πόλεις παρατηρείται η προσπάθεια να ενσωματωθεί η καπιταλιστική αφορά και αυτό φαίνεται από τον σχηματισμό των κέντρων αλλά και την ανάλλαγη που υπήρξε μεταξύ ακμής και παρακμής¹⁰⁰ στο σύνολο τους. Σε σχέση με άλλα μεγάλα αστικά κέντρα¹⁰¹ η Ελληνική πόλη αναπτύχθηκε σχετικά γρήγορα μόνο που κοινωνικά χαρακτηρίζονταν μεγάλο μέρος της από την μεσαία ή και την μικρή αστική

---

⁹⁹ Τσουκαλάς Κ., (1992), « Εξάρτηση και Αναπαραγωγή. Ο Κοινωνικός Ρόλος των Εκπαιδευτικών Μηχανισμών στην Ελλάδα 1830-1922»., Αθήνα . Εκδόσεις: Θεμέλιο.

¹⁰⁰ Βεργόπουλος Κ., (1975), « Το Αγροτικό Ζήτημα στην Ελλάδα. Το πρόβλημα της Κοινωνικής Ενσωμάτωσης της Γεωργίας », Αθήνα. Εκδόσεις: Εξάντας.

¹⁰¹ Μουζέλης Ν., (1978), « Νεοελληνική Κοινωνία – Όψεις Υπανάπτυξης», Αθήνα. Εκδόσεις: Εξάντας.

τάξη, όπου έδειχνε τόσο κοινωνικά όσο και οικονομικά στοιχεία των ανθρώπων. Η χώρα μας έχει πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη γεωργικών δραστηριοτήτων παρόλα αυτά η εμπορευματοποίηση της γεωργίας¹⁰² τότε δημιούργησε εμπορευματική έννοια χάνοντας την μέχρι πρότινος έννοια της ατομικής παραγωγής. Έτσι βλέπουμε μια μη αστική συνείδηση των πολιτών διότι όλο και περισσότεροι ήταν αυτοί που μετανάστεψαν στα μεγάλα αστικά κέντρα αφήνοντας την γη τους ανεκμετάλλευτη¹⁰³. Εκμετάλλευση υπήρχε επίσης όσο αφορά την ελεύθερη δόμηση πράγμα το οποίο συνετέλεσε άμεσα για την άστατη και μεγάλη ανάπτυξη των πόλεων¹⁰⁴. Δυστυχώς η χωράς μας δέχθηκε μεγάλο πλήθος οικονομικών μεταναστών αλλά και προσφυγών κυρίως από τα παράλια της Νέας Σμύρνης και η κοινωνία δεν είχε μέχρι τότε κτηματικό περουσολόγιο¹⁰⁵ πράγμα που ενίσχυσε την νομιμοποίηση περιοχών στο σχέδιο πόλης. Έτσι με την νομιμοποίηση αυτή εντάχθηκαν κτήματα στο θεσμό της πόλης και απέκτησαν κοινωνικά και οικονομικά στοιχεία για την διατηρεί τους.

Μεγάλο ρόλο στην πληθυσμιακή αύξηση των ευρωπαϊκών πόλεων, εκτός από την ανάπτυξη της βιομηχανίας, έπαιξε και η οργάνωση¹⁰⁶ των συγκοινωνιών και ιδιαίτερα η ανάπτυξη τους, στο 19ο και στις αρχές του 20ου αιώνα, του σιδηροδρομικού δικτύου αλλά και των πεζοδρομήσεων¹⁰⁷ από τις αρχές του '80. Αρχικά οι πεζοδρομήσεις των πόλεων κατακρίθηκαν από τους κάτοικους αλλά σύντομα διαπίστωσαν ότι βελτίωναν το αισθητικό αλλά και το λειτουργικό κομμάτι των πόλεων, παρόλο που στον αρχικό σχεδιασμό δεν είχαν μελετηθεί χώροι στάθμευσης. Παρόλο που οι σύγχρονες¹⁰⁸ μεγάλες

¹⁰² Καμαρίνος Λ., (1977), « Γεωργία και Αναπτυξιακή Διαδικασία στην Ελλάδα», Αθήνα. Εκδόσεις: Νεα Σύνορα

¹⁰³ Ζολώτας Ξ., (1964), « Νομισματική Ισορροπία και Οικονομική Ανάπτυξης», Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα.

¹⁰⁴ Σιόλας Α., Βαρελίδης Γ., (1994), « Ορισμένα Προβλήματα Ένταξης Συγκροτημάτων Οργάνωμένης Δόμησης στο Αστικό Χώρο», Τεχν. Χρ.-Α, τ.14, τευχ.4, σ.372.

¹⁰⁵ Smyth H., (1985), Property Companies and the Construction Industry, Cambridge, University Press.

¹⁰⁶ Μαρμαράς Μ., (1991), « Η Αστική Πολυκατοικία της Μεσοπολεμικής Αθήνας», Αθήνα. Εκδόσεις: Θεμέλιο.

¹⁰⁷ Βαρελίδης Γ., (2006), Πολεοδομική Διάρθρωση και εξέλιξη της Ελληνική Πόλης, Αθήνα. Εκδόσεις: Βαρελίδη.

¹⁰⁸ Νικολαΐδου Σ. (1984). Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία του Χώρου, ΕΜΠ, Αθήνα.

πόλεις διακρίνονται από ένα αναπτυγμένο και καλά οργανωμένο σύστημα κρατικής και δημόσιας οργάνωσης, με την επέκτασή τους, όμως, συντελείται σε μεγάλο βαθμό η καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντός τους ενώ ταυτόχρονα παρατηρείται και αποδιοργάνωση του κοινωνικού χώρου (διάσπαση της συνοχής της κοινωνικής ομάδας, αποξένωση των ανθρώπων από τον άμεσο κοινωνικό το περίγυρο κλπ.)

Παρόλο που η πόλη αλλά και τα στοιχεία τα οποία την αποτελούν είναι κάτ. εξοχόν ανθρώπινο δημιούργημα υπάρχουν όμως αστικοί συντελεστές οι οποίοι εμφανίζονται μπροστά μας καθώς είμαστε στην διαδικασία συνειδητοποίησης κάποιων πιθανών προβλημάτων που δημιουργούνται, οι οποίοι πολύ συχνά αναφέρονται στην ποιότητα αλλά και την ποσότητα. Σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο, οι αρχικές λειτουργίες χρήσεις μιας πόλης αλλά και η ιδέα της έχουν αλλάξει από την τωρινή¹⁰⁹.

Η περιήγηση μιας πόλης γεννά στον καθένα μας διαφορετικά συναισθήματα, τα οποία ο καθένας τα αντιλαμβάνεται¹¹⁰ με γνώμονα τις εμπειρίες του επιπλέον η κοινωνική διάσταση μιας πόλης δεν μπορεί πάντα να πληροί για πάντα τις ανάγκες των πολιτών καθώς αυτές μεταβάλλονται συνάρτηση του χρόνου. Αρά ένα σημαντικός στόχος που πρέπει να πληροί ο σχεδιασμός είναι το κάθε στοιχείο της πόλης να προσπαθεί να γεννά μνήμες μνήμες είτε στον τουρίστα αλλά και στον μόνιμο κάτοικο.

Αμα ασχοληθούμε και αναλύσουμε έναν αστικό συντελεστή ξεχωριστά βλέπουμε προβλήματα που ανάγονται από αυτών, όπως η ατομικότητα του, το σχέδιο αλλά και η μνήμη.

Μέσα από την Αρχιτεκτονική της πόλης από την μορφή της δηλαδή, φανερώνεται το σύνολο των αστικών συντελεστών αλλά και η γέννησή τους. Η κάθε αστική αλλαγή που υπεισέρχεται στην πόλη είναι κάτι που διαμορφώνεται από τους υπάρχον μετασχηματισμούς της και τις λειτουργίες της. Σε πολλές χώρες η ανάγκη ανανέωσης ενός χώρου λειτουργούσε κοινωνικά

¹⁰⁹Aldo Rossi,(1991), Η Αρχιτεκτονική της Πόλης, University Studio Press.

¹¹⁰ Spiegel E., (1994), Κοινωνιολογικές Απόψεις της Μεταπολεμικής Πολεοδομίας- Τάσεις και Προοπτικές, Διεθνές Συνέδριο, «Ένα όραμα για την Αθήνα», Τ.Ε.Ε., σ.99

αφού προσπαθούσε στην ανάδειξη και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς της κάθε πόλης, έπειτα όμως οικονομικές ήταν κυρίως οι ανάγκες για μια ανάπλαση, ενώ σήμερα αυτοί και άλλοι είναι η παράγοντες που συντελούν την ανάπτυξη.

2.3 Το μέλλον της πόλης και ο ρυθμός ανάπτυξης

Οι πόλεις σήμερα αντιμετωπίζουν πολλά προβλήματα, όπως οικονομικά, κοινωνικά, πολιτιστικά κ.α., αλλά και νέες προκλήσεις και νέες ευκαιρίες, από ένα διεθνές περιβάλλον οπού παρόλο που δίνει την ευκαιρία ανάπτυξης πολλές φορές μπορεί διαταράξει τις αξίες αλλά και τα ήθη και έθιμα της. Το κύριο θέμα που αποτελεί ο σχεδιασμός μιας πόλης είναι η αρμονική συνύπαρξη των στοιχείων που την περιβάλλουν, όπως είναι η κατοικία¹¹¹, η εργασία, η κυκλοφορία μέσα σε αυτήν αλλά και η πνευματική καλλιέργεια των ανθρώπων της. Οι νέες πόλεις αποτελούν ένα κομμάτι του διεθνή αστικού ιστού και αλληλεπιδρούνται από αυτόν, δημιουργώντας κάθε φορά στοιχεία ανάπτυξης αλλά και καταστροφής εάν τα αποτελέσματα που επιφέρουν δεν δεχτούν αλλαγή εγκαίρως. Μέσα από τις πόλεις δημιουργήθηκε ο σημερινός κόσμος. Οι πόλεις στήριξαν λαούς, πολιτικές πεποιθήσεις των κατοίκων της η κάθε μια, αλλά και δημιουργήθηκαν και αναπτυχθήκαν θρησκείες τέχνες και επιστήμες. Αρά η πόλη είναι ο καθρέφτης του λαού της, και η ιστορία των πόλεων είναι η ιστορία η δική μας¹¹².

Ο πολιτισμός¹¹³ διαδραματίζεται σημαντικό ρολό στην ανάπτυξη μιας πόλης μέσω των τουριστικών αξιοθέατων αλλά και την ανάπτυξη της εικόνας της πόλης. Η ανάδειξη και η δημιουργία της πόλης ως ένα κομμάτι καινοτομίας, συμπεριλαμβανομένων των αρχιτεκτονικών σχεδίων αλλά και άλλων στοιχείων που την αποτελούν έχουν ως αποτέλεσμα την προώθηση της και κάτ. επέκταση

¹¹¹ Le Corbusier, 1952-57, Editions Girsberger, Zurich.

¹¹² Αποστολόπουλος Χ. (2003). «Πόλις και κοσμόπολις στο έργο του Oswald Spengler: “Η παρακμή της Δύσης”», στον τόμο: Κ. Βουδούρης (εκδ.), Πόλις, Κοσμόπολις και Παγκοσμιοποίηση, Διεθνές Κέντρο Ελληνικής Φιλοσοφίας και Πολιτισμού, εκδ. Ιωνία, Αθήνα 2003, σελ. 22-33.

¹¹³ Zukin S.1995, The Cultures of Cities. Oxford: Blackwell.

την οικονομική κοινωνική ανάπτυξη της. Στοιχεία όπως η διασκέδαση (που αφορά κυρίως την τέχνη), οι δραστηριότητες φαγητού, αγορές κ.α., ο πολιτιστικός και συνεδριακός τουρισμός, τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς (για την αφίξεις και τη αποχώρηση από την πόλη), τα ειδικά γεγονότα όπως ο αθλητισμός και ο πολιτισμός αυξάνουν την πιθανότητα ανάπτυξης της πόλης. Για την απόκτηση ξανά των χαμένων δυνάμεων που έχουν χάσει οι πόλεις κατά καιρούς, οι κυβερνήσεις¹¹⁴ και οι υπεύθυνες αρχές θα πρέπει να μεριμνήσουν για το σχεδιασμό και την ανάπτυξη θα πρέπει να προωθούν ενέργειες για τον ολοκληρωμένο σχεδιασμό του τουρισμού αλλά και όσο αφορά θέσεις εργασίας κ.α., να δημιουργήσουν την ανάγκη για δημιουργία λειτουργικού τουρισμού¹¹⁵ στηρίζοντας τον σε πολιτιστικά στοιχεία.

Η διαφορά αναμεσα στο παρελθόν και στο μέλλον σύμφωνα με την γλωσσολογία, είναι ότι το παρελθόν βιώνεται εν μέρει στο παρόν. Η έννοια της διάρκειας, στα πλαίσια των αστικών επιστημών είναι ότι η διάρκεια είναι το στοιχείο του παρελθόντος, που εξακολουθεί να αποτελεί τμήμα των τωρινών βιωμάτων μας. Η θεωρία της διάρκειας είναι να εξετάσει ένα αστικό¹¹⁶ συντελεστή πέρα από τις σημερινές του λειτουργίες, που τον αλλάζουν. Η λειτουργία δεν αρκεί για να καθορίσει τη συνέχεια των αστικών συντελεστών και αν αυτή καθοριστεί ως βάση του τυπολογικού ορισμού των αστικών συντελεστών, τότε δεν θα ήταν δυνατό να εξηγηθεί κανένα φαινόμενο επιβίωσης τους.

Η κάθε αισθητική παρέμβαση δεν μπορεί να προσδιορίζεται μέσα από μια μόνο λειτουργία και να υπάρχει μόνο από αυτή, διότι σε περίπτωση που σταματήσει αυτή η ενέργεια, ο αισθητικός αστικός αυτός συντελεστής θα τείνει να χαθεί με τον καιρό. Αυτός είναι και ο λόγος που τα στοιχεία που αποτελούν την πόλη είναι στενά δεμένοι με τα ουσιαστικά στοιχεία της

---

¹¹⁴ Αυγερινού - Κολώνια Σ., (2011). Προϋποθέσεις και προτάσεις για ένα νέο Ειδικό

Χωροταξικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό, στο: Σ. Αυγερινού- Κολώνια και Δ. Μέλισσας (επ.),

Οικονομική Συγκυρία και Χωροταξία του Τουρισμού. Αθήνα: Προπομπός.

¹¹⁵ Law C.M. 1993, Urban Tourism: Attracting Visitors to Large Cities. London: Mansell Publishing Limited.

¹¹⁶ Aldo Rossi, (1991), Η Αρχιτεκτονική της Πόλης, University Studio Press.

πόλης, τα σταθερά και όχι τα μεταβαλλόμενα. Η θεωρία διάρκειας ¹¹⁷ του Poete, έλεγε ότι οι πόλεις κινούνται γύρω από την παραμονή τους, στους άξονες ανάπτυξης τους, διατηρώντας τις αρχικές χαράξεις τους και αναπτύσσονται σύμφωνα με την κατεύθυνση και τη σημασία των πιο παλιών στοιχείων, όπου άλλες φορές μένουν αμετάβλητοι, ενώ άλλες φορές χάνονται, σε κάθε περίπτωση όμως εξακολουθούν να διατηρούνται τα σημαντικά στοιχεία διάρκειας της μορφής, όπου είναι συνήθως οι δρόμοι και το σχέδιο της πόλης. Όσο αφορά το σχέδιο της πόλης αλλά αυτό χαρακτηρίζεται από τις όψεις των κτιρίων που διαφοροποιούνται, έτσι ενώ οι ιδιότητες ενός κτιρίου μπορεί να αλλάζουν το αρχικό σχέδιο παραμένει.

Στις μέρες μας όλο και περισσότεροι επιστήμονες ασχολούνται με την έννοια του ελεύθερου χρόνου μέσα στην πόλη, όπου αναφέρετε κυρίως στον τομέα αναψυχής και γύρω από αυτόν. Οι τέσσερις κυριότερες κατηγορίες δραστηριοτήτων του ελεύθερου χρόνου, οι οποίες αλληλόσυσχετίζονται, είναι, οι αθλητικές, οι πολιτιστικές, οι τουριστικές και οι δραστηριότητες κοινωνικής. Οι τρεις τελευταίες κατηγορίες ¹¹⁸ είναι ζωτικής σημασίας για την υλική ζωή της πόλης. Το μείζων θέμα σχεδιασμού για τον ελεύθερο χρόνο είναι ότι, καταρχήν πρέπει να υιοθετηθεί μια ενοποιητική προσέγγιση στο πλαίσιο του γενικού σχεδιασμού, και επιπλέον η ερευνά για τον ελεύθερο χρόνο έχει πρέπει να παρθεί από ερευνά αναφορικά με τις κατηγορίες των δραστηριοτήτων. Ένα μεγάλο ζήτημα που απασχολεί όλο και περισσότερο επιστήμονες είναι ο ρυθμός ανάπτυξης που έχουν οι πόλεις αλλά και πως δημιουργήθηκαν.

Αρχικά όλες οι σημερινές μεγάλες πόλεις ¹¹⁹ήταν κάποτε μικροί αστικοί πυρήνες, και αναπτυχθήκαν αναλογικά με την ανάπτυξη του πληθυσμού τους αλλά και από την διαμόρφωση της ιστορίας τους. Μαζί, όμως με την ανάπτυξη και την εξάπλωση τους, μεγάλωναν και τα προβλήματα οργάνωσης των χωρών τους και έτσι σε αυτό το σημείο δημιουργείτε η επιστήμη της πολεοδομίας. Η πολεοδομία είναι η συνειδητή

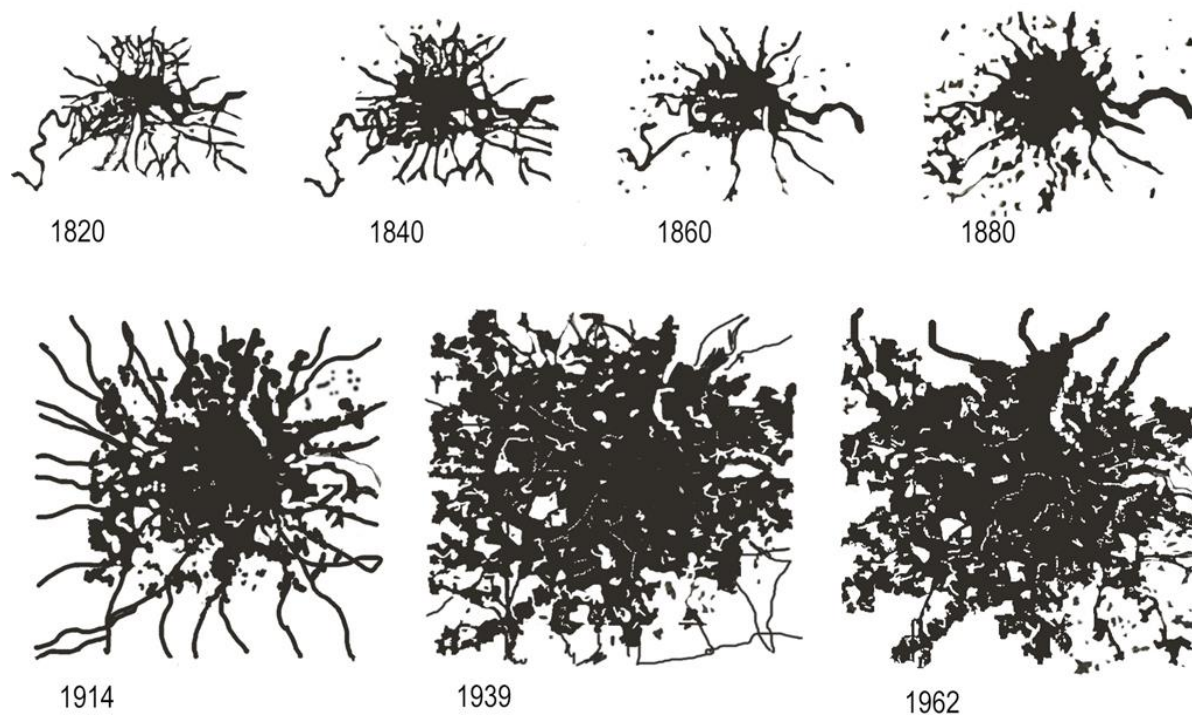
---

¹¹⁷ Martin Balmont, (2000), Dictionnaire des poètes latins antiques, Besançon, Presses du Centre Unesco de Besançon, 308 p.

¹¹⁸ Zukin S.(1995), The Cultures of Cities. Oxford: Blackwell.

¹¹⁹ Αραβαντινός Α.(1993), Πολεοδομικός σχεδιασμός: θέματα από την θεωρία στην πράξη, Αθήνα: Εκδόσεις Συμμετρία.

προσπάθεια για την αντιμετώπιση των αναγκών που προκύπτουν από την ανάπτυξη των οικισμών. Η επιστήμη της πολεοδομίας είναι στενά συνδεδεμένη με την εμφάνιση και την έννοια του φαινομένου της αστικοποίησης, όπου παρατηρείται υπερβολική συγκέντρωση των ανθρώπων στις πόλεις. Παρόλα αυτά, ο κύριος παράγοντας που έκανε το φαινόμενο της αστικοποίησης πρόβλημα υπήρξε η Βιομηχανική Επανάσταση, χωρίς βέβαια να αποτελεί το μοναδικό αίτιο. Η Συγκέντρωση στα βιομηχανικά κέντρα αποτέλεσε την βαθμιαία υποτίμηση των υπαίθριων δραστηριοτήτων διότι όλο και περισσότεροι ήταν εκείνοι που μετακινήθηκαν από τις υπαίθριες πολιτείες στις αστικές. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η εξέλιξη της πόλης του Λονδίνου, που απεικονίζεται παρακάτω, δείχνοντας την ραγδαία ανάπτυξη της πόλης πολεοδομικά, οπου από πίσω « κρύβεται » και η οικονομική, κοινωνική αλλά και πολιτισμική ανάπτυξη. Στην Αγγλία, όπου προηγήθηκε η βιομηχανική επανάσταση, σημειώθηκε νωρίτερα από τις άλλες χώρες της Δυτικής Ευρώπης η μεγαλύτερη και ταχύτερη ανάπτυξη των πόλεων της (Λονδίνο, Μάντσεστερ, Μπέρμιγχαμ κλπ.).

Εικόνα 7: Πολεοδομική εξέλιξη του Λονδίνου στις ακόλουθες χρονικές περιόδους

Πηγή: Επεξεργασία συγγραφέα από (Αραβαντινός Α. (1993), Πολεοδομικός σχεδιασμός: θέματα από την θεωρία στην πράξη, Αθήνα: Εκδόσεις Συμμετρία, σ.39.)

Βέβαια αυτή η αστική ανάπτυξη διαφέρει από πόλη σε πόλη και κυρίως των Ελληνικών πόλεων όπου γνώρισαν την αστικοποίηση χωρίς ουσιαστικά να περάσουν από μια βιομηχανική επανάσταση. Πέραν από την υποβάθμιση των συνθήκων ζωής στην ύπαιθρο που υπήρχε στην χώρας μας, το 1922 λόγω της μικρασιατικής¹²⁰ καταστροφής μεγάλο ρεύμα προσφυγών ήρθαν ζητώντας στέγη. Δυστυχώς, η ανάπτυξη του πληθυσμού δεν υπήρξε ανάλογη στην ανάπτυξη δομής αλλά και οργάνωσης στα μεγάλα αστικά κέντρα. Το φαινόμενο αυτό το συναντάμε και στις κωμοπόλεις αλλά και στα χωριά, έχοντας μάλιστα εντονότερα προβλήματα στις δομές και στην εξυπηρέτηση. Η καταστροφή του

¹²⁰ Βαρελίδης Γ., (2006), Πολεοδομική Διάρθρωση και εξέλιξη της Ελληνική Πόλης, Αθήνα. Εκδόσεις: Βαρελίδη.

πολιτιστικού αλλά και του κοινωνικού περιβάλλοντος, η ακατάλληλη δόμηση (αστικά αυθαίρετα), τα κυκλοφοριακά προβλήματα, όλα αυτά σε συνδυασμό με την έλλειψη μέτρων από τους αρμοδίους φορείς εντείνουν τα προβλήματα στα αστικά κέντρα.

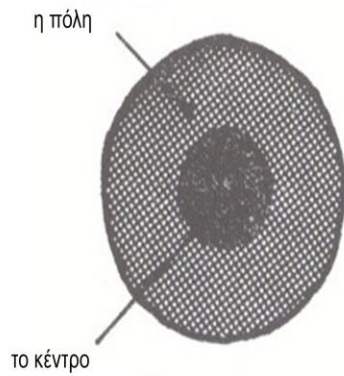
Το μέλλον των πόλεων είναι δεμένο με τον ελεύθερο χώρο αλλά και την γεωγραφική θέση τις κάθε περιοχής, όπου συντελεί άμεσα στην ανάπτυξη και το μέγεθος τους, τέτοιες παρεμβάσεις όμως πρέπει να γίνονται με γνώμονα τον άνθρωπο μέσα στην πόλη. Βάση τον Δοξιάδη «οι άνθρωποι ¹²¹οικισμοί είναι πολύπλοκο θέμα καθώς η δημιουργία τους προϋποθέτει ομαδική δουλεία». Επιπλέον κάτι ακόμα σημαντικό που έθεσε είναι ότι με το πέρασμα των χρόνων τα αστικά κέντρα σε πολλές πόλεις έχουν φθαρθεί μέσα στον χρόνο χάνοντας την αρχική τους μορφή, από την μεγάλη ανάπτυξη τους, δημιουργώντας πολλές φορές κατοικημένες περιοχές σε εμπορικές ζώνες, κάτι για το οποίο αρχικά δεν ήταν σχεδιασμένο και οργανωμένο να γίνουν. Η ιδανική δυναμική πόλη, σύμφωνα με το Δοξιάδη, «θα πρέπει να έχει σημείο έναρξης το κέντρο της και να επεκτείνεται με βάση αυτό, σεβόμενη το υφιστάμενο περιβάλλον της». ¹²² Έτσι πρότεινε την ανάπτυξη της πόλης κατά μήκος ενός προκαθορισμένου άξονα προς μία κατεύθυνση, διότι θεωρούσε πως με αυτόν τον τρόπο το κέντρο θα έχει μια ανάσα πνοής, δημιουργώντας μια ισορροπημένη ανάπτυξη στις πόλεις.

---

¹²¹ Δοξιάδης, Κωνσταντίνος Α. (1968), «Ekistics: An Introduction to the Science of Human Settlements», εκδόσεις Hutchinson, Λονδίνο, σελ. 54.

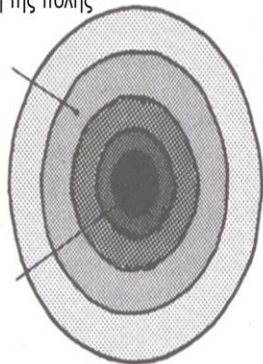
¹²² Δοξιάδης, Κωνσταντίνος Α. (1968), Η Μορφολογία των Ανθρώπινων Οικισμών, «Ekistics: An Introduction to the Science of Human Settlements», εκδόσεις Hutchinson, Λονδίνο, σ. 356.

α/ η στατική πόλη του παρελθόντος

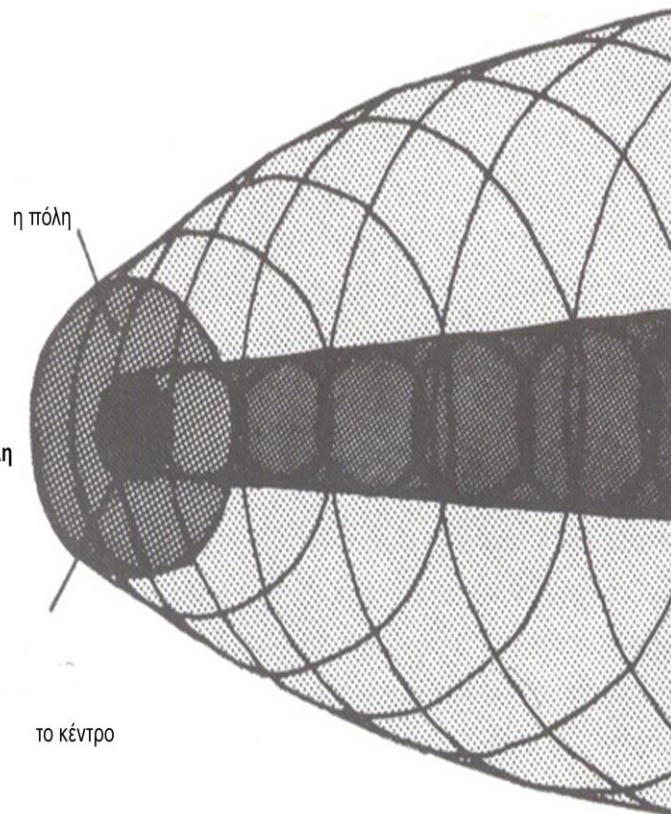

β/ η στατική πόλη που εξελίσσεται σε Δυνάπολη

η επέκταση της πόλης

γ/ η σωστή εξέλιξη της δυναμικής πόλης, η ιδανική Δυνάπολη, είναι ένας παραβολικός οικισμός με μεγέθυνση μονής κατεύθυνσης

Εικόνα 8: Από τη στατική πόλη στη Δυνάπολη

Πηγή: Αρχείο Κωνσταντίνου Α. Δοξιάδη, © Ίδρυμα Κωνσταντίνου και Έμμας Δοξιάδη.

Για τον Πλάτωνα, η ιδανική πόλη είχε το μέγεθος της αρχαίας Αθήνας (“Πολιτεία”, 380 π.Χ.), ενώ αναφορές από τον Thomas More θύμιζον ¹²³ πολλές σύγχρονες πόλεις (“Utopia”, 1516). Πιο σύγχρονα παραδείγματα είναι αυτό του Aldous Huxley, που οραματίζεται ¹²⁴ απομονωμένα νησιά (“Island”, 1962). Έτσι λοιπόν η ανάπτυξη κάθε πόλης αλλά και τα πρότυπα αυτής έχουν άμεση σχέση με την εποχή στην οποία δημιουργείται το κάθε έργο, τις ιδέες τις οποίες πρεσβεύει αλλά και τους σκοπούς που εξυπηρετεί.

Σήμερα τα τεράστια κτίρια που δημιουργούνται, έχουν την πρόσθετη ιδιότητα να συμβολίζουν τη δύναμη που ασκεί το χρήμα στην πόλη και αποτελούν τους ναούς του καπιταλισμού ¹²⁵ συστήματος που μας καταβάλλει. Οι πόλεις σήμερα έχουν την τάση να αναπτύσσονται κάθε ύψος και όχι κάθε πλάτος, και ίσως αυτό θα μπορούσε να αποτελεί και την λύση για να σταματήσει την εξάπλωση και η ‘σπάταλη’ του φυσικού μας περιβάλλον. Βέβαια σε αυτό καθοριστικό ρόλο έπαιξε και η τεχνολογία διότι η κατασκευή και λειτουργία τους στηρίζονται σχεδόν κατ’ αποκλειστικότητα στις νέες τεχνολογίες (ταχύτατοι ανελκυστήρες, βελτιωμένα υλικά κλπ.). Αντιπροσωπευτικό δείγμα και σύμβολο της παγκόσμιας μητρόπολης που θα ωριμάσει τον 21ο αιώνα αποτελεί το Canary Wharf του Cesar Pelli στα ανακαινισμένα Docklands του Λονδίνου, όπου πρόκειται για μια κατακόρυφη πόλη. Δεν είναι απλά ένας χώρος όπου ο κόσμος έρχεται για τις επιχειρήσεις, είναι ένα μέρος όπου πολλοί επιθυμούν να ζήσουν. Με πάνω από 240 καταστήματα, μπαρ και εστιατόρια και κομψές εμπορικά στοές είναι μέρος ενός από τα πλέον σύγχρονα πολιτιστικά προγράμματα της μουσικής και του χορού, του κινηματογράφου και του θεάτρου στην πρωτεύουσα.

---

¹²³ Thomas M., (1516/1967), "Utopia", trans. John P. Dolan, in James J. Greene and John P. Dolan, edd., *The Essential Thomas More*, New York: New American Library.

¹²⁴ Aldous H., (2005), *Brave New World and Brave New World Revisited*. Harper Perennial Modern Classics. p. 7. ISBN 978-0060776091.

¹²⁵ Castells M., (2006), *The City and the Grassroots*, *International Journal of Urban and Regional Research*, Volume 30.1., p. 202–6.

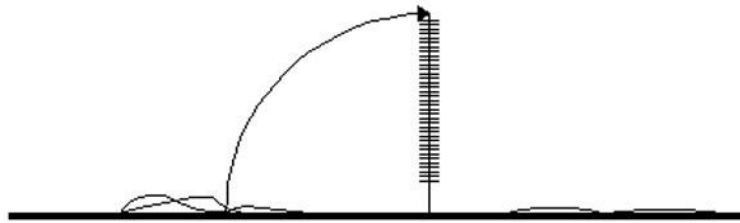
Εικόνα 9: Τα ανακαινισμένα Docklands του Λονδίνου

Πηγή: (<http://www.steveslondon.com/assets/canary-wharf-640x495.jpg>)

Τα παρακάτω σχήματα δείχνουν την τάση ανάπτυξης των πόλεων. Στο σχήμα Α είναι η παρελθοντική πόλη, ενώ στο σχήμα Β η πόλη του μέλλοντος.

Σχήμα Α

Σχήμα Β

Εικόνα 10: Η τάση των πόλεων.

Πηγή: Επεξεργασία συγγραφέα από (Καλαφάτη Ε., Παπαλεξόπουλος Δ., (2006), «Τάκης Χ. Ζενέτος, Ψηφιακά Οράματα και Αρχιτεκτονική», Αθήνα. Εκδόσεις: LIBRO ΕΠΕ.σ.28.)

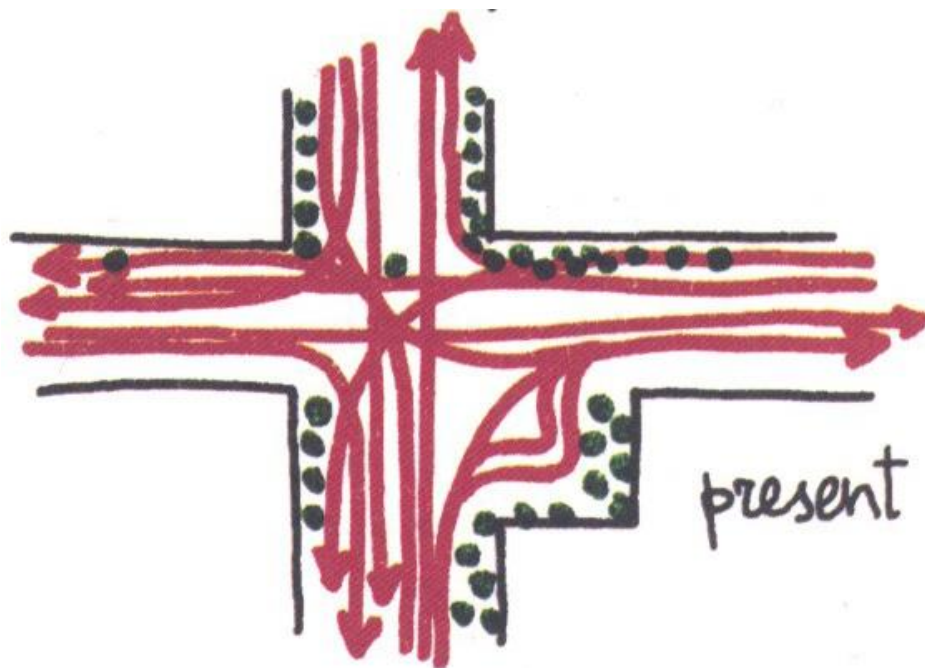
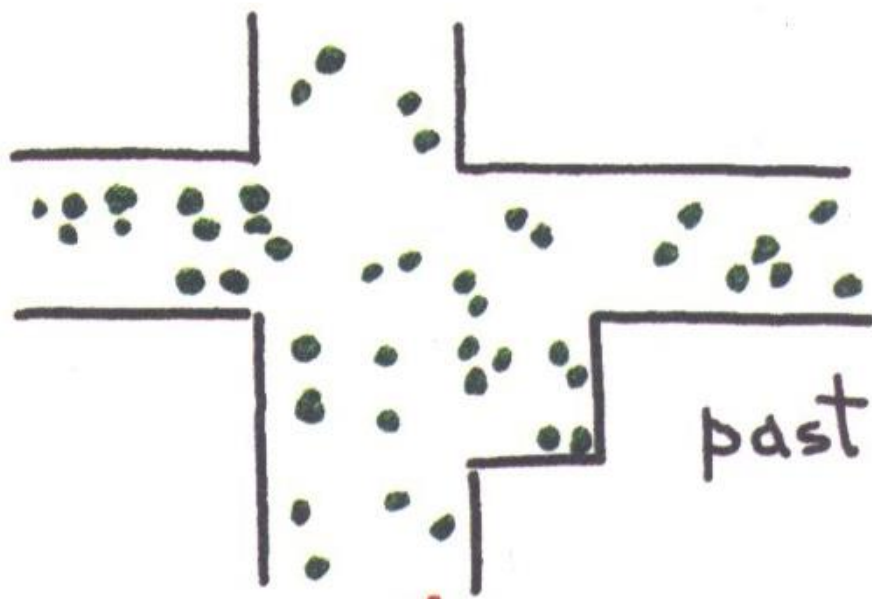
Σύμφωνα με το Μόντη¹²⁶, επιστήμονα στο CERN για να μπορούν το 2060 να ζήσουν πάνω από 9 δισεκατομμύρια άνθρωποι στον πλανήτη θα πρέπει να δημιουργηθούν τρισδιάστατες πόλεις, οι οποίες δε θα καταλαμβάνουν μεγάλη έκταση σε μήκος και πλάτος αλλά σε ύψος. Θα πρέπει δηλαδή να υπάρξει κάθετη ανάπτυξη των πόλεων, «Αυτές οι πόλεις θα έχουν πληθυσμό μέχρι ένα εκατομμύριο και όλες οι μετακινήσεις θα γίνονται με ασανσέρ και διαδρόμους. Το ύψος τους θα φτάνει τα εκατοντάδες μέτρα και θα χτίζονται κατά προτίμηση σε θαλάσσιες πλατφόρμες, ώστε να έχουν ελεύθερο χώρο για άλλες δραστηριότητες όπως βόλτες, εκδρομές και άλλες ψυχαγωγικές δραστηριότητες των ανθρώπων. Ανάμεσα στις πόλεις αυτές θα αναπτυχθεί ένα δίκτυο μεταφοράς μέσω αεροπλάνων, που θα καίνε υδρογόνο και θα έχουν συστήματα κατακόρυφης προσγείωσης – απογείωσης, καθώς και τρένων όπου θα κινούνται με μαγνητική αιώρηση.

Η ιδανική¹²⁷ πόλη βάση τον Κ. Δοξιάδη, είναι η πόλη που πρέπει να μπορέσει να συνδυάσει ευρύτερα το φυσικό στοιχείο ώστε να βελτιώσει τη διαχείριση της ενέργειας και να εκμεταλλεύεται τον πλούτο της, γενικά ο άνθρωπος χρειάζεται οπωσδήποτε ισορροπία ανάμεσα στις βιολογικές, τις ψυχολογικές και τις αισθητικές του ανάγκες.

---

¹²⁶ Καρανίκας Χ. (2006), 2006 – 2016 μ.Χ. Η ζωή μας σε 100 χρόνια, Εκδόσεις Ταχυδρόμος.

¹²⁷ Νικόπουλος Χ., (7.4.2015), Ανακτήθηκε από HOMME, τεύχος 112.

Εικόνα 11: Η κίνηση στην πόλη

Πηγή: Αρχείο Κωνσταντίνου Α. Δοξιάδη, © Ίδρυμα Κωνσταντίνου και Έμμας Δοξιά

2.4 Ο αστικός σχεδιασμός

Η πόλη¹²⁸ μετά τον 18 αιώνα ξεκινώντας αρχικά από τις αγγλοσαξονικές χώρες, αποτέλεσε θεωρητικό αντικείμενο καθώς διακρίθηκε πρακτικά από την αρχιτεκτονική. Η δημογραφική αύξηση, το αστικό περιβάλλον που θεωρείται μέσω κοινωνικής δικτύωσης και η ένταξη σε ένα γενικότερο πλαίσιο μιας πολιτείας, αποτελεί επιστημονική ανάλυση και περιγραφή της πόλης όπου εξηγεί την οποιαδήποτε ανάλυση σε αυτήν. Με την καθιέρωση της πολεοδομίας σαν ορός και σαν επιστήμη, καθιερώνεται ταυτόχρονα και ένας νέος τρόπος οργάνωσης και σχεδίασης της πόλης, έτσι η πρακτική¹²⁹ που ακολουθείται για την μελλοντική εξέλιξη της πόλης διαχωρίζεται σε δυο τμήματα όπου είναι ο πολεοδομικός προγραμματισμός και ο αστικός σχεδιασμός.

Ο πολεοδομικός προγραμματισμός ή αλλιώς «urban planning»¹³⁰ αποβλέπει τεχνικά αλλά και πολιτικά στην επίτευξη μιας κατάστασης μελετώντας ποιοτικά και ποσοτικά μεγέθη δραστηριοτήτων, της κάθε μορφής σχέσεις (λειτουργικές, κοινωνικές, οικονομικές, πολιτιστικές κλπ.), το κόστος της επέμβασης, τους φορείς¹³¹ και τις διαδικασίες εφαρμογής του προγράμματος. Στόχος του είναι η μελέτη αναβάθμισης μιας περιοχής, δείχνει τον λόγο που γίνεται αλλά και προβάλλει στην προστασία του περιβάλλοντος, της κοινωνία και της πολιτείας. Βασίζεται σε στοιχεία που συνθέτουν την πόλη όπως οι συμπεριφορές των πολιτών, σε επιστημονικές μελέτες καθώς και ορισμούς

Ο αστικός σχεδιασμός ή αλλιώς «urban design», αναφέρεται στον σχεδιασμό κάποιας λειτουργικής μορφής μιας πόλης. Αποδίδει την

---

¹²⁸ Το πρώτο θεωρητικό κείμενο με αντικείμενο την πόλη και την διευθέτηση της είναι του Cerda που περιγράφει και επιχειρηματολογεί για τις επιλογές του στη μελέτη του σχεδίου επέκτασης της Βαρκελώνης του 1867. Ανάλογα κείμενα είναι του Sitte, του Howard, του Soria y Matta κ.α. (βλ. Choay F. (1970), *L'histoire et la method en urbanisme. Annales. Economies-Societes-Civilisations (No special Histoire et Urbanisation)* 25(4): 1143-1154

¹²⁹ Λαγόπουλος Α-Φ. (1977), *Εγχειρίδιο Πολεοδομίας, Μέρος Β: Πολεοδομική επέμβαση, Τόμος Ι: Προγραμματισμός και σχεδιασμός*, Θεσσαλονίκη: Πολυτεχνική Σχολή ΑΠΘ.

¹³⁰ Αραβαντινός Α. (1993), *Πολεοδομικός σχεδιασμός: θέματα από την θεωρία στην πράξη*, Αθήνα: Εκδόσεις Συμμετρία, σσ 57.

τελική μορφή στον αστικό χώρο πάντα σύμφωνα με την μελέτη του προγράμματος, καθώς και οργανώνει την χωροθέτηση των λειτουργιών που θα προβλέπονται για την αρτιότερη εξυπηρέτηση των πολιτών. Ο αστικός σχεδιασμός διαφέρει από τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό καθώς ο αστικός χειρίζεται την μορφή της πόλης ενώ ο αρχιτεκτονικός την μορφή κάποιου κτιρίου παρόλα αυτά όμως είναι ένα διεπιστημονικό θέμα και συνδυάζει¹³² πολλές επιστήμες όπως της αρχιτεκτονικής τοπίου, της πολεοδομίας, της αρχιτεκτονικής, αλλά και το επάγγελμα του πολιτικού μηχανικού. Ο αστικός σχεδιασμός αποτελεί ένα ιδιαίτερο κομμάτι σχεδιασμού αρκετά απαιτητικού καθώς απευθύνεται σε ευρύτερες κοινωνικές τάξεις και όχι σε μεμονωμένα άτομα.

Υπάρχουν στοιχεία οπού συγκροτούν την δομή και την μορφή μιας πόλης ένα από αυτά αναφέρεται στις χρήσεις του αστικού χώρου π.χ. κέντρο/περιφέρεια, ανατολικό/δυτικό, κοντινό/μακρινό πάντα συνάρτηση κάποιου σταθερού σημείου. Στην συνέχεια ένα επίσης στοιχείο είναι η γεωμετρική οριοθέτηση της πόλης, τις χρήσεις γης, τα περιβαλλοντικά στοιχεία της περιοχής, του δικτύου κυκλοφορίας της πόλης, οπού αποκτάται έτσι μια γενική αντίληψη της γεωμετρικής οργάνωσης του αστικού χώρου.

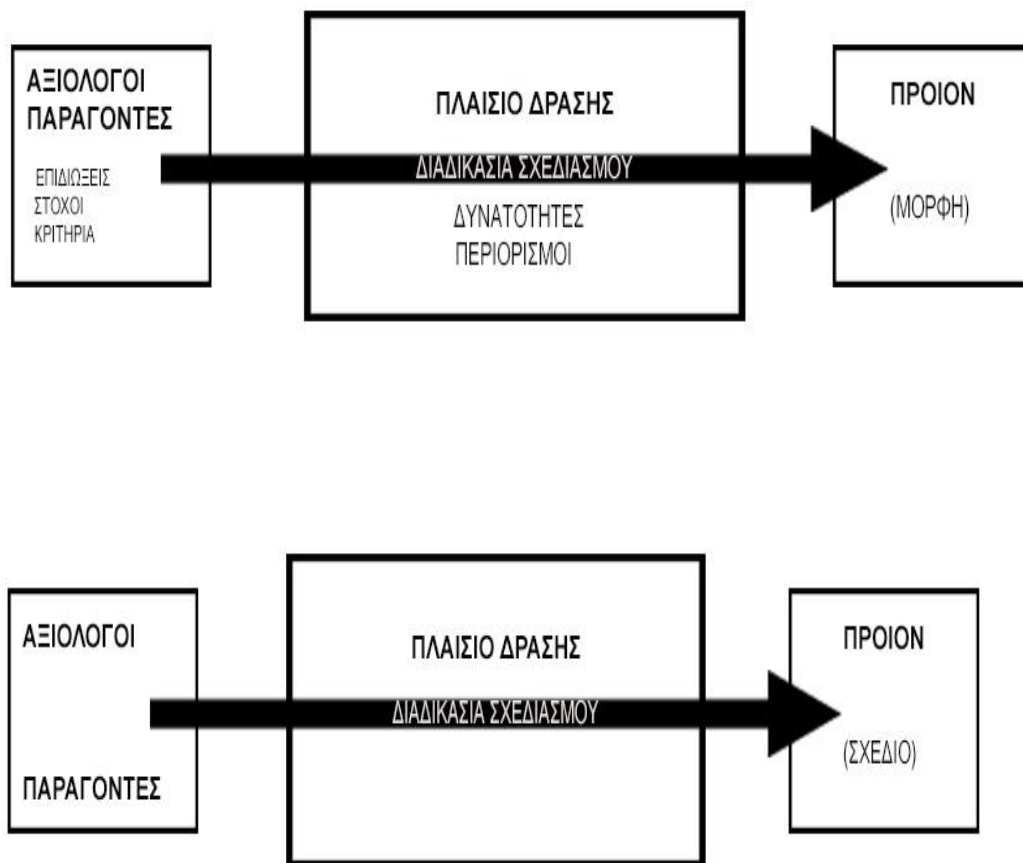
Το τελευταίο στοιχείο είναι τα στοιχεία της κλίμακας της, δηλαδή το πόσο μεγάλη η μικρή είναι μια πόλη. Όσο μεγαλύτερη είναι η κλίμακα μιας πόλης, τόσο πιο σημαντικό είναι να μελετηθεί σωστά το επίπεδο του λειτουργικού καταμερισμού της, ενώ στις μικρής κλίμακας το ποσοστό αυτό μειώνεται ανάλογα με το μέγεθος της.

Και οι δυο λογικές όμως σχεδιασμού που προαναφέρθηκαν αναφέρονται στους παράγοντες, δηλαδή τις επιδιώξεις, στους στόχους, στις γενικές επιθυμίες για τον τόπο, οι οποίες καθορίζουν τις γενικές κατευθύνσεις αλλά και το τελικό αποτέλεσμα. Τα κριτήρια που θέτονται πριν το σχεδιασμό αλλά και την τελική μελέτη συσχετίζουν τις ιδιότητες του αντικειμένου με τους στόχους, τα οποία όπως προαναφέρθηκε

---

¹³² Van Assche, K., Beunen, R., Duineveld, M., & de Jong, H. (2013). Co-evolutions of planning and design: Risks and benefits of design perspectives in planning systems. *Planning Theory*, 12(2), 177-198.

μπορεί να είναι ποσοτικά, ή και πολιτικά. Έπειτα μελετάτε το πλαίσιο δράσης, όπου προσδιορίζουν το πεδίο ενός ρεαλιστικού σχεδιασμού. Συχνά μελετώντας με τους περιορισμούς που θέτονται από το πλαίσιο, διευκολύνει τη διαμόρφωση της λύσης. Τέλος είναι το τελικό αποτέλεσμα της μελέτης. Όλες όμως οι παραπάνω συνιστώσες που αποτελούν στον σχεδιασμό συνδέονται μεταξύ τους με την διαδικασία του σχεδιασμού, αλλά και επηρεάζουν το περιβάλλον που εφαρμόζονται.

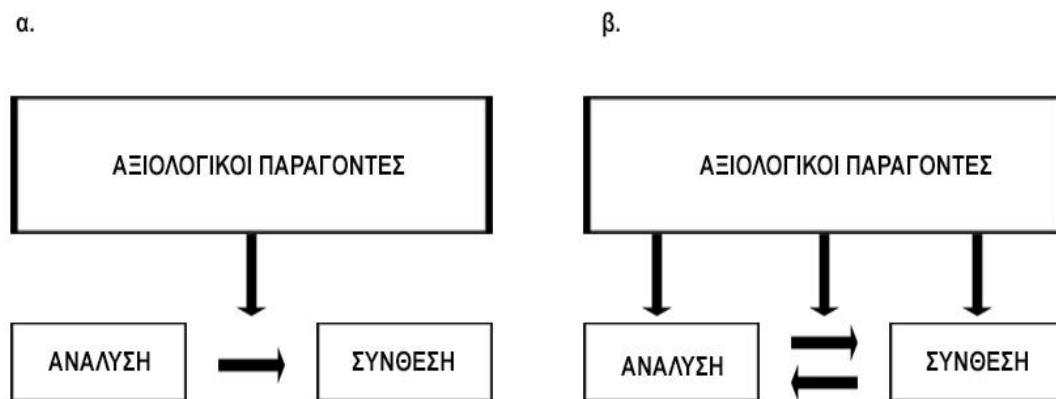

Εικόνα 12: Σχέσης αλληλεξάρτησης μεταξύ της διαδικασίας του σχεδιασμού και του τελικού προϊόντος.

Πηγή: Επεξεργασία συγγραφέα από (Αραβαντινός Α.(1993), Πολεοδομικός σχεδιασμός: θέματα από την θεωρία στην πράξη, Αθήνα: Εκδόσεις Συμμετρία, σσ 58).

Τα στοιχεία τα οποία αντλούνται από μια μελέτη, τα οποία θα πρέπει να είναι τέτοια ώστε να εξυπηρετούν με τον καλύτερο τρόπο τους στόχους που έχουν τεθεί για τον συγκεκριμένο σχεδιασμό.

Στις νεότερες αντιλήψεις για την διαδικασία του σχεδιασμού καταργείται ο διαχωρισμός αναμεσά στην ανάλυση και την σύνθεση αλλά αποτελούν πλέον έναν ενιαίο σκελετό δημιουργικής διαδικασίας για την επίτευξη του στόχου κάθε φορά.

Εικόνα 13: Σχέση αξιολογικών παραγόντων και λογική διαδικασία σχεδιασμού. **α.** Παλιά αντίληψη, **β.** νεότερη αντίληψη.

Πηγή: Επεξεργασία συγγραφέα από (Αραβαντινός Α. (1993), Πολεοδομικός σχεδιασμός: θέματα από την θεωρία στην πράξη, Αθήνα: Εκδόσεις Συμμετρία, σσ 60).

Παρόλο το θεωρητικό υπόβαθρο που μπορεί να παρουσιάζεται για την μελέτη μιας πόλης, πολλές φορές η δημιουργία αυτή δεν καθιστάτε ικανή να πραγματοποιηθεί.

Η αρχιτεκτονική μπορεί να μιλήσει με όλα αυτά που συντελούν στην μορφή μιας πόλης. Η αρχιτεκτονική που αγνοεί το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται, δηλαδή να λαμβάνει υπόψιν τα κοινωνικά, πολιτισμικά, οικονομικά κριτήρια δεν μπορεί να αποτελέσει λύση σε ένα αστικό πρόβλημα.

Ο ρυθμός της πόλης και η αρχιτεκτονική αυτής συγκροτούν τον τρόπο της ζωής μας, με έμμεσο τρόπο και αποφασιστικό και μελετώντας αυτό μπορούμε να συγκροτήσουμε σενάρια κοινωνικής αλλά και πολιτισμικής διαστρωμάτωσης. Ένας συγκροτημένος και μελετημένος αστικός σχεδιασμός (μια αισθητική παρέμβαση) πολύ πιθανόν να αναβαθμίσουν κοινωνικά μια πόλη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑ

3.1 Ιστορική αναδρομή της Ηγουμενίτσας

Ο Όμηρος ήταν ένας από του πρώτους Έλληνες συγγραφείς που αναφέρει τη μετάβαση του Οδυσσέα στη Θεσπρωτία, στην σημερινή Ηγουμενίτσα, ο οποίος αφού φιλοξενήθηκε από τον βασιλιά Φείδωνα στη συνέχεια επισκέφθηκε το μαντείο της Δωδώνης ¹³³για να πάρει χρησμό. Παρόλο που μετά από χρόνια ο Νεοπτόλεμος ¹³⁴, βασιλιάς των νησιών της Ηπείρου, δίκασε τον Οδυσσέα για τον φόνο των μνηστήρων της Πηνελόπης και αυτός διογμένος από εκεί επισκέπτηκε την Θεσπρωτίδα και παντρεύτηκε την Καλλιδική, βασίλισσα των Θεσπρωτών και ηγήθηκε του στρατού της στον πόλεμο κατά των Βρύγων που τελούσαν υπό την αρχηγία του Άρη. Ο Απόλλων διέταξε ανακωχή και μετά από εννιά χρόνια ο Πολυποίτης, γιος του Οδυσσέα και της Καλλιδικής ανέβηκε στον θρόνο του Θεσπρωτικού Βασιλείου και ο Οδυσσέας επέστρεψε στην Ιθάκη.

Οι ανασκαφές στον λόφο Ραγίου και στην πεδιάδα του Κάτω Καλαμά, έδειξαν ότι η περιοχή κατοικούνταν ήδη από τη 2η π.Χ. χιλιετία. Το ηπειρωτικό ¹³⁵ φύλο των Θεσπρωτών εγκαθίσταται στο κεντροδυτικό τμήμα της Ηπείρου οργανώνοντας εκεί ιστούς ανάπτυξης, αλλά αξιοσημείωτη ήταν οι ανάπτυξη στα παράλια της ηπείρου αλλά και στη Κέρκυρα διότι η γεωγραφική του θέση δημιουργούσε πρόσφορο έδαφος για εμπορία και αϋλία.

Στο διάστημα δύο αιώνων, από τα μέσα του 4ου αι. έως τα μέσα του 2ου αι. π.Χ., η Θεσπρωτία γνωρίζει μια αξιοσημείωτη πληθυσμιακή, οικονομική και οικιστική ανάπτυξη οπου παρατηρείτε για πρώτη φορά η

¹³³ Δ. Κ. Σαμάρης, Η ρωμαϊκή αποικία της Φωτικής στη Θεσπρωτία της Ηπείρου (Ιστοριογεωγραφική και επιγραφική συμβολή), Γιάννινα 1994, σ. 95-96.

¹³⁴ Πουκεβίλ Ρ., (1994) , Ήπειρος (Ταξίδι στην Ελλάδα), 1η έκδ. - Θεσσαλονίκη , Εκδόσεις: Αφοί Τολίδη.

¹³⁵ Hammond N., (1971), Ήπειρος, τομ. Α , Αθήναι Εκδόσεις Ηπειρωτικής Βιβλιοθήκης.

προσπάθεια δημιουργίας οργανωμένων πόλεων. Τη δημιουργία των οχυρωμένων αυτών οικισμών επέβαλαν λόγοι οικονομικοί, διοικητικοί και αμυντικοί. Η ανάπτυξη αυτή των αστικών κέντρων θεωρείται μία από τις σημαντικότερες διαδικασίες της Θεσπρωτίας και της Ηπείρου γενικότερα μεταξύ του 4ου π.Χ. και της ρωμαϊκής κατάκτησης.

Κατά τη διάρκεια της ρωμαϊκής κυριαρχίας και της Pax Romana (Ρωμαϊκής Ειρήνης), οι περισσότεροι οικισμοί οργανώνονται στα παράλια ο παραθαλάσσιος οικισμός που δημιουργήθηκε στην περιοχή του Λαδοχωρίου Ηγουμενίτσας¹³⁶ (Ρωμαϊκή έπαυλη, αγροτικές εγκαταστάσεις, λουτρά και νεκρικοί θάλαμοι), όπου φαίνεται ότι επέζησε και κατά την Παλαιοχριστιανική περίοδο (έως τον 6ο αι. μ.Χ.) δείχνοντας τον πλούτο των κατοίκων της περιοχής. Οι Ρωμαίοι¹³⁷ ενδιαφερόταν να μετατρέψουν την περιοχή σε καταφύγιο πλοίων και πολεμιστών.

Με την επικράτηση του Χριστιανισμού στην Ήπειρο κατά τον 4ο αι. μ.Χ., η Θεσπρωτία, θα προκαλέσει μεγάλο ενδιαφέρον για την υιοθετηση σε ένα από τα κέντρα της νέας θρησκείας. Στο τέλος του 10ου αι. και κατά τον 11ο αι. εμφανίζονται στο προσκήνιο οι Βλάχοι, οι Βούλγαροι και οι Νορμανδοί, στα χέρια των οποίων περνά διαδοχικά η περιοχή. Ορισμένοι απ' αυτούς εγκαταστάθηκαν σε εδάφη της Θεσπρωτίας που αργότερα είτε εκδιώχθηκαν, είτε αφομοιώθηκαν και εκχριστιανίστηκαν.

---

¹³⁶ Σάρρας Γ., (1998), Η Θεσπρωτία διαμέσου των αιώνων, τομ. Α, Γ Κέντρο Ευρωπαϊκών, Αθήνα. Εκδόσεων Χάρη Πάτση.

¹³⁷ Σαμσάρης Δ., (1994), Η ρωμαϊκή αποικία της Φωτικής στη Θεσπρωτία της Ηπείρου. (Ιστοριογεωγραφική και επιγραφική συμβολή), Γιάννινα, σ. 94-95.

Εικόνα 14: Χάρτης Ηγουμενίτσας σε σχέση με την Ηπειρωτική Ελλάδα.

Πηγή: (<http://www.sivota.com.gr/images/1o2b.jpg>)

Εικόνα 15: Παλαιά άποψη της Ηγουμενίτσας

Πηγή: (http://892fm.blogspot.gr/2009_12_05_archive.html)

Η άφιξη του Μιχαήλ Αγγελου Κομνηνού επέφερε πολλά θετικά στον ηπειρωτικό χώρο γιατί ίδρυσε το Δεσποτάτο της Ηπείρου μετά την κατάληψη της Κωνσταντινούπολης από τους Λατίνους (1204), και εκδίωξε τους Ενετούς από τα παράλια της Θεσπρωτίας. Η περίοδος του Δεσποτάτου συνέβαλε στην ανάπτυξη της βυζαντινή τέχνη όπου κτίσθηκαν περίτεχνες εκκλησίες και μοναστήρια.

Στον στρατό του Δεσποτάτου υπηρετούσαν και Αλβανοί από τη Νότια Αλβανία, η οποία είχε περιέλθει στο Δεσποτάτο. Ορισμένοι από αυτούς άρχισαν να εγκαθίστανται στην Ήπειρο σε ανταμοιβή των υπηρεσιών τους και συνέτειναν στη διάδοση της αλβανικής γλώσσας σε ορισμένες περιοχές.

Η Θεσπρωτία λόγω των ενετικών φρουρίων, αντιστάθηκε στους Τούρκους, στην Ηγουμενίτσα το κάστρο της πόλης που βρίσκεται σε κεντρικό σημείο συνέβαλε σε αυτό. Επίσης και το λιμάνι χρησιμοποιήθηκε για την εξάλειψη της Τουρκοκρατίας. Το 1798 ο Αλή Πασάς, κατέλαβε την Ηγουμενίτσα.

Μέχρι την απελευθέρωση της Θεσπρωτίας το 1913, η Ηγουμενίτσα ήταν ένα μικρό χωριό 292 κατοίκων που έφερε το όνομα Γράβα και υπαγόταν στην Υποδιοίκηση «Φιλιατών και Γουμενίτσης» του Ν. Ιωαννίνων. Στην απογραφή του 1928 η Κοινότητα Ηγουμενίτσας είχε 564 και ο σημερινός Δήμος 5.340 κατοίκους. Η περιοχή¹³⁸ υπαγόταν στην Επαρχία Θυάμιδος με έδρα τις Φιλιάτες. Εκείνη την περίοδο ιδρύθηκε και η Κοινότητα Ν. Σελεύκειας (783 κατοίκους) από πρόσφυγες που ήλθαν από τη Σελεύκεια της Μικράς Ασίας.

Στις αρχές του 20ου αι. ο Χαμίτ Μπέης του Γραικοχωρίου σε συνεργασία με τον φίλο του Σουλτάνο Ρεσσάτ Πασά, προσπαθεί να δημιουργήσει μια πόλη –λιμάνι, που θα αποτελούσε και την πρωτεύουσα της Θεσπρωτίας με το όνομα Ρεσάντιε. Όμως, η πόλη δεν είχε ούτε ανθρώπους ούτε μαγαζιά. Έτσι, διάφοροι άνθρωποι από τα γειτονικά χωριά ήρθαν στη Ρεσάντιε να ζήσουν. Οι πιο πλούσιοι αγόρασαν στρέμματα γης από τον Μπέη. Το 1925 η οικογένεια Πιτούλη, (ιστορικό όνομα οικογένειας) αγόρασε από τον Χαμίτ Μπέη όλα

---

¹³⁸ Χίσας Π., (2002) , Αναδρομές στο χτες , στο σήμερα, στο αύριο, Ηγουμενίτσα.

τα ακίνητα της πόλης που ήταν τότε ιδιοκτησία του. Η έλλειψη μαγαζιών λειτούργησε θετικά στην δημιουργία ενός κτίριου με σχήμα Γ που απλωνόταν από την σημερινή οδό της 8ης Δεκεμβρίου έως αυτή της Κύπρου. Το κτίριο αυτό αποτελούνταν από ισόγεια καταστήματα, όπως ένα πανδοχείο στον α΄ όροφο, ενώ στο ισόγειο υπήρχε φούρνος, εστιατόριο, ηλεκτροφωτιστήριο¹³⁹ και φανοποιείο. Το 1916 ιδρύεται Ειρηνοδικείο, το 1928 παράρτημα Εφορίας και Ταμείου και το 1930 Συμβολαιογραφείο. Παράλληλα, ο πληθυσμός της περιοχής ενισχύεται και με μάουνες και αρχίζει η επικοινωνία με την Κέρκυρα όπου μελλοντικά θα αποτελέσει πηγή εσόδων. Στη συνέχεια χωρίσθηκε ο Νομός Θεσπρωτίας από τον νομό Ιωαννίνων (1936) και ορίσθηκε έδρα του η Ηγουμενίτσα, η οποία προήχθη σε Δήμο, με 1.353 κατοίκους κατά την απογραφή του 1940.

Στη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου, η περιοχή υπέφερε από τα στρατεύματα κατοχής, τα οποία κατέστρεψαν εντελώς την Ηγουμενίτσα και έτσι σήμερα έχει χαθεί μεγάλοί μερίδα πολιτιστική κληρονομιάς για την πόλη που θα μπορούσε να την βοηθήσει οικονομικά τουριστικά αλλά και κοινωνικά. Ο πόλεμος έφερε επίσης κοινωνικές ανακατατάξεις και νέους πληθυσμούς από τα ορεινά της Θεσπρωτίας και άλλα μέρη της Ελλάδας, οι οποίοι πύκνωσαν τον πληθυσμό της Ηγουμενίτσας, ο οποίος ανερχόταν σε 6.919 κατοίκους (στην έκταση του σημερινού Δήμου) το 1951. Εκείνη την περίοδο κτίσθηκαν και οι λεγόμενες «πολυκατοικίες των δημοσίων υπαλλήλων», με διώροφα και τριώροφα οικήματα, κάποια από τα οποία σώζονται ακόμη δίπλα στο λιμάνι των ακτοπλοϊκών για Κέρκυρα.

Στο επόμενο διάστημα, η ανάπτυξη της Ηγουμενίτσας και του λιμανιού της ήταν συνεχής, ιδίως από τις αρχές της δεκαετίας του '60, οπότε εκβαθύνθηκε το λιμάνι και δημιουργήθηκε η πορθμειακή γραμμή Ηγουμενίτσας-Κέρκυρας και η ακτοπλοϊκή γραμμή Ιταλίας-Ηγουμενίτσας-Πάτρας αλλά και ολοκληρώθηκαν σημαντικά οδικά έργα που την καθιστούν πιο προσιτοί για έναν επισκέπτη. Ο πληθυσμός της διπλασιάστηκε μεταξύ 1951 και 1971, ενώ αργότερα ενσωματώθηκαν σε αυτή οι οικισμοί Λαδοχωρίου, Γραικοχωρίου, Αμπελιών,

---

¹³⁹ Μελετζής Σ., (2004), Φωτογραφίζοντας τη Θεσπρωτία, ΤΕΔΚ Ν. Θεσπρωτίας.

Νέας Σελεύκειας και Μαυρουδίου. Με την εφαρμογή του Καλλικρατικού νόμου το 2011, ο Δήμος Ηγουμενίτσας συγχωνεύθηκε με τους Δήμους Μαργαριτίου, Συβότων, Παραποτάμου, καθώς και με την Κοινότητα Πέρδικας.

Εικόνα 16: Ηγουμενίτσα Παλαιά Παραλιακή

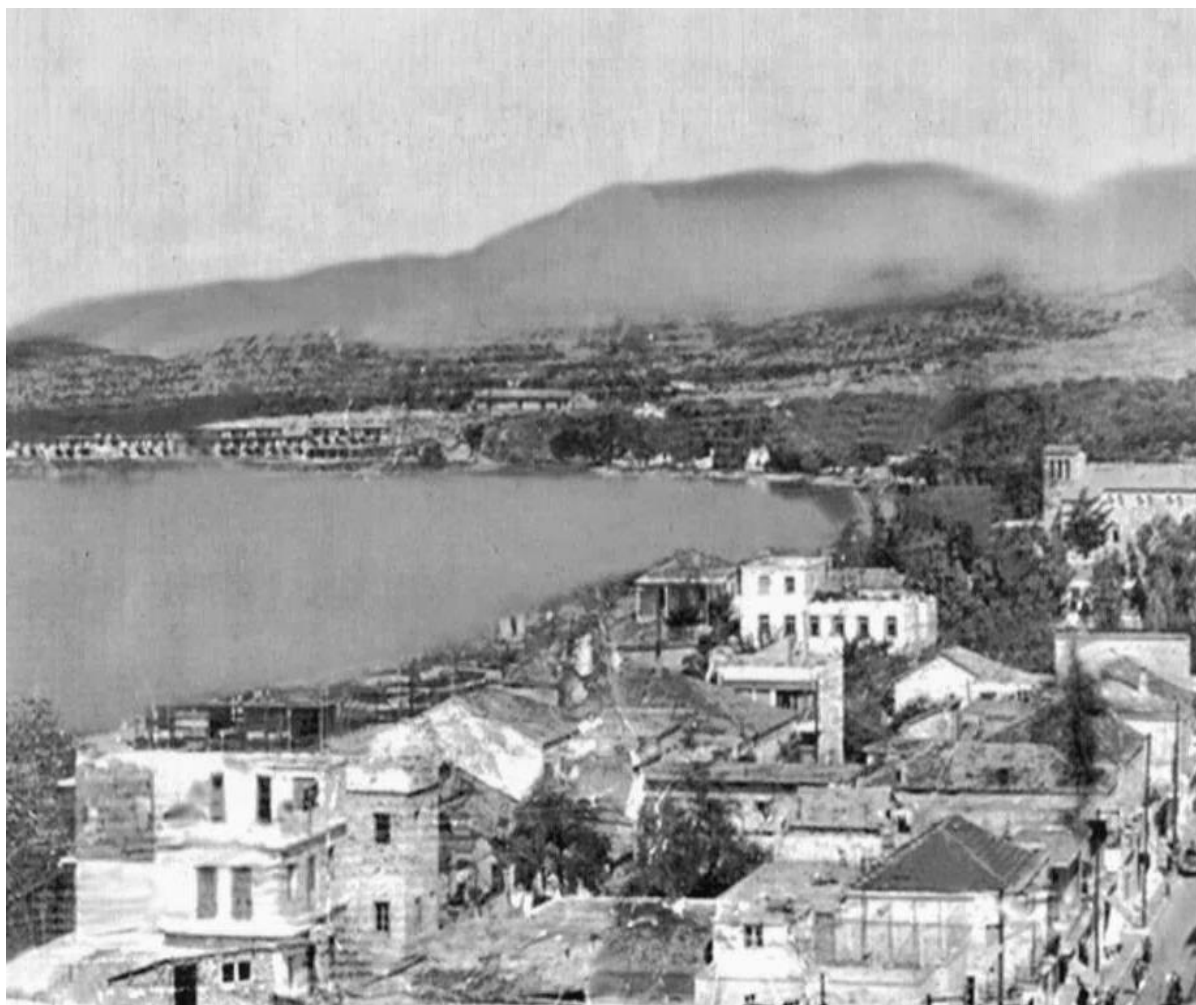
Πηγή: (http://892fm.blogspot.gr/2009_12_05_archive.html)

Εικόνα 17: Η Ηγουμενίτσα το 1959

Πηγή: (http://892fm.blogspot.gr/2009_12_05_archive.html)

Εικόνα 18: Η Ηγουμενίτσα το 1960

Πηγή: (http://892fm.blogspot.gr/2009_12_05_archive.html)

Εικόνα 19: Η Ηγουμενίτσα σήμερα

Πηγή: (http://epirusgate.blogspot.gr/2015_05_14_archive.html)

3.2 Πολιτιστική κληρονομία της πόλης

Η Ηγουμενίτσα είναι μια πόλη όπου είχε πολλά σημαντικά αρχαιολογικά στοιχεία, αλλά λίγα από αυτά μπορούμε να επισκεφτούμε σήμερα λόγω των παραπάνω που αναφέρθηκαν. Σήμερα είναι μια πόλη με καμία ιδιαίτερη αρχιτεκτονική αισθητική, καθώς μεγάλο μέρος της είναι σχετικά νέο. Δυστυχώς, οι αρμόδιες αρχές δεν μεριμνούν για την βελτίωση της πόλης καθώς πολλά λίγα είναι τα σημαντικά κτιριακά έργα της περιοχής που μέσα από αυτά να προβάλλουν την αισθητική της ταυτότητα. Τα σημαντικά κτίρια που έχει η Ηγουμενίτσα είναι το Αρχαιολογικό Μουσείο, το Διοικητήριο (σημερινή Νομαρχία) καθώς και τα ΤΕΙ (παλαιό Ξένια έργο του Αήρ Κωνσταντινίδη). Παρόλα αυτά καμία προσπάθεια για εκμετάλλευση αυτών των κτιρίων δεν υπάρχει, αλλά και πολλοί κάτοικοι δεν γνωρίζουν καν την αισθητική τους αξία.

Η πόλη αυτή, με την κατάλληλη οργάνωση θα μπορούσε να αξιοποίηση πολλά είδη τουρισμού όπως πολιτιστικό, πολιτισμικό, συνεδριακό, αργοτουρισμό (στα περίχωρα της), θρησκευτικό (πολύ κοντά υπάρχει πλούτος από ναούς και μοναστήρια) αλλά και το πιο δημοφιλή για αυτήν την πόλη θαλάσσιο και αθλητικό.

Ένα από τα πιο σημαντικά πολιτιστικά έργα είναι ο μοναδικός επισκέψιμος αρχαιολογικός χώρος στην περιοχή του Λαδοχωρίου είναι η ρωμαϊκή έπαυλη που εντοπίστηκε το 1975 στη θέση Ζάβαλι (Πετρέλαια), η οποία συνδέεται με την εγκατάσταση την εποχή αυτή πλουσίων Ρωμαίων αποίκων στα θεσπρωτικά παράλια. που διαμορφώνονταν γύρω από μια κεντρική αυλή. Β της έπαυλης εντοπίστηκε ταφικός θάλαμος διαστάσεων 6,2 x 5,6 μ., συλημένος ήδη από την αρχαιότητα, με τέσσερις σαρκοφάγους που χρονολογούνται στις αρχές του 2ου - αρχές του 3ου αι. μ.Χ. Λόγω της ποιότητας και του υλικού κατασκευής τους (πεντελικό μάρμαρο) οι σαρκοφάγοι αποδίδονται σε αττικό εργαστήριο. Επίσης στο Βλαχοχώρι, έχουν βρεθεί παλαιές οικίες όπου έτσι μπορούμε να δούμε την αρχιτεκτονική του τόπου αλλά και να παρθούν κοινωνικά και πολιτισμικά στοιχεία από αυτά. Στο κέντρο της πόλης υπάρχει εάν σχετικά άγνωστο κάστρο όπου τα απομεινάρια του οποίου κρύβονται μέσα στο δασύλλιο της Ηγουμενίτσας.

Κτίστηκε από τους Ενετούς μάλλον στις αρχές του 15ου αιώνα και καταστράφηκε από τους ίδιους στο τέλος του 17ου αιώνα. Στην πόλη της Ηγουμενίτσας διατηρούνται η έπαυλη Πιτούλη (1933) με ιταλικού τύπου αρχιτεκτονική και ορισμένα νεότερα (Διοικητήριο, παλιό Δασαρχείο στο δασύλιο, ορισμένες διάσπαρτες μονοκατοικίες). Αξιόλογα αρχιτεκτονικά δημιουργήματα είναι τα έργα του Αρη Κωνσταντινίδη (Ξενία, σήμερα ΤΕΙ και κτίριο Τελωνείου).

Ένα αξιόλογο έργο του Δήμου αποτελεί το Αρχαιολογικό Μουσείο Ηγουμενίτσας βρίσκεται στη βόρεια έξοδο της πόλης, επί της παλιάς Εθνικής οδού Ηγουμενίτσας - Ιωαννίνων (οδός Εθνικής Αντιστάσεως), απέναντι από το Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα. Στις ακόλουθες σελίδες παραθέτονται έργα πολιτιστικής κληρονομιάς του Δήμου.

Εικόνα 20: Η ρωμαϊκή έπαυλη στη θέση Ζάβαλι

Πηγή: (<http://www.igoumenitsa.gr/el/gia-ton-episkepti/aksiotheta/archaiologikoi-xoroi>)

Εικόνα 21: Οικίες στο Λαδοχώρι

Πηγή: (http://cultureportalweb.uoi.gr/cultureportalweb/print.php?article_id=441&lang=gr&print_mode=article)

Εικόνα 22: παλαιό Διοικητήριο Ηγουμενίτσας, σημερινή Νομαρχία.

Πηγή: (http://892fm.blogspot.gr/2011_11_07_archive.html)

Εικόνα 23: Το Αρχαιολογικό Μουσείο Ηγουμενίτσας

Πηγή: (http://www.igoumenitsamuseum.gr/view_subpage/13/53/prosvasi)

3.3 Τεχνικές υποδομές της Ηγουμενίτσας

Το εθνικό δίκτυο Νομού Θεσπρωτίας περιλαμβάνει τις συνδέσεις Ηγουμενίτσας Πρέβεζας, Ηγουμενίτσας-Ιωαννίνων και Ηγουμενίτσας-Σαγιάδες. Επαρχιακοί δρόμοι ενώνουν το κέντρο της Ηγουμενίτσας μέσω του στόλου του ΚΤΕΛ, με τα περίχωρα αλλά και με μεγαλύτερες πόλεις οπού πλέον σε αυτό το κομμάτι βοηθάει η δημιουργία της Εγνατίας οδού. Σημαντικό ρολό για την πόλη είναι το λιμάνι της, το οποίο εντάσσεται στα Λιμάνια Εθνικής Σημασίας. Μέχρι το 1996 το φυσικό λιμάνι στο मुखό του όρμου της Ηγουμενίτσας οροθετούνταν από δύο προβλήτες, μία στον βορρά και μία στο νότο. Με την κατασκευή του νέου λιμανιού, η οποία ξεκίνησε το Μάιο του 1996, τα πράγματα άλλαξαν ριζικά. Το παλαιό λιμάνι σήμερα, χρησιμοποιείται για να στεγάζεται τμήμα των υπηρεσιών του κεντρικού Λιμεναρχείου Ηγουμενίτσας Νότια από το Παλαιό Λιμάνι βρίσκεται ο λιμένας του πορθμείου, από όπου εκτελούνται τα δρομολόγια γραμμών εσωτερικού. Το λιμάνι της πόλης λόγω της κοντινής απόστασης με λιμάνια της Ιταλίας και Αλβανίας είναι δημοφιλές για τις μετακινήσεις αγαθών και προσώπων. Η κύρια χρήση του λιμένα της Ηγουμενίτσας είναι επιβατική και κατά δεύτερο λόγο εμπορική. Στις εγκαταστάσεις του λιμανιού προστίθεται επίσης η ύπαρξη μικρής μαρίνας η οποία εξυπηρετεί κυρίως μικρά αλιευτικά ή πολύ μικρά ιδιωτικά τουριστικά σκάφη.

Επιπροσθέτως, ο Νομός Θεσπρωτίας εξυπηρετείται από τα αεροδρόμια των Ιωαννίνων, της Πρεβέζης (Άκτιο) και το αεροδρόμιο της Κέρκυρας. Το αεροδρόμιο της Κέρκυρας, λόγω της μικρής απόστασης από την πόλη της Ηγουμενίτσας, γίνεται ελκυστικότερο έναντι των υπολοίπων δυο προκειμένου να εξυπηρετηθεί η πρωτεύουσα του Ν. Θεσπρωτίας. Το τοπικό δίκτυο των οικισμών απαιτεί άμεση αναπροσαρμογή, λόγω έλλειψης μέτρων διαχείρισης της κυκλοφορίας. Η σήμανση, τα πεζοδρόμια, η κατάσταση του οδοστρώματος είναι σε πολλές περιοχές υποτυπώδης. Άλλο ένα σοβαρό πρόβλημα είναι το θέμα της στάθμευσης κατά κύριο λόγο παρατηρούνται στην παραλιακή

ζώνη του Δήμου Ηγουμενίτσας. Άλλο ένα στοιχείο που επιβεβαιώνει τον αθλητικό χαρακτήρα της πόλης αποτελεί ο ποδηλατοδρόμος που υπάρχει κατά μήκος του θαλάσσιου μετώπου της πόλης, ο οποίος εκτείνεται από την περιοχή του ΤΕΙ προς Δρέπανο.

3.4 Κοινωνικά στοιχεία της Ηγουμενίτσας

Το εκπαιδευτικό πλαίσιο της πόλης αποτελείται από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση (νηπιαγωγεία, δημοτικά) την δευτεροβάθμια εκπαίδευση (γυμνάσια, λύκεια) καθώς και από τριτοβάθμια (Η Ηγουμενίτσα διαθέτει τρία τμήματα ΤΕΙ, τα οποία ανήκουν στο ΤΕΙ Ηπείρου με έδρα την Άρτα. Τα τμήματα αυτά είναι: Ιχθυοκαλλιέργειας, Εφαρμογής Ξένων Γλωσσών στην Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων και Τουριστικών Επαγγελμαμάτων. Σε αυτά φοιτούν περίπου 2000 σπουδαστές).

Όσο αφορά τις υπηρεσίες Υγείας η πόλη διαθέτει κέντρο Υγείας αλλά κατά κύριο λόγο για σοβαρότερα περιστατικά, η περιοχή εξυπηρετείται από το Νοσοκομείο Φιλιατρών και από τα νοσοκομεία των Ιωαννίνων. Η Ηγουμενίτσα είναι μια πόλη με ενεργό δράση, καθώς έχει ιδρύματα και προγράμματα κοινωνικής προνοίας, οπου από τα σημαντικά κτίρια κοινωνικής προνοίας είναι το Κέντρο Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων Ηγουμενίτσας (ΚΑΠΗ). Προσφέρει φροντίδα και πολύπλευρη συμπαράσταση στα ηλικιωμένα άτομα του Δήμου στον δικό τους χώρο. Επιπλέον το παλαιό Γηροκομείο όπου μετονομάσθηκε σε θεραπευτήριο Χρόνιων Παθήσεων. Παρέχει επίσης και Κέντρο Πρόληψης της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών "Αριάδνη", καθώς και κέντρο δημιουργικής απασχόλησης - κατάρτισης ΑΜΕΑ το οποί χρηματοδοτείται από το Ίδρυμα «Σταύρος Νιάρχος».

Η Ηγουμενίτσα παρέχει στους δημότες της πολλά είδη άθλησης, διαθέτει Εθνικό στάδιο Ηγουμενίτσας: περιέχει γήπεδο ποδοσφαίρου και στίβο, κλειστό Γυμναστήριο στο Γραικοχώρι: περιέχει τμήματα γυμναστικής, άρσης βαρών, χάντμπολ, μπάσκετ, βόλεϊ. Εγκαταστάσεις Λιμενικού Ταμείου: περιέχουν τρία γήπεδα τένις (τα οποία είναι πολύ κοντά στην περιοχή που θα

μελετηθεί παρακάτω), εγκαταστάσεις Δήμου στο Δρέπανο: όπου περιέχουν δύο γήπεδα τένις, ένα εκμάθησης και ένα Μπιτς-βόλεϊ. Επίσης σημαντικό να αναφερθούν οι Ναυταθλητικές εγκαταστάσεις όπου λειτουργούν στον Άγιο Αθανάσιο: κωπηλατικό με λεμβαρχείο, αίθουσα γυμναστικής, αποδυτήρια, λουτρό.

Δημογραφικά στοιχεία της Ηγουμενίτσας

Περιγραφή τόπου μόνιμης διαμονής/ φύλο	Οικονομικά ενεργοί						Οικονομικά μη ενεργοί			
	Σύνολο	Σύνολο	Απασχολούμενοι	Ανεργοί			Σύνολο	Μαθητές - σπουδαστές	Συνταξιούχοι	Λοιποί
				Σύνολο	Πρώην απασχολούμενοι	"Νέοι"				
ΔΗΜΟΣ										
ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	25.814	10.890	8.774	2.116	1.390	726	14.924	4.253	6.050	4.621
Άρρενες	12.894	6.582	5.331	1.251	838	413	6.312	2.140	3.037	1.355
Θήλειες	12.920	4.308	3.443	865	552	313	8.612	2.113	3.013	3.486

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

3.5 Ο τουρισμός στην Ηγουμενίτσα

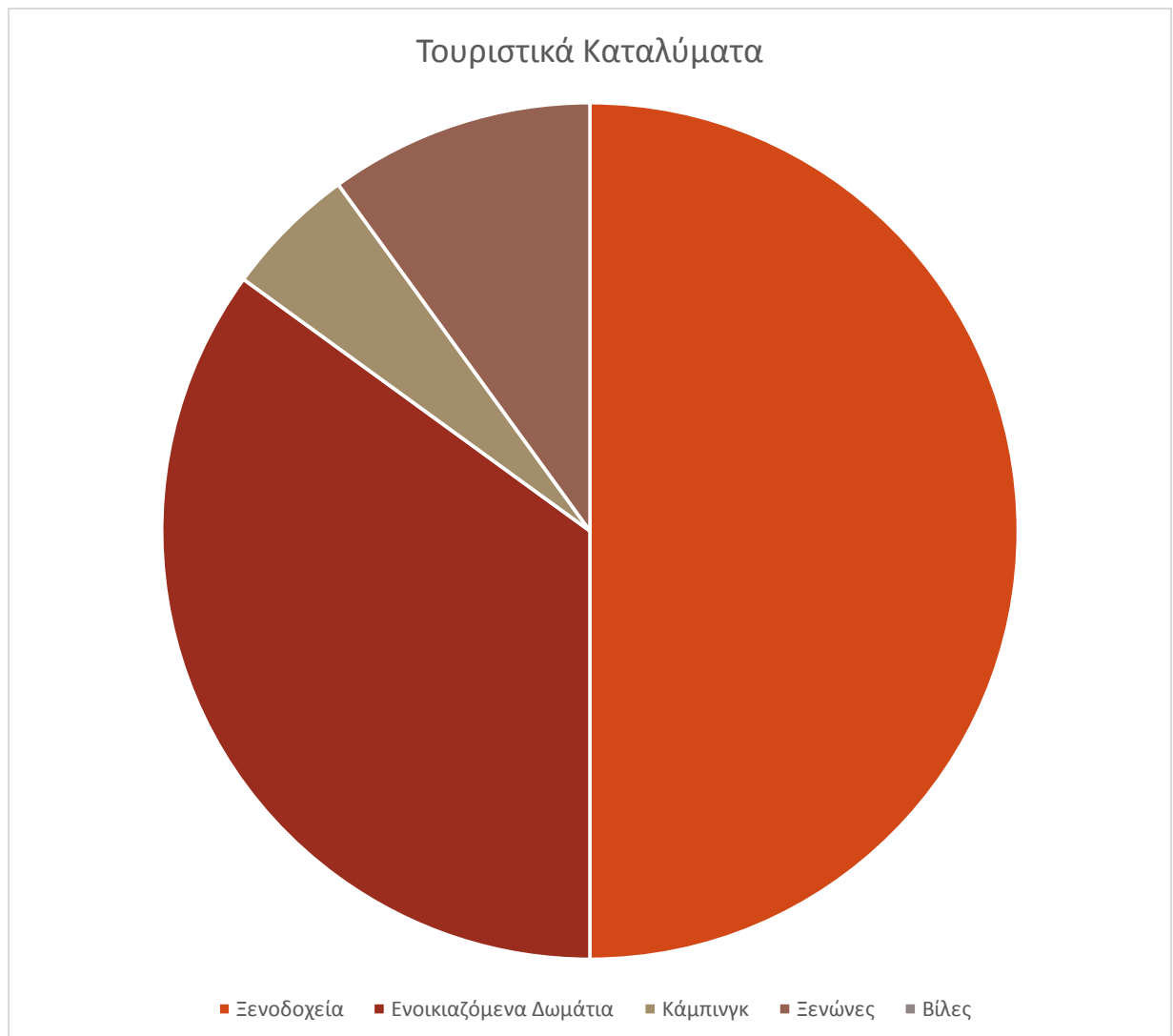
Η πόλη της Ηγουμενίτσας συνδυάζει το στοιχείο του νερού με το στοιχείο της φύσης. Ο τουρισμός αποτελεί σημαντικό κοινωνικοοικονομικό φαινόμενο με θεαματική δυναμική παγκόσμιος αλλά αν και σε παγκόσμιο επίπεδο ο τουρισμός αναμένεται να συνεχίζει να αυξάνεται, η περιοχή της Ηγουμενίτσας αναπτύσσεται πιο αργά.

Οι λόγοι αυτής της βραδύς ανάπτυξης είναι πολλοί. Ο πιο σημαντικός είναι ότι η πόλη έχει χάσει την ταυτότητα της με την πάροδο των χρόνων και το σημερινό τουριστικό περιβάλλον είναι αρκετά απαιτητικό, οι ταξιδιώτες γίνονται όλο και πιο απαιτητικοί σε ζητήματα που σχετίζονται με το «όνομα» και δίνουν σημασία στην εμπειρία του ταξιδιού και όχι απλώς στις φυσικές ομορφιές του κάθε προορισμού. Η λογική των αναδυόμενων προορισμών έχει στηριχτεί σε αυτή τη φιλοσοφία, προσφέροντας από ήλιο και θάλασσα έως δυνατότητες για αγορές από πολυτελή εμπορικά κέντρα μέχρι και συγκροτήματα αθλητικών δραστηριοτήτων.

Στη σημερινή Ηγουμενίτσα παρατηρείται μια αυξανόμενη τάση για μια στροφή αναζήτησης στον αθλητικό τρόπο ζωής. Παρόλο που η περιοχή διαθέτει αθλητικές εγκαταστάσεις δεν μπορούν να αποτελούν χρήση για ενεργούς μελλοντικούς τουρίστες τόσο για την χωρητικότητα αλλά και την οργάνωσή τους. Άλλο ένα ζήτημα που πρέπει να τεθεί είναι σε αυτό το σημείο είναι η δυναμικότητα φιλοξενίας της περιοχής, διότι υπάρχει έλλειψη κλινών αλλά και καταλύματα και υποδομές που αναπτύχθηκαν παλαιότερα παρουσιάζουν πρόβλημα ποιότητας μια και πολλά δεν έχουν ανακαινισθεί αλλά και έχουν ανεπάρκεια στην εξυπηρέτηση της τουριστικής ζήτησης. Οπότε δεν μπορεί να αποτελεί ρεαλιστικά η Ηγουμενίτσα ανταγωνιστικός προορισμός με αποτέλεσμα να χάνει κάθε χρόνο ένα αξιοσημείωτο μερίδιο τουριστών. Επιπλέον παρατηρείται ότι μεγάλο μέρος τουριστών χρησιμοποιούν την πόλη για άλλους προορισμούς, οπότε δυναμικά θα είναι επωφελουμένη από τον τοπικό τουρισμό καθώς και οι ίδιοι οι δημότες θα μπορούσαν να αποτελέσουν πηγή εσοδών για τον Δήμο, με

κάποια αθλητική εγκατάσταση, αφού τα μεγαλύτερα έργα του δήμου είναι αθλητικού περιεχομένου, όπου κατ' επέκταση δείχνει και τη προτίμηση των δημοτών. Άλλο ένα σημαντικό ζήτημα είναι ότι πρέπει να γίνει Αναβάθμιση ποιότητας υπηρεσιών μέσω εκπαίδευσης των εργαζόμενων και των επιχειρηματιών στην περιοχή. Τα στελέχη που εργάζονται στον τουρισμό πρέπει να αναβαθμίσουν τις γνώσεις του.

Οπότε πρέπει να βρεθεί που υπερτερεί το επίπεδο γνώσεων στην Ηγουμενίτσα και αυτό είναι στον τομέα του αθλητικού τουρισμού και κυρίως στην κωπηλάσια διότι έχει καταρτισμένο προσωπικό το οποίο φαίνεται από τις συνεχές νίκες της. Παρακάτω παραθέτοντας στοιχεία για τα καταλύματα καθώς και για τους τουρίστες αλλά και από οχήματα που εφίχθησαν στο λιμάνι.

Αφίξεις από το λιμάνι Ηγουμενίτσας

Συνολική Κίνηση ΟΛΗΓ Εσωτερικού

Χρονο λογία	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Επιβά τες	1.716 .879	1.654 .138	1.533 .321	1.437 .096	1.598 .224	1.616 .851
Ι.Χ	446.8 31	417.0 90	370.6 83	338.3 55	346.4 13	343.9 74
Φορτη γά	98.39 1	87.22 9	80.44 6	79.81 4	83.13 1	83.31 8
Λεωφο ρεία	11.06 3	11.26 2	11.08 3	11.00 6	13.31 5	13.67 2

Συνολική Κίνηση ΟΛΗΓ Εξωτερικού

Χρονο λογία	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Επιβάτ ες	1.088 .513	1.176 .950	1.107 .570	851. 895	893. 812	896. 130
Ι.Χ	282.7 32	306.1 15	287.9 51	215. 437	221. 487	212. 154
Φορτη γά	164.2 88	163.8 59	154.4 17	141. 041	138. 690	149. 768
Λεωφο ρεία	3.445	3.033	2.796	2.27 4	2.44 0	2.69 6

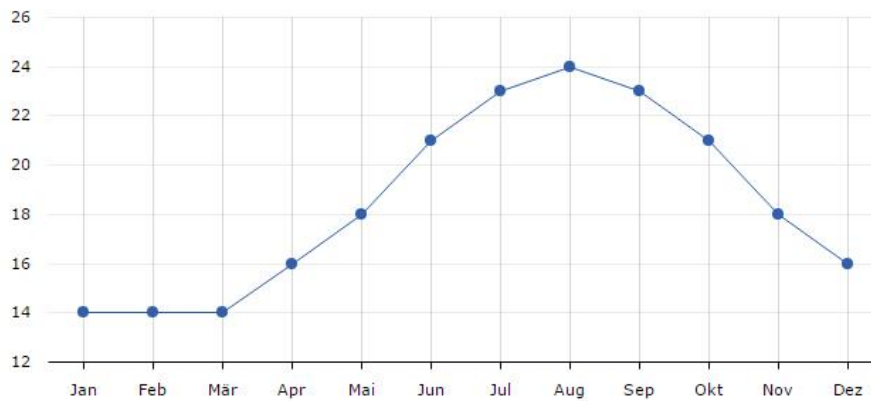
Πηγή: Ο.Λ. ΗΓ. Α.Ε. (Στατιστικά στοιχεία)

3.6 Το κλίμα της πόλης

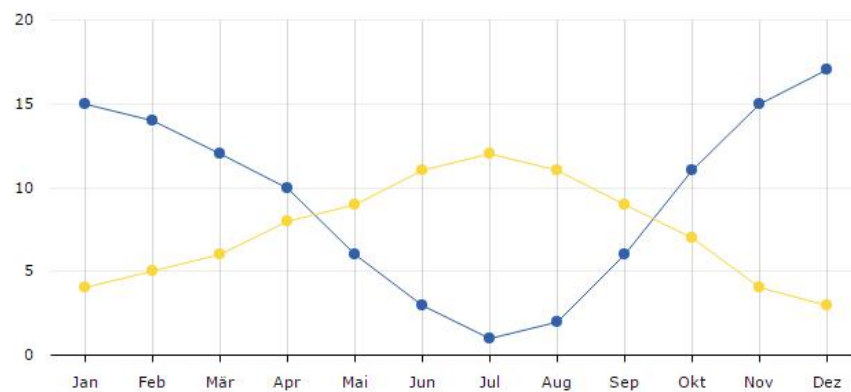
Το κλίμα στην ευρύτερη περιοχή του δήμου Ηγουμενίτσας παρουσιάζει σχετικά μεγάλη ποικιλία εξαιτίας της γεωγραφικής θέσης της περιοχής και της πολυμορφίας του ανάγλυφου. Ο χειμώνας στα παράκτια τμήματα της περιοχής είναι σχετικά ήπιος λόγω των συχνών νότιων και νοτιοδυτικών ανέμων ενώ στο εσωτερικό είναι δριμύτερος. Το καλοκαίρι η θερμοκρασία στα παράκτια τμήματα είναι ικανοποιητικά χαμηλή, ενώ στο εσωτερικό είναι υψηλότερη. Από το Μάρτιο η άνοδος της θερμοκρασίας είναι αισθητή, συνεχιζόμενη μέχρι τον Ιούλιο και τον Αύγουστο, οπότε και λαμβάνει μεγαλύτερη τιμή ενώ το Σεπτέμβριο αρχίζει να ελαττώνεται, ο παγετός είναι σπάνιο φαινόμενο στην περιοχή, σε αντίθεση με το χαλάζι και τις καταιγίδες. Με εξαίρεση τους θερινούς μήνες, η σχετική υγρασία υπερβαίνει το 70%. Γενικά οι υγρότεροι μήνες είναι ο Νοέμβριος και ο Δεκέμβριος ενώ ακολουθούν ο Ιανουάριος και ο Φεβρουάριος. Οι ξηρότεροι μήνες του έτους είναι ο Ιούλιος, ο Αύγουστος και ο Ιούνιος. Η μέση ετήσια σχετική υγρασία είναι 70,7% κάτι που οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το κλίμα είναι υγρό.

Κατά την χειμερινή περίοδο οι βροχές είναι άφθονες και μάλιστα υπερδιπλάσιες από την ανατολική Ελλάδα. Το μεγαλύτερο μέρος των βροχοπτώσεων εμφανίζεται κατά την περίοδο από τον Οκτώβριο έως το Μάρτιο. Η ετήσια πορεία της βροχής είναι απλή με μέγιστο το μήνα Δεκέμβριο και ελάχιστο τον Ιούλιο με ύψη βροχής που διαφέρουν λίγο από τα αντίστοιχα των μηνών Νοεμβρίου και Αυγούστου. Έτσι ο Ιούλιος και ο Αύγουστος εμφανίζονται ως οι ξηρότεροι μήνες ενώ οι μήνες Νοέμβριος Δεκέμβριος ως οι υγρότεροι. Η μεγαλύτερη ένταση του θέρους αντιστοιχεί στα τέλη Ιουλίου αρχές Αύγουστο. Αντίστοιχα οι τιμές της μέσης μηνιαίας εξατμίσσης είναι μέγιστες τον Αύγουστο και ελάχιστες τον Ιανουάριο.

Μέση θερμοκρασία νερού στην Ηγουμενίτσα

Μέσος αριθμός των βροχερών ημερών ανά μήνα και τις ώρες ηλιοφάνειας ανά ημέρα

Πηγή: <https://www.holidaycheck.de/>

3.7 Η πολιτιστική δραστηριότητα

Η πολιτιστική δραστηριότητα στην περιοχή είναι αρκετά ενδιαφέρουσα κυρίως τους θερινούς μήνες, όπου οργανώνονται διάφορου τύπου εκδηλώσεις, όπως τα θεσπρωτικά τα παραδοσιακά χορευτικά του Δήμου, παραδοσιακά συγκροτήματα από την Ελλάδα και άλλες χώρες, εκθέσεις ζωγραφικής, μουσικές συναυλίες κ.α.. Στην διάρκεια των καλοκαιρινών μηνών λαμβάνουν χώρα πολιτιστικές εκδηλώσεις προωθώντας παράλληλα και τα τοπικά προϊόντα καθώς και αναπτύσσει πεδίο μνήμης των τουριστών όπου έρχονται για αλλού είδους τουρισμού, να πάρει μέρος και σε τέτοιου είδους δραστηριότητες. Βέβαια οι εκδηλώσεις αυτές αλλάζουν με τον καιρό διότι είναι και θέμα διοίκησης άμα μπορούν (οικονομικά) να πραγματοποιηθούν.

Κύριοι φορείς παροχής πολιτιστικών υπηρεσιών από την πλευρά του Δήμου είναι καταρχήν ο Πολιτιστικός Οργανισμός Δήμου Ηγουμενίτσας (Π.Ο.Δ.Η.), ο οποίος διοργανώνει πολιτιστικές εκδηλώσεις και διαθέτει τμήματα (Σχολή Παραδοσιακού, Κλασικού και Μοντέρνου Χορού, Χορωδίας Παραδοσιακής Μουσικής, θεατρικού Εργαστηρίου, Σχολή Μουσικής Προπαιδείας). Αξίζει να σημειωθεί και το Πνευματικό Κέντρο Δήμου Ηγουμενίτσας, το οποίο σκοπό έχει την πνευματική και πολιτιστική ανάπτυξη του τόπου διοργανώνει στην αίθουσα πολιτισμού Πάνθεον, συνέδρια, διαλέξεις, συζητήσεις για θέματα τοπικά και διεθνή καθώς και προγραμματίζει την δημιουργία Πινακοθήκης, Λαογραφικού Μουσείου, Κινηματογραφικής Λέσχης, Σχολής Ζωγραφικής και την έκδοση βιβλίων και περιοδικών. Στο πολιτιστικό πλαίσιο της πόλης ανήκει και η ομάδα της φιλαρμονικής όπου παίρνει μέρος σε οποιαδήποτε σημαντικό γεγονός της πόλης καθώς αποτελεί και ευχάριστη ενασχόληση για πολλούς κάτοικους.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Ηγουμενίτσα έχει αναμφίβολα πολιτιστική κληρονομιά αλλά δυστυχώς από την ιστορία της παλαιάς Ηγουμενίτσας, όπως προαναφέρθηκε από τους πολέμους, δεν έχουν μείνει πολλά αξιοθέατα, και ακόμα πολλά δεν έχουν διατηρηθεί με τον τρόπο που χρειάζεται για την ανάδειξη της πόλης ως στοιχείο ελληνικής κληρονομιάς. Η Ηγουμενίτσα αντικαθίσταται σήμερα από μια καινούργια πόλη, χρησιμοποιώντας την πλέον ως κομβικό σημείο για έναν άλλον προορισμό (που μπορεί να είναι Ιωάννινα, Σύβοτα, Πάργα, Βορειά Ελλάδα, Αλβανία, Ιταλία κ.α. Η βελτίωση των συγκοινωνιακών συνδέσμων βαθμιαία βελτιώνει την περιοχή και ανοίγει νέους δρόμους για οικονομικές συναλλαγές με την Αλβανία, την Ιταλία και τις Βαλκανικές χώρες. Σε εθνικό επίπεδο, η Θεσπρωτία εξελίσσεται σε κομβικό σημείο συνάρτησης του δυτικού αναπτυξιακού άξονα ο οποίος, όταν ολοκληρωθεί η Ιόνια Οδός θα διατρέχει την δυτική ακτή από Νότο προς Βορρά και θα φθάνει στην Θεσπρωτία μέσω της πάρα-Ιόνιας Οδού, και αφετέρου τον άξονα της Εγνατίας Οδού, ο οποίος σήμερα έχει ολοκληρωθεί, με αφετηρία την Ηγουμενίτσα και απόληξη την Αλεξανδρούπολη και τα ελληνοτουρκικά σύνορα.

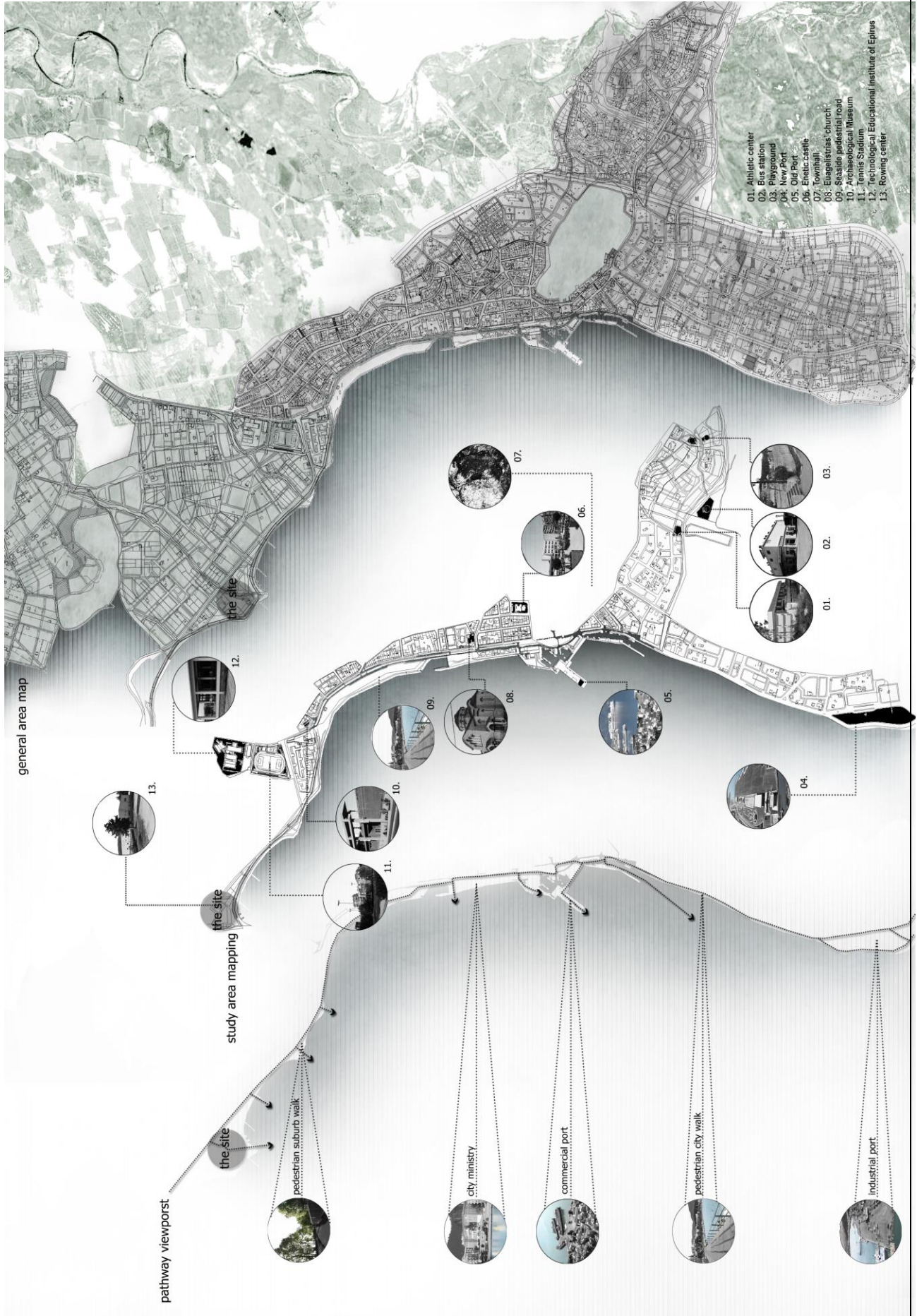
Όσο αφορά το τουριστικό κομμάτι της πόλης, όπου αποτελεί και το κομμάτι έρευνας, λόγω της έλλειψης των υποδομών, αλλά και για το πλούσιο θαλάσσιο περιβάλλον και τις διακρίσεις που έχει δεχτεί η Ηγουμενίτσα αθλητικά (κωπηλάσια) θα αποτελούσε μια ιδανική πρόταση για ανάπτυξη αθλητικού τουρισμού. Η άποψη αυτή στηρίζεται στο γεγονός ότι οι επισκέπτες στην πόλη αυτήν, την χρησιμοποιούν σαν κόμβο για άλλους προορισμούς και η διαμονή στην πόλη είναι πολύ μικρή. Επιπλέον οι Έλληνες επισκέπτες υπερτερούν από τους ξένους και αυτό ίσως γιατί δεν έχει γίνει η κατάλληλη προώθηση του τόπου αλλά και δεν έχει αναπτυχθεί ο θαλάσσιος αθλητικός τουρισμός, οπότε είναι ένα από τα μεγαλύτερα πλεονεκτήματα της σημερινής πόλης.

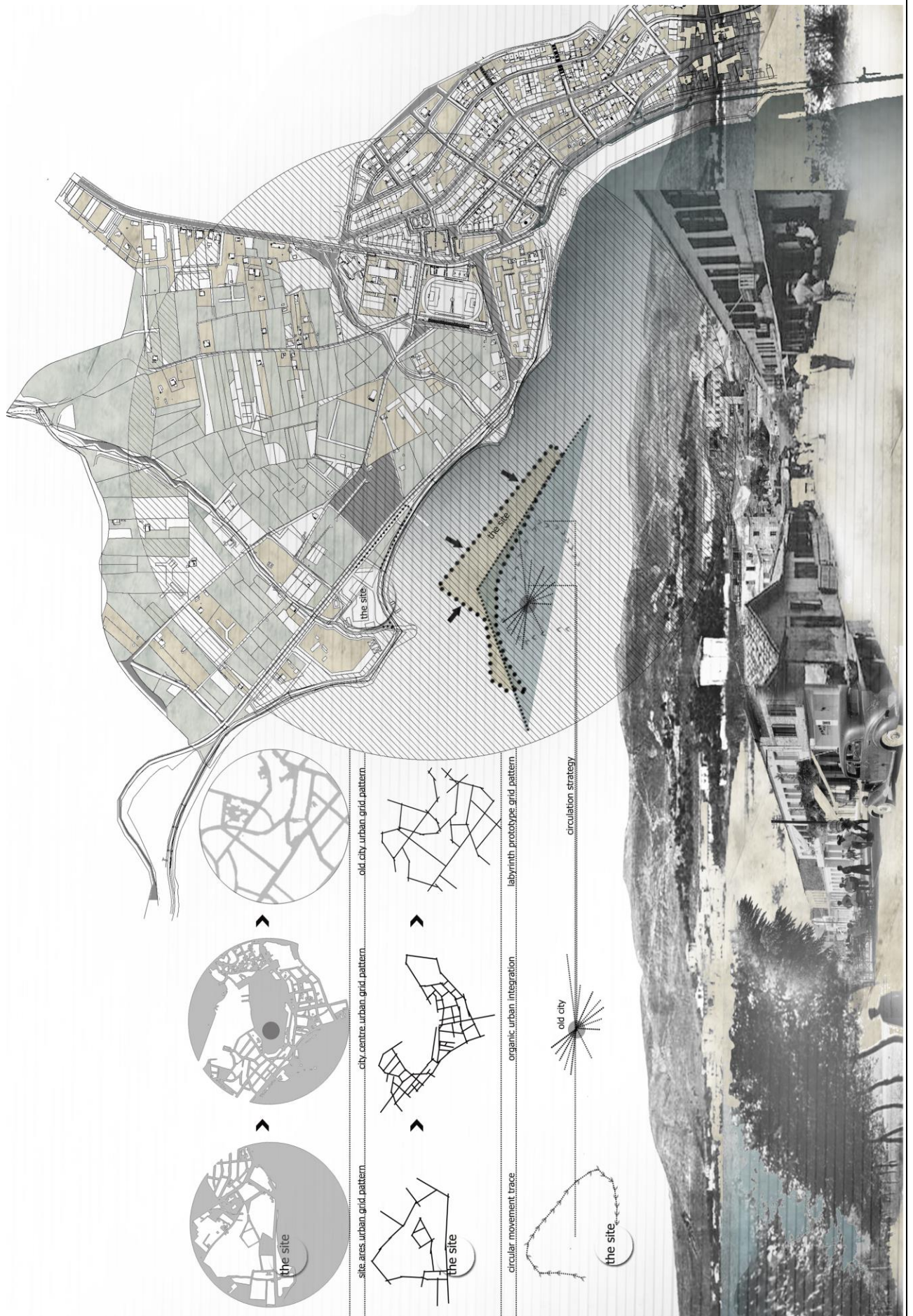
Άλλο ένα λόγος, αποτελεί η ανεπαρκής συγκοινωνία αεροπορικών γραμμών καθώς η Ηγουμενίτσα εξυπηρετείτε από το αεροδρόμιο της Κέρκυρας και των Ιωάννινων, οπού σημαίνει ότι για κάποιον τουρίστα κυρίως ηλικιωμένο δεν θα αποτελεί την πρώτη επιλογή τουρισμού.

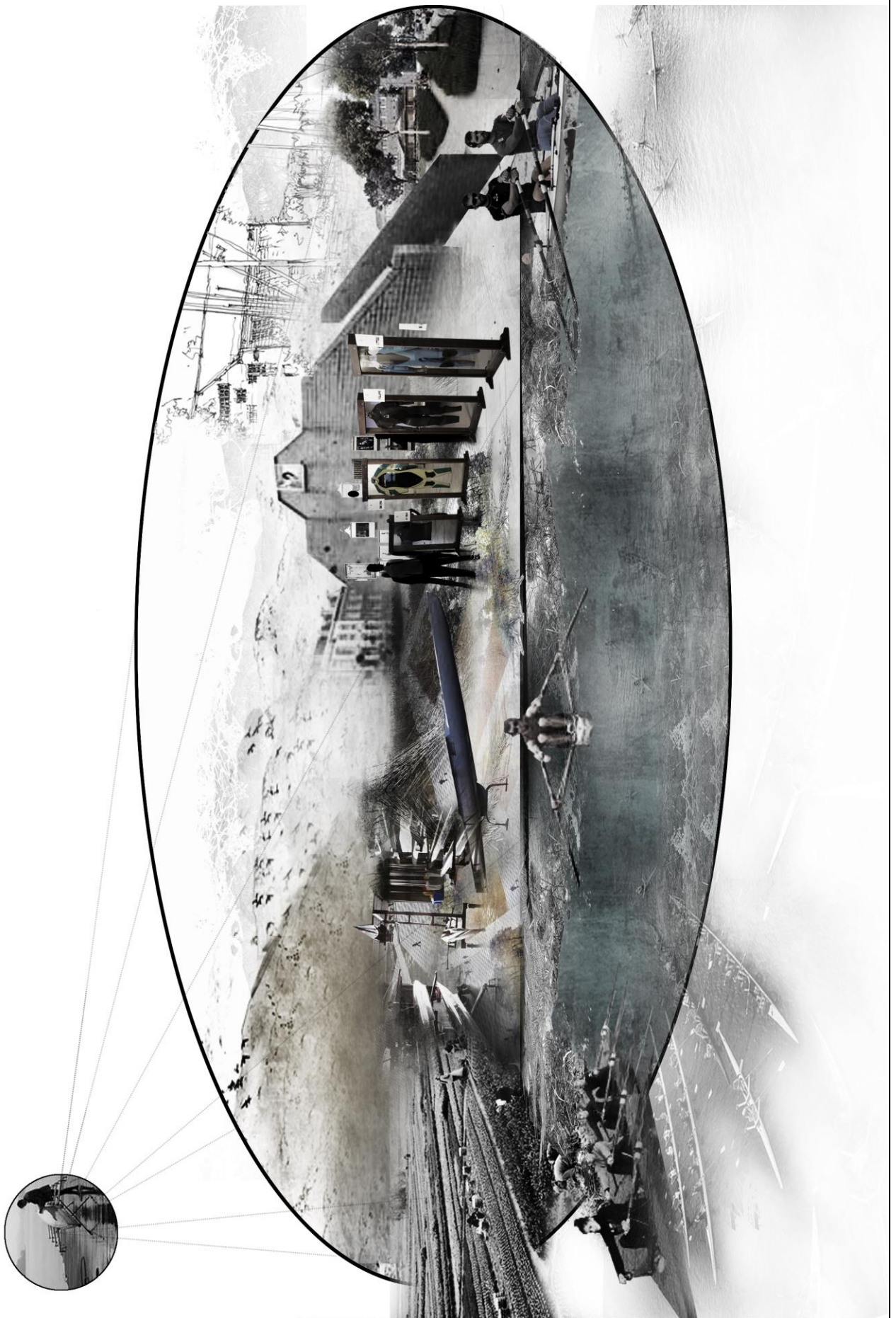
Με βάση τα παραπάνω η αγορά στόχος, για την Ηγουμενίτσα είναι κυρίως ο εσωτερικός τουρισμός, νέων ατόμων ή μιας οικογένειας που αναζητούν την περιπέτεια και ασχολούνται με την κωπηλάσια (με αυτό του είδος τουρισμού τα παιδιά μαθαίνουν ένα άθλημα διασκεδάζοντας). Έτσι λοιπόν, θα μπορούσε να δημιουργηθεί ένα συγκρότημα (χώρος άθλησης και διαμονής), οπού καθώς θα ασχολούνται οι τουρίστες με το άθλημα θα μπορούν παράλληλα να συνδυάσουν και πολιτισμικό τουρισμό (επίσκεψη στους αρχαίους τόπους που είναι κοντά σε αυτό) αλλά και αστικό τουρισμό, οπού θα αναπτύσσουν έτσι το οικονομικό περιβάλλον της πόλης. Επίσης ο χώρος αυτός θα μπορεί να χρησιμοποιείτε και από τους μόνιμους κάτοικους, δίνοντας έτσι μια ανάσα ζωής σε ένα ήδη «άγονο» μέρος.

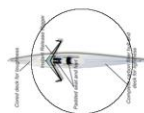
Τέλος, με αυτόν τον τρόπο βλέπουμε ξεκάθαρα την ενεργή συμβολή της Αρχιτεκτονικής στην ανάπτυξη της πόλης της Ηγουμενίτσας, αφού νευραλγικά έργα τουρισμού δεν αυξάνουν μόνο παροδικά τον τουρισμό αλλά αναπτύσσουν την μόνιμη ποικιλία δραστηριοτήτων για τους κάτοικους και καίτε επέκταση όλο τον Νομό. Επίσης να τονιστεί ότι υπάρχει ανάγκη ανάπτυξης αθλητικής κουλτούρας στην νέα γενιά οπού είναι ένας επίσης λόγος δημιουργήματος ενός τέτοιου έργου που συμβάλει σε αυτήν την κατεύθυνση.

ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

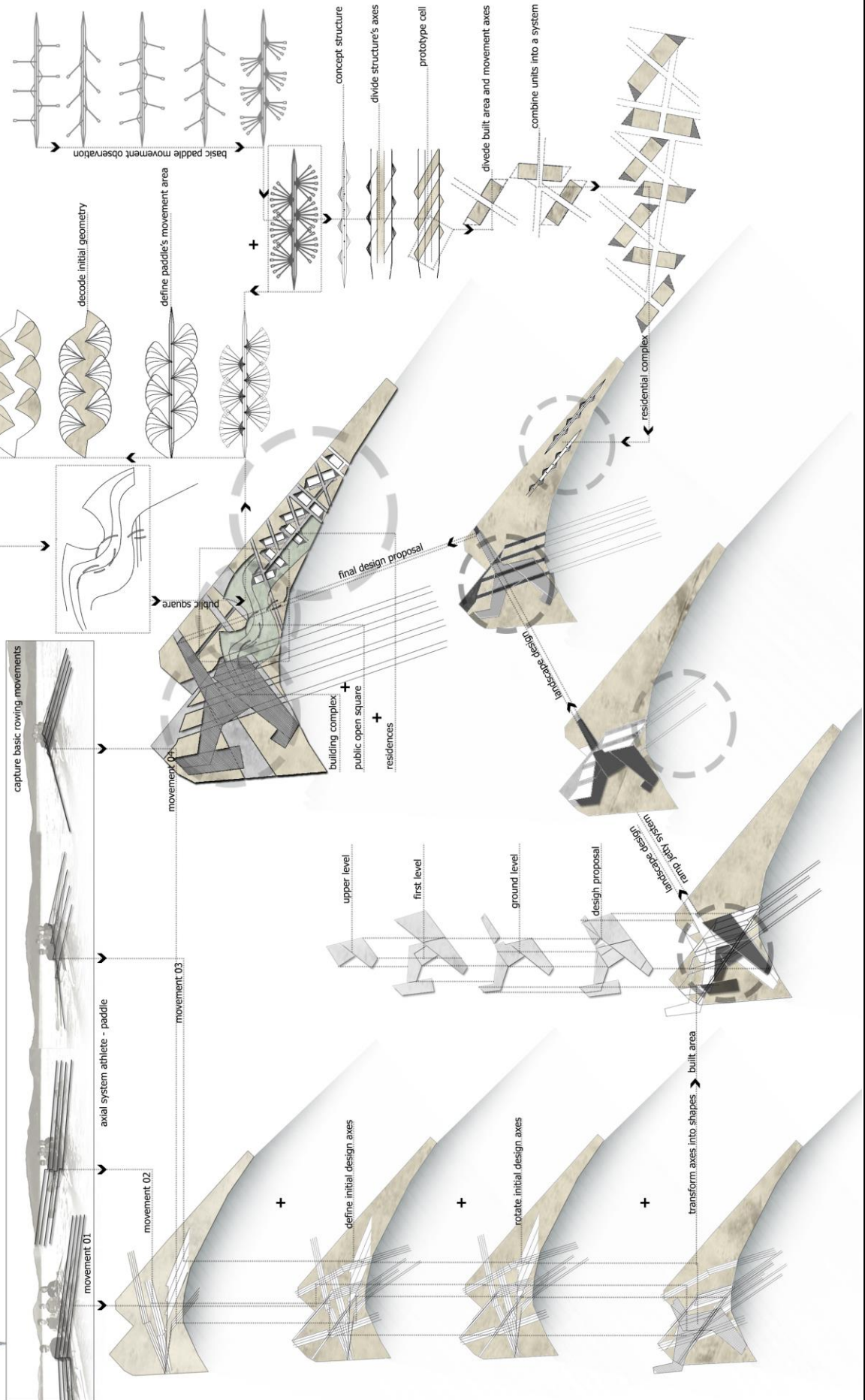

DESIGN PROCESS ANALYSIS

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξένη Βιβλιογραφία

1. Batra G.S., Kaur N., (1996), "New vistas in reducing the conflicts between tourism and the environment: an environmental audit approach", *Managerial Auditing Journal*.
2. Bianchini F. 1993/1994, "Πολιτισμός, σύγκρουση και πόλεις: ζητήματα και προοπτικές για τη δεκαετία του 1990", στο Bianchini και Parkinson (επ.), σσ. 193-206.
3. Bill Bramwell, 1998, *User satisfaction and product development in urban tourism*, 1, p.p.35-47.
4. Briassoulis H., Jan van der Staaten, (2000), "Tourism and the Environment: an overview", στο *Tourism and the Environment*, edited by E.Briassoulis and J.Vander Staaten, revised second edition, Kluner Academic Publishers.
5. Butler R. W. (1991) 'Tourism, environment and sustainable development', *Environmental Conservation*, 18, p.201-209.
6. Caneday L.- Zeiger J., (1991), "The social, economic, environmental costs of tourism to a gaming community as perceived by its residents", *Journal of Travel Research*.
7. Coccossis H., Parpairis A., (2000), "Some Observations on the Concept of Carrying Capacity" στο *Tourism and the Environment*, edited by E.Briassoulis and J.Vander Staaten, revised second edition, Kluner Academic Publishers, p. 91-105
8. Douglas Norman, Douglas Ngaire & Derrett Ros, (2001), *Special Interest Tourism*, Αυστραλία: John Wiley & Sons.

9. Gibson, H. (1998), Active sport tourism who participates? *Leisure Studies*, 17, 155-170.
10. Goodrich J.N. (1978), "The relationship between preferences for the perceptions of Vacation Destinations: Application of a choice model", *Journal of Travel Research*, p. 17, 2, 8-13.
11. Green B. Christine, Laurence Chalip. (1998), Sport Tourism as the celebration of subculture, 2, p.p. 276-277.
12. Green H., C.Hunter, B. Moore, (1990), "Assessing the environmental impact of tourism development, use of the Delphi technique", *Tourism Management*.
13. Hall M., Weiler B., (1992), *Special Interest Tourism*. New York: Wiley and sons.
14. Hammond N., (1971), *Ἡπειρος*, τομ. Α, Αθήναι Εκδόσεις Ἡπειρωτικῆς Βιβλιοθήκης.
15. Harrison D. (1995), Lockhart D. G. & Drakakis-Smith D., 1997, Go F. & Jenkins C.L., 1999, Burns P.M. & Holden A., 1995, WTO, 1994, σσ.81-241.
16. Hu Y., Ritchie J.R.B., (1993), "Measuring Destination Attractiveness: a contextual approach", *Journal of Travel Research*, p. 513-518.
17. Ismayr W. (1987), "Cultural federalism and public support for the arts in the Federal Republic of Germany", in M. Cummings and R. Karz (eds), *The Patron State: Government and the Arts in Europe, North America and Japan*. Oxford: Oxford University Press.
18. Krippendorf J., (1987), *The holidaymakers: Understanding the impact of leisure and travel*, London, Heinemann.
19. Leiper N., Hunt S., (1996), "Some new ideas of environmental sustainability and eco-tourism, and implications for strategy",

Tourism and Hospitality Research:
Australian and International perspectives,
Canberra Bureau of Tourism Research.

20. Liu J.C., (1986), Var T "Residents attitudes towards tourism impacts in Hawaii", Annals of Tourism Research.
21. McCool S.F., (1996), "Linking the environment and tourism development: a challenge for establishing standards for research", 27th Annual Conference, Travel and Tourism Research Association.
22. Page, S. (1995), Urban Tourism. London and New York: Routledge.
23. Pearce D., (1989), Tourist development, second edition, New York, Longman.
24. Pearce D., (1992), Tourist Development, Ανοδίο:Longman.
25. Pigram J.J , (1980),"Environmental implications of tourism development", Annals of Tourism Research, p. 7, 4, 554-583.
26. Prentice R.C., Witt S.F., Wydenbach E.G., (1994), "The endearment behaviour of tourists through their interaction with host community", Tourism Management, p. 5,2, 117-125.
27. Prinianaki - Tzorakoleftheraki E., (1997), "Local Environmental Protection Initiatives in Crete", στο Tourism and Sustainability,, Editor MJ.Stabler, CAB international, p. 335-347.
28. Ryan C., (1991), 'Recreational Tourism: A Social Science Perspective', ITBP:UK, p.76-77.
29. Terkenli T., (2000), "Landscapes of tourism: a cultural geographic perspective", στο Tourism and the Environment, edited by E.Briassoulis and J.Vander Straaten,

revised second edition, Kluner Academic Publishers, p. 179-201.

30. Tsartas P., (1998). La Grece: Du Tourisme de Masse au Tourisme Alternatif, L Harmattan,(serie: Tourisme et Souetes), Paris.
31. UNWTO-World Tourism Organisation, (1985), The role of recreation management in the development of active holidays and special interest tourism and consequent enrichment of the holiday experience. United Nations Development programme /WTO, Madrid:WTO.
32. Weiler B., Hall M., (1992). Special interest tourism, London: Belhaven Press
33. WTO, (1994), National and Regional Tourism Planning: Methodologies and case studies, first edition, WTO Publication, Routledge.
34. Tsartas P., Papatheodorou A., and Vasileiou M., 2014. Tourist Development and Policy in Greece. In Costa, C.Panyik, E. and D.Buhalis.2014. European Tourism Planning and Organisation Systems: National Case Studies (Volume II), Clevedon: Channel View Publications.

Ελληνική Βιβλιογραφία

35. Ανάπτυξη και Περιβάλλον στον Τουρισμό, (1999), Ελληνικό Ανοιχτό Πανεπιστήμιο, Τουριστικός Τομέας, Τόμος Β.
36. Ανδριώτης Κ., (2008). Αειφορία και Εναλλακτικός Τουρισμός. Αθήνα, Εκδόσεις: Σταμούλη.
37. Βαρβαρέσος Σ. (1997), Τουρισμός : Οικονομικές Προσεγγίσεις', Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική.
38. Γαλανή - Μουτάφη Β., (2002) Έρευνες για τον Τουρισμό στην Ελλάδα και την Κύπρο, Αθήνα: Προπομπός, σ. 55, 28-39.
39. Γαλανή - Μουτάφη Β., (2002) Έρευνες για τον Τουρισμό στην Ελλάδα και την Κύπρο, Αθήνα: Προπομπός, σ. 55, 28-39.
40. Γκρίμπα Ε., (2003), Δραστηριότητες, Υποδομές και Υπηρεσίες, οι οποίες συμβάλλουν στη Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη: η περίπτωση του αγροτουρισμού, Εισήγηση στο Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο «Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και περιβάλλον», Χίος.
41. Γλύνια Ε., Λύτρας Π., Μάρας Δ., (2004), ANIMΑΣΙΟΝ : Ψυχαγωγία και άθληση στον τουρισμό. Αθήνα. Interbooks.
42. Δέφνερ Α., (1999) Πολιτιστικός τουρισμός και δραστηριότητες ελεύθερου

χρόνου: Η επίδραση στις λειτουργίες των πόλεων, στο Οικονόμου Δ. και Πετράκος Γ. (επιμ.), Η ανάπτυξη των ελληνικών πόλεων. Διεπιστημονικές προσεγγίσεις αστικής ανάλυσης και πολιτικής, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, Gutenberg.

43. Δημήτριος Τερζάκης, (2007), "Αθλητισμός και Περιφέρεια" Ρέθυμνο Κρήτης, 'Διορατικότητα και στρατηγικής', Περιοδικό Τουρισμός & Οικονομία τ.298, σ.133-135.
44. Ηγουμενάκης, Κ. Κραβαρίτης, (1998) Π. Λύτρας, Εισαγωγή στον Τουρισμό, Interbooks.
45. Ηγουμενάκης, Ν. Γ. & Ηγουμενάκης, Γ.Ν. (2004), Τουριστικό Μάρκετινγκ. Αθήνα: Εκδόσεις: Interbooks.
46. Θ.Σιταράς, Χ.Τζένος, (2004), Μάρκετινγκ Τουρισμού και Ποιοτική Εξυπηρέτηση, Interbooks.
47. Καλφιώτη Σ., (1976), Εισαγωγή εις την θεωρίαν του τουρισμού σελ. 112-113, όπου επισημαίνεται ο γεωφυσικός παράγοντας έλξης των τουριστών από ξένο γεωγραφικό περιβάλλον στην ανάλυση της θεωρίας των «τουριστικών αντιθέσεων» του Ν. Αιγινήτη. Αθήνα Εκδόσεις: Interbooks.
48. Κοινωνιολογική προσέγγιση», Τουριστική Επιστημονική Επιθεώρηση, τεύχος 1, Νο 1, σελ.87-102.
49. Κοκκώσης Χ. και Τσάρτας Π., (2001) Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και περιβάλλον, Αθήνα: Κριτική.

50. Κοκκώσης Χ., Τσάρτας Π., (2001). Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον, Αθήνα: Κριτική.
51. Κοκκώσης, Χ. & Τσάρτας, Π. (2001) . Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον. Αθήνα: Εκδόσεις, Κριτική.
52. Κομίλης Π., Βαγιονής Ν., (1999), Τουριστικός Σχεδιασμός : μέθοδοι και πρακτικές αξιολογήσεως. Αθήνα, Εκδόσεις: Προπομπός.
53. Κομίλης Π., (1986) Τουριστικές δραστηριότητες, Αθήνα: Κ.Ε.Π.Ε.
54. Κομίλης Π., «Οικοτουρισμός: Η εναλλακτική προοπτική αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης» Εκδόσεις: Προπομπός, Αθήνα, 2001
55. Κουτσουράδης Α., (2000) Βασική Τουριστική Νομοθεσία, Αθήνα: Σάκκουλα.
56. Κουτσουράδης Α., (2000) Βασική Τουριστική Νομοθεσία, Αθήνα: Σάκκουλα.
57. Λαγός Δ. και Γκρίμπα Ε., (2000) Ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού: η συμβολή τους στην ανάπτυξη νησιωτικών περιοχών και ειδικών προορισμών, Εισήγηση στο Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο «Τουρισμός σε Νησιωτικές Περιοχές και Ειδικούς Προορισμούς», Χίος.
58. Λαλούμης Δ., (1992) Ψυχαγωγία και Άθληση Πελατών Ξενοδοχείων, Αθήνα: Έλλην.
59. Λογοθέτης Μ., (1982) Τουριστική Πολιτική, Αθήνα: Παπαζήσης.

60. Λύτρας Π., (1986) άγλωσσο λεξικό τουριστικών όρων, Αθήνα: Κόνδωρ.
61. Λύτρας Π., (1989) Ο τουρισμός προς το 2000, Αθήνα: Interbooks.
62. Λύτρας, Π. (2004), Κοινωνιολογία και Ψυχολογία Τουρισμού, Εκδόσεις, Interbooks.
63. Λύτρας, Π. (2004), Κοινωνιολογία και Ψυχολογία Τουρισμού, Εκδόσεις, Interbooks.
64. Μαρούδας Λ. και Τσάρτας Π., (1997) Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού στα Μικρά και Απομονωμένα Νησιά του Αιγαίου: από την απομόνωση στην αειφορική ανάπτυξη, στο Η Εταχείρηση στην Αυγή του 21ου αιώνα, Χίος: Έκδοση του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων, Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
65. Μελετζής Σ., (2004), Φωτογραφίζοντας τη Θεσπρωτία, ΤΕΔΚ Ν. Θεσπρωτίας.
66. Μοίρα Π. (2005), Τουριστική Γεωγραφία της Ελλάδας, Interbooks.
67. Μοίρα Π. (2005), Τουριστική Γεωγραφία της Ελλάδας, Interbooks.
68. Μοίρα, Π. (2003), «Από τον προσκυνητή στον θρησκευτικό τουρίστα».
69. Παπαγιαννάκης Γ. (2004), 'Ελληνικός Τουρισμός' : Έλλειψη.

70. Παπαγιαννάκης Γ. (2004), 'Ελληνικός Τουρισμός: Έλλειψη διορατικότητας και στρατηγικής', Περιοδικό Τουρισμός & Οικονομία τ.298, σ.133-135.
71. Παπανίκος Γ., (2005) Οι Ελληνικές Τουριστικές Εισπράξεις, Ειδικές εκδόσεις 5, Αθήνα: Ι.Τ.Ε.Π.
72. Παπαπαύλου - Ιωακειμίδου Σ. (2003), 'Μεθοδολογική Προσέγγιση για την Τουριστική Ανάπτυξη Παραθαλάσσιων Περιοχών', Διδακτορική Διατριβή, Τμήμα Πολιτικών Μηχ/κών Α.Π.Θ.
73. Πουκεβίλ Ρ., (1994) , Ηπειρος (Ταξίδι στην Ελλάδα), 1η έκδ. - Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις: Αφοί Τολίδη.
74. Σαμσάρης Δ., Η ρωμαϊκή αποικία της Φωτικής στη Θεσπρωτία της Ηπείρου (Ιστοριογεωγραφική και επιγραφική συμβολή), Ιωάννινα 1994, σ. 95-96.
75. Σάρρας Γ., (1998), Η Θεσπρωτία διαμέσου των αιώνων, τομ. Α, Γ Κέντρο Ευρωπαϊκών, Αθήνα. Εκδόσεων Χάρη Πάτση.
76. Σιταράς, Θ. & Τζένος, Χ. (2004), Μάρκετινγκ Τουρισμού και Ποιοτική Εξυπηρέτηση. Αθήνα: Εκδόσεις ,Interbooks, σ.50-51.
77. Σιταράς, Θ. & Τζένος, Χ. (2004), Μάρκετινγκ Τουρισμού και Ποιοτική Εξυπηρέτηση. Αθήνα: Εκδόσεις ,Interbooks, σ.50-51.

78. Σφακιανάκης Μανώλης, (2000) Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού, Εκδόσεις “ΕΛΛΗΝ”.
79. Σωτηροπούλου Ε. (2005), ‘Χωροταξικός Σχεδιασμός με Άξονες Περιβάλλον & Επιχειρηματικότητα’ Εφημ. Η Ναυτεμπορική, Α31,(24.02.05).
80. Τσάρτας Π. (1996), Τουρίστες, Ταξίδια, Τόποι : Κοινωνιολογικές Προσεγγίσεις στον Τουρισμό, Αθήνα, Εκδόσεις : Εξάντας.
81. Τσάρτας Π., (1991) Αγροτική πολυδραστηριότητα και τουρισμός, Αθήνα: Ε.Κ.Κ.Ε.
82. Τσεκούρας Γ.Θ. και συν., (1991) Μεταβολή του προτύπου του μαζικού τουρισμού. Νέες μορφές τουρισμού, Αθήνα: Δ/νση Μελετών, ΕΤΒΑ.
83. ΥΠ.ΑΝ. - Ε.Τ.Α., (2001), Μελέτη Ιαματικού Τουρισμού, Αθήνα.
84. ΥΠ.ΑΝ. - Ε.Τ.Α., (2001), Μελέτη Πολιτιστικού Τουρισμού, Αθήνα.
85. ΥΠ.ΑΝ. — Ε.Τ.Α., (2001), Μελέτη Θαλάσσιου Τουρισμού, Αθήνα.
86. Χατζηνικολάου Ε., (2002), Το Δίκαιο των Καταλυμάτων και των λοιπών Τουριστικών Επιχειρήσεων, Αθήνα: Προπομπός
87. Χίσσας Π., (2002), Αναδρομές στο χτες, στο σήμερα, στο αύριο, Ηγουμενίτσα.

88. Χτούρης Σ., (1995), Πολιτισμός και Τουρισμός: ο τουρισμός ως δίκτυο παραγωγής βιωμάτων», Σύγχρονα Θέματα, σ. 55,48-56.

Εικόνες – Σχήματα

1. Σχήμα 1: Επεξεργασία της συγγραφέα από (Σμιώμκος, Γ. Ι (2011), Συμπεριφορά καταναλωτή & Στρατηγική Μάρκετινγκ. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη. σ.244).
2. Σχήμα 2: Επεξεργασία της συγγραφέα από (Kotler, P. (2003) Marketing Management, 11th European edition, Prentice Hall.)
3. Σχήμα 3: Επεξεργασία του συγγραφέα (από Παπανίκος Γ., 2005:96-97)
4. Εικόνα 1:
(<http://www.sivotaapartmentsathina.gr/images/sivota/2.jpg>)
5. Εικόνα 2: (<http://neafiliation.com/>)
6. Εικόνα 3:
(http://4.bp.blogspot.com/jaGseW8TMSI/Vc219x4zKFI/AAAAAAAAA8ww/qPvY3KHZKjI/s1600/giorti_tsipoyras.jpg)
7. Εικόνα 4:
(http://www.thetoc.gr/images/articles/1/article_42156/ti-eidan-oi-new-york-times-se-36-wres-stin-athina.w_1.jpg)
8. Εικόνα 5:
(http://kopilasia.blogspot.gr/2011/06/blog-post_1642.html)
9. Εικόνα 6: Τυπολογία αθλητικού τουρίστα, επεξεργασία συγγραφέα από (Standeven J., DeKnop P. (1999) Sport Tourism Human Kinetics ISBN 0-87322-853-7)

10. Εικόνα 7: Επεξεργασία συγγραφέα από (Αραβαντινός Α.(1993), Πολεοδομικός σχεδιασμός: θέματα από την θεωρία στην πράξη, Αθήνα: Εκδόσεις Συμμετρία, σ.39.)
11. Εικόνα 8: Αρχείο Κωνσταντίνου Α. Δοξιάδη, © Ίδρυμα Κωνσταντίνου και Έμμας Δοξιάδη.
12. Εικόνα 9 : (<http://www.steveslondon.com/assets/canary-wharf-640x495.jpg>)
13. Εικόνα 10: Επεξεργασία συγγραφέα από (Καλαφάτη Ε., Παπαλεξόπουλος Δ., (2006), «Τάκης Χ. Ζενέτος, Ψηφιακά Οράματα και Αρχιτεκτονική», Αθήνα. Εκδόσεις: LIBRO ΕΠΕ.σ.28.)
14. Εικόνα 11: Αρχείο Κωνσταντίνου Α. Δοξιάδη, © Ίδρυμα Κωνσταντίνου και Έμμας Δοξιάδη
15. Εικόνα 12: Επεξεργασία συγγραφέα από (Αραβαντινός Α.(1993), Πολεοδομικός σχεδιασμός: θέματα από την θεωρία στην πράξη, Αθήνα: Εκδόσεις Συμμετρία, σσ 58).
16. Εικόνα 13: Επεξεργασία συγγραφέα από (Αραβαντινός Α.(1993), Πολεοδομικός σχεδιασμός: θέματα από την θεωρία στην πράξη, Αθήνα: Εκδόσεις Συμμετρία, σσ 60).
17. Εικόνα 14: (<http://www.sivota.com.gr/images/lo2b.jpg>)
18. Εικόνα 15: (http://892fm.blogspot.gr/2009_12_05_archive.html)
19. Εικόνα 16: (http://892fm.blogspot.gr/2009_12_05_archive.html)
20. Εικόνα 17: (http://892fm.blogspot.gr/2009_12_05_archive.html)

21. Εικόνα 18:
(http://892fm.blogspot.gr/2009_12_05_archive.html)
22. Εικόνα 19:
(http://epirusgate.blogspot.gr/2015_05_14_archive.html)
23. Εικόνα 20:
(<http://www.igoumenitsa.gr/el/gia-ton-episkepti/aksiotheta/arxaiologikoi-xoroi>)
24. Εικόνα 21:
(http://cultureportalweb.uoi.gr/cultureportalweb/print.php?article_id=441&lang=gr&print_mode=article)
25. Εικόνα 22:
(http://892fm.blogspot.gr/2011_11_07_archive.html)
26. Εικόνα 23:
(http://www.igoumenitsamuseum.gr/view_subpage/13/53/prosvasi)